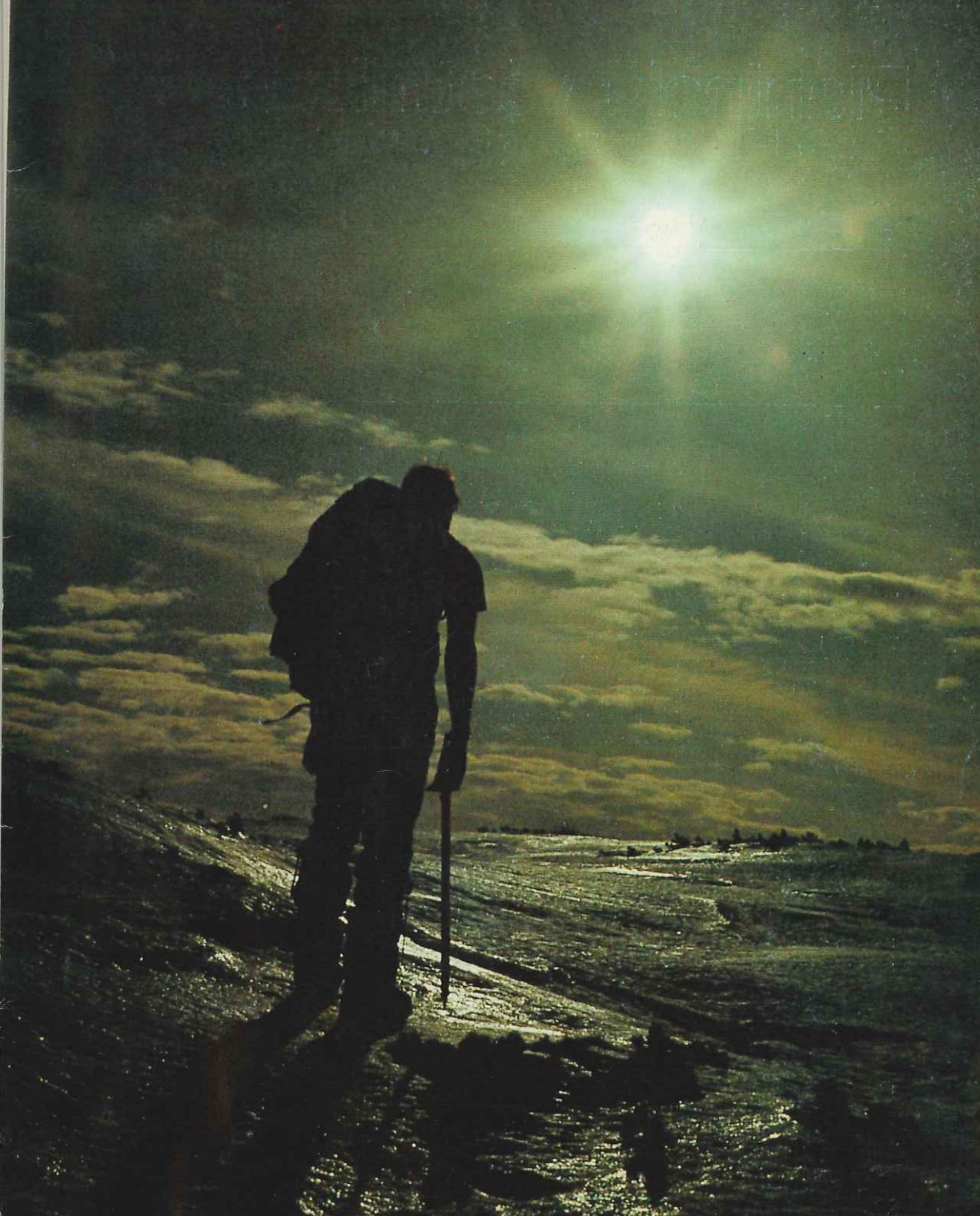

Planinski vestnik 1
glasilo Planinske zveze Slovenije januar 1982

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1982

1

letnik LXXXII izhaja od leta 1895

vsebina

	Aktualni utrip v planinstvu	1
	Slovenska alpinistična odprava v južno steno Dhaulagirija	7
Erna Meško	Novoletno vozilo — Golica 1838 m	13
Stanko Sreš	Na beli Raduhi in mokrem Smrekovcu	15
Luka Karničar	Črni stolpi velikega Kleka	16
Boris Simončič	Nekje v gorah	18
Tine Orel	Ob slovesu od Andreja Stegnarja	18
Andrej Kranjc	Jama pod ledenikom	23
Silvo Kristan	Delež šolske telesne vzgoje pri vzgoji in izobraževanju za planinsko udejstvovanje	27
Pavle Šegula	Plazovi v sezoni 1980—81 — doma in v Evropi	30
	Društvene novice	33
	Varstvo narave	42
	Iz planinske literature	46
	Alpinistične novice	49
	Razgled po svetu	52
	Na kratko ...	60

Naslovna stran:

Planote nad Koroško — Vršiči — Avtor Matevž Lenarčič

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak, Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, ing. Albert Sušnik (fotografija), Franc Vogelšek, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvofakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50105-678-47046, telefon 312 553. — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 450 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 30 š. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Družina Škodič iz Postojne 8. avgusta lani na vrhu Triglava. Oče Jože, mama Duša in šest otrok: Jurij, Janez, Jože, Francelj, Polona in Katarina.

AKTUALNI UTRIP V PLANINSTVU

(Uvodno poročilo za 15. skupščino PZS dne 14. nov. 1981 v Ljubljani, podal ga je predsednik PZS Tomaž Banovec)

Sestali smo se, da bi v skladu z veljavnim statutom in novimi usmeritvami na tem področju utrdili in ocenili prehojeno pot in se dogovorili za tisto, kar nas v sedanjem času, in najbrž bo tako tudi v prihodnje, povezuje med seboj tako v okviru Planinske zveze, kot tudi v tistih nalogah, ki jih uresničujejo društva in posamezniki. Naj izkoristim to priložnost in opozorim v imenu GO na nekatere probleme, ki zadevajo organizacijo kot celoto pa tudi naše temeljne celice — planinska društva in posameznike. Na to smo dolžni opozoriti tudi zato, ker so v zadnjem času ob pripravah na to skupščino odprli prav v delegatskem glavnem odboru široko razpravo o nekaterih statusnih problemih, ki smo jih sicer že rešili, vendar so se začeli spet javljati v drugačni obliki.

Sedanja družbena situacija in naše usmeritve kažejo, da so nam potrebne stalne ocene svoje poti, vloge in nalog tako v odnosu do članstva kot do integralnega programa pa do obveznosti, ki jih planinska organizacija sprejema in izpolnjuje v okviru SZDL.

V minulih dveh letih smo stali pred izredno težko nalogo. Tedaj veljavni družbeni dogovor o pomoči pri sanaciji visokogorskih postojank in potov se je iztekkel in bilo je potrebno z novimi udeleženci pripraviti novo besedilo dogovora, ga ustrezno družbeno utemeljiti ter v delegatskih skupščinah ubraniti; izvesti je bilo treba druge oblike dogovarjanja in uresničevanja nalog. Veseli smo, da smo ob koncu leta 1980 uspeli v skupnem prizadevanju pripraviti planske akte in jih zdaj že uresničujemo. Upamo in želimo, da

ta skupna in najbrž poleg dela s člani najbolj pomembna naloga ne bo podrla uspeha planinske organizacije tako, da bi nam notranja ocena lastnega dela, nepotrebno teritorialno in regionalno razmišljanje in drugačno obravnavanje naših odnosov v PZS ne bo škodovalo in da bomo v celoti vredni potrditve, ki je izzvenela z aplavzom, s katerim so organizacijo in posameznike nagradili za delo ob sprejemu dogovora v republiški skupščini.

Dolžni smo se zahvaliti tudi delegatom v samoupravni interesni skupnosti za telesno kulturo za podobno razumevanje in drugim udeležencem dogovora.

Vsi podpisniki pa tudi mi, ki smo v imenu IO in GO v skladu s pooblastili pripravljali dogovor ob predpostavki enotnega planinskega gospodarstva v SR Sloveniji, ki naj bi slonelo na prostovoljnem delu, na sedanjih oblikah solidarnosti in vzajemnosti v delu v okviru PZS, ki smo jo ustvarili in ki smo jo tudi sprejeli, smo se zedinili za ta dokument. V raznih razpravah ob različnih priložnostih smo slišali več pohval, ki so potrjevale naše koncepte, zlasti kar zadeva enotnost urejevanja gorskega prostora in gospodarstva, dela z mladino, propagando in podobno. Zato bi nekatere nove poglede o statusu in nalogah PZS veljalo sproti analizirati in oceniti posledice, ki bi jih čutili vsi planinci in obiskovalci gora v SRS in SFRJ, in v odnosu do te tudi laskave ocene.

Druga pomembna naloga je bila, stabilizirati in uskladiti nekatere naloge iz preteklega obdobja, ki smo jih v prejšnjih letih začeli na preveč široki fronti in zadevajo predvsem obnovo postojank in potov. Razumljivo je, da je sedemletno trajanje obnove ob družbeni pomoči lahko rodilo tudi nekatere slabo premišljene predloge in akcije in da smo se ponekod zato lotili večjih nalog, kot jih zmoremo. Lahko bi rekli, da so bile želje večje kot možnosti, kljub temu pa nam je v tem času nekatere naloge uspelo opraviti. Močno nas je na primer vse skupaj zaposlila akcija »Kredarica« ali akcija »Tri žice«, kot jo nekateri tudi imenujejo. O tem delu je PD Ljubljana-matica pa tudi naša zveza sproti poročala in upam, da bomo ob sedanjem konceptu vendarle bolj zadovoljni. Nov program temelji predvsem na nestacionarnem programu prenočitvenih zmogljivosti, prav tako so v prioriteti gradnje dodatnih kapacitet, prevoz pa bo treba reševati pozneje.

Veliko so nam pomagali — tako kot drugod, pri Kredarici tovariši iz RSNZ, saj so nam helikopterski prevozi prišli prav v časih, ko se vrednost sredstev hitro izgublja. Cenimo to, da v transportu ni več večjih težav, saj smo tudi drugje, ne samo ob Kredarici

Predsednik PZS
Tomaž Banovec

Foto Dokumentacija PV

Gostje skupščine PZS

Foto Dokumentacija PV

prišli do ustreznih rešitev ali pa vsaj do tega, da smo nekatera vprašanja spravili z dnevnega reda.

Glavni odbor je ob pomoči IO in zlasti gospodarske komisije pripravil in večkrat obravnaval strategijo razvoja našega gospodarstva, vsaj glede na funkcijo lokacije, možnosti dohodka in drugo. Zdaj smo veliko bolj pripravljeni za nove naloge, pri čemer ne smemo pozabiti tega, kar smo ob sprejemu družbenega dogovora ponudili in za to dobili tudi podporo; to je razvoj slovenskega gorskega neposeljenega prostora za tiste funkcije, ki so logične, praktične, to je za množično športno rekreacijo, za izpolnjevanje ustreznih programov za delavce, delovne ljudi in občane in tuje obiskovalce.

Tako je potrebno razmišljati tudi naprej. Večina delegatov v GO meni, da je osnovni program obsega prav delo z delavci, delovnimi ljudmi in občani, naši objekti, poti in drugo, sicer izredno pomembni pa vendar ne sodijo v primarno oziroma temeljno nalogo. Ne verjamem, da bi lahko ločili ti dve nalogi, ko bi društva, ki imajo z objekti večja bremena, ne izvajala programa namenjenega za člane in druge in da bi lahko odpravili med drugim »gospodarsko« solidarnost, popuste in vse drugo, kar smo doslej gradili, dopolnjevali in vse to postavili v sedanji veljavni sistem. Še več, nekatere zadeve, kot so popusti, enotnost ponudbe in še drugo, kar ureja režim in delo v planinskih postojankah in društvih, so taki, da so usklajeni tudi v okviru Jugoslavije pa tudi na mednarodnem prostoru. Seveda ni nujno, da neko društvo nosi svoje sladko in grenko breme planinske postojanke predolgo in da se preveč žrtvuje, trpi in izgubi, saj imamo tudi za to določene metode, ki omogočajo prenos dela in odgovornosti v okviru PZS. Prav veseli smo, da je v zadnjem času zmagal zdrav optimizem in da ne govorimo več o tem, kako bi to težko in še, kot kaže, tudi sladko breme, odložili, prenesli kakemu drugemu društvu ali ga celo hoteli vključiti v okvir delovnih organizacij, ki se ukvarjajo s turizmom in delujejo po strogih gospodarskih pogojih.

To razumemo tako, da so društva nekatere obveznosti zaupala svoji skupni planinski zvezi in jih tako združeno izpolnjujejo. Žal pa tega ne moremo v celoti dosegati, zlasti ko gre za zahtevnejše skupne naloge samo s sredstvi republiških samoupravnih skupnosti in drugih podpornikov, marveč tudi z združenimi sredstvi PD, neposrednimi prispevki iz članarine in drugače razdeljenimi bremenami (PVP in podobno).

Naša organizacija je dobro vpeta v družbenopolitična dogajanja; lahko smo tudi zadovoljni s svojo planinsko mladino, njeno samostojnostjo v okviru organizacije, saj je vzgojna naloga primarnega pomena za življenjski program bodočih planinskih delavcev. Veseli smo novih uspehov v plezalstvu, kar je odraz kakovosti dela na tem področju, o čemer javnost tekoče obveščamo (uspešna odprava na Mt. Everest, odprava v južno steno Lhotseja in zdaj odprava v južno steno Daulagirija).

Žal pa so tudi tu nastopila bremena, ki jih sami ne bomo mogli prenesti v celoti; vse je povezano z velikimi stroški, naloge in mednarodne obveznosti pa so ostale, zlasti do

nekaterih projektov, kot je na primer šola v Nepal. Želimo in upamo, da bo odlična, široko zasnovana in odmevna ideja, za katero trdijo celo v UIAA, da je edina konkretna akcija te organizacije, ostala vsaj deloma jugoslovanska, da se ne bi Jugoslovani in zlasti Slovenci utopili v poplavi drugih, ki so zdaj izkazali pomembno zanimanje za to zamisel.

Zavedamo se, da je tudi planinstvo vključeno v stabilizacijski proces. GO, PD in drugi organi PZS o tem že veliko razpravljajo; menimo, da bo planinski osnovni rekreacijski program glede stroškov, integriranja družin in generacij zaradi neobveznega konzuma v planinskih postojankah ustrezal tudi konceptu stabilizacije. Pomembno izhodišče pri tem je, da v okviru organizacije poznamo predvsem prostovoljno delo.

Dograjevali smo delegatski sistem za nekatere oblike dela v planinski organizaciji. Žal je predstavljanje neke sredine, nekega interesa v delegatskem sistemu težko. Pomanjkanje strokovnih služb zahteva ne samo delegatsko predstavljanje ožjih interesov, marveč tudi konkretno delo, včasih veliko amaterskega dela.

Kljub temu pa je že zdaj jasno, da delovne skupnosti ne bomo širili; še več, stabilizirali in manjšali naj bi strokovna opravila, združevali skupne naloge ter še v večji meri angažirali posameznike-amaterje. Ob tem pa so pred nami še nekatere neuresničene naloge, zlasti s področja planinskega gospodarstva (pravilniki, kolektivna pogodba, finančni problemi PV, sprememba v sistemu plačevanja članarine, izboljševanje evidenc in podobno).

Naša organizacija sodeluje tudi v nekaterih dogajanjih v republiki; nikakor nismo majhna organizacija, saj imamo čez 100 000 članov, pomembno inštrukturo in pomembne naloge v zvezi s tem. Načeloma res lahko ugotovimo, da so nekatera specializirana področja dobro pokrita s kadri, vendar pa nam manjka v društvih in zvezi zlasti tistih strokovnih večšin posameznikov, ki bi širše pokrivali razna za planinstvo zanimiva področja.

PETNAJSTO SREČANJE PLANINCEV-DELEGATOV

Obsežne naloge, ki o njih govorijo sklepi skupščine, nam narekujejo kar najresnejše načrte, kako se vsega tega dela v prihodnje lotiti. Treba bo namreč načrtneje in bolj kakovostno organizirati in voditi oblike množičnega planinstva in sicer v skladu s statutom in načrtom PZS in seveda z usmeritvami, ki so bile sprejete v okviru RK SZDL Slovenije in TKS Slovenije. V ta namen bo povezovanje z drugimi PD in organizacijami še kako pomembno, zlasti tedaj, ko bo šlo za oblikovanje rešitev odprtih vprašanj. Glavni odbor bo še naprej posvečal kar največjo pozornost vsem tistim predlogom, ki bodo na njegovo mizo prihajali v pisni obliki in jih bodo predlagala PD in MDO. Pozornost bo še naprej veljala vključevanju mladih v vse organe delovanja planinske organizacije, v PD, MDO in PZS, ob tem bo potrebna seveda posebna skrb vzgoji in izobraževanju mladinskih, planinskih in drugih vodnikov, ki naj bi bili vedno na voljo za organizirano vodstvo planincev v gore. Tako bo KVVZ vsako leto organiziralo odprto planinsko šolo za letne in zimske razmere in to za člane, pa tudi za druge, tudi za tujce, če bodo za to pokazali zanimanje. Ta šola bo razvijala tudi turno smučanje. Posebna naloga čaka PD ob razvijanju planinskega dela po šolah, kot ga priporoča Zavod za šolstvo SRS in pa MK pri PZS in se pri tem prizadevanju opretili tudi na možnosti, ki jih vsebuje zakon o šolstvu. Tudi SLO in DS bo morala najti popolnejšo organizirano obliko, ko naj bi vsako PD in MDO imelo v svojem delovnem okviru odgovornega za te naloge, ob tem pa bo potrebno zagotoviti stalno oskrbo s tehnično in osebno reševalno opremo; uvesti pa bo treba tudi reševalne komplete opreme za različne stopnje zahtevnosti. Seveda imajo pri tem posebno mesto tudi naloge, ki zadevajo okrepitev brezžičnih zvez. Načrtno bo treba začeti skrbeti za razvoj in oskrbo članstva s standardno in plezalsko opremo. Akcijo v tej smeri naj bi začel IO PZS, obenem pa bo potrebno, da PD in GO PZS vskladijo organizacijo AO in KA s pravili PD in statutom PZS.

Posebna pozornost velja v sklepih skupščine kulturni in propagandni dejavnosti, ko bi prav ta dejavnost predstavljala v programih PD in PZS tiste oblike delovanja, v katerih bi mogli uspešno delovati predvsem v zvezi s slovesnostmi ob 90-letnici naših planinskih organizacij in tudi na drugih proslavah in jubilejih.

Drugi del sklepov zadeva resnost pri odvajanju 4% od cen alkoholnih pijač, ki jih prodajajo v planinskih postojankah, GO pa naj bi preučil predlog, kako bi del teh sredstev odvajali v investicijski sklad. Prihodnje srednjeročno obdobje namreč velja skrbeti, da bi prostovoljno delo usmerjali predvsem v vzdrževanje, nadelavo in popravilo planinskih poti in gradnjo ter adaptacijo planinskih postojank, usposabljanje tabornih prostorov v visokogorskih dolinah, v oživiljanju planšarij in pomoči kmetijam v gorskih predelih. PD naj bi tudi pospešila delo za ugotavljanje, kakšni so vpisi v zemljiško knjigo za planinske nepremičnine in funkcionalna zemljišča. Glavni odbor PZS pa naj dokonča že začeto delo na področju kolektivnega zavarovanja članstva, posebej

Gregor Klančnik in dr. Miha Potočnik ob maketi Triglavskega doma na Kredarici

Foto Dokumentacija PV

pa še zavarovanje planinskih delavcev in vodnikov za morebitno nesrečo in za pravno odgovornost.

Med sklepi najdemo tudi priporočilo PD, naj bi proste zmogljivosti planinskih domov dali na voljo PZS za izvedbo vzgojnih in drugih akcij PD in komisij PZS; GO pa naj bi pospešil normativno zaščito planinskih poti, oznak, žigov in tudi statusa markacistov. V sodelovanju z gozdnimi gospodarstvi v Jugoslaviji je treba najti način, kako bi razvijali omrežje evropskih pešpoti tudi v okviru Jugoslavije.

Glede založbe se je skupščina pozitivno in s podporo izrekla za nadaljnji razvoj te dejavnosti v okviru PZS, obenem pa zavezuje vsa PD, da obvezno prevzemajo v komisijsko prodajo edicije PZ, da obvezno prijavljajo in usklajujejo založniške namere in da dogovorjeno količino svojih edicij obvezno ponudijo v nakup tudi PZS. PD naj ponovno preverijo in organizirajo zbiranje novih naročnikov Planinskega vestnika in najdejo možnosti za pospešeno zbiranje oglasov. Obenem pa preklicuje sklep o obveznem pridobivanju oglasov za PV in priporoča, da PD, v sodelovanju z vsemi faktorji, kjer društvo deluje, pridobivajo oglase za PV; GO pa naj najde oblike, ki bi z njimi dolgoročno rešili financiranje PV.

Povezanost planinske organizacije z bratskimi PD v Jugoslaviji je med sklepi našla ustrezeni poudarek; poglobljenost, zavest in soodgovornost prav slovenske organizacije za razvoj dejavnosti v gorskem svetu v Jugoslaviji, ko gre tudi za popestritev ponudbe v planinski rekreaciji, je ena izmed temeljnih obveznosti, ki jih ima slovenska planinska organizacija v svojem delovnem programu.

V priporočilih pa zavzema vidno mesto mentorstvo med organiziranimi mladinskimi planinskimi skupinami (KS, ZSMS, v OŠ in organizacijah združenega dela). MO v PD in koordinacijski mladinski odbori v MDO naj bi organizacijsko in vsebinsko okrepili delo in to predvsem v akciji, ko ustanavljajo nove MO. Vsako PD naj bi organiziralo vsako leto PŠ in to za vse krajane, ki žele zahajati v gore.

V prihodnje bo planinska organizacija usmerjala alpiniste v zanimiva gorstva prijateljskih in neuvrščenih dežel, še posebej na osnovi brezvalutne izmenjave in v obliki strokovne pomoči njihovim planinskim organizacijam. PD in MDO naj bi aktivneje sodelovali v akcijah za zaščito gorske narave in v skrbi za razvoj in krepitev prizadevanj GS. Zakon o TNP uresničuje prizadevanje naše organizacije, obenem pa ugotavljajo, da PD ta zakon zavezuje, da v praksi uresničujejo njegove določbe.

Še naprej bodo delovali na mednarodnem področju, vzdrževali stike z zamejskimi PD in PD, v katerih delujejo naši delavci na začasnem delu na tujem, pa tudi neposredne stike z društvi treh dežel. Planinske organizacije naj bi tudi v prihodnje organizirale, skupaj z ZSMS in drugimi planinske brigade in druge oblike prostovoljnega dela. Zavoljo množičnega obiska v gorah pozimi priporočajo, naj bi PD odpirala planinske posto-

janke v visokogorskih planinskih predelih, zlasti okrog Triglava. PD naj bi upoštevala smernice srednjeročnega plana, ki računa s tem, da bi se PD v tem obdobju odpovedala novogradnjam in naj bi vlagala združena sredstva v dovršitev začetih gradenj. Pri tem naj si pomagajo tudi med seboj in to z delom, z denarjem in z združeno amortizacijo.

INDOK dela na ustrezni ravni, v prihodnje pa bo potrebno to službo še bolj približati članstvu. Poiskati pa bo potrebno tudi možnosti, kako voditi celovito statistiko članstva planinske organizacije v Sloveniji.

SKUPŠČINA O TRIGLAVSKEM DOMU NA KREDARICI

Skupščina je izzvenela v ponovnem pozivu na široko zasnovano akcijo, ki smo jo v naši javnosti poimenovali kar »Akcija Kredarica«. Gregor Klančnik je kot predsednik gradbenega odbora za razširitev in posodobitev Triglavskega doma na Kredarici, ki deluje v okviru PD Ljubljana-matica, spregovoril delegatskemu avditoriju, ki ga je sestavljalo okoli 150 delegatov iz 102 planinskih društev, o vsebini te na novo vzpodbujene akcije.

Med drugim je povedal tudi tole:

Doslej so že uredili rezervoar za 120 000 litrov vode in priključke vode na dom. Prvotni koncept je spremenjen zaradi varčevanja, ker so v projektu dali časovno in denarno prednost domu samemu, pred žičnico. Novi planinski dom naj bi imel skromna prenočišča in preprosto postrežbo. Nova projektna naloga je, da zagotovi 180 prenočišč in prav toliko sedežev v jedilnici. Predviden je tudi ločen vhod za zimski obisk, ko bo na voljo 20 preprostih ležišč. Projekt je izdelal dipl. arh. ing. Milan Žepič, sprejeli pa so ga, ker najbolj ustreza realnim zahtevam (vreme, funkcionalnost, prostorsko vgrajen v okolico). Doslej so že porabili 4 600 000 dinarjev za rezervoar, zbranega denarja pa je v tem trenutku okoli 8 000 000 dinarjev.

Plan pa je takle:

Groba gradbena dela naj bi bila zaključena do leta 1983, naslednji dve leti pa sta predvideni za opremljanje Doma. Celotna predračunska vrednost znaša 40 000 000 dinarjev. Nadaljevanje akcije bi imenovali »Osrednja jugoslovanska akcija za razširitev in posodobitev planinskega doma na Kredarici«. Akcija naj bi torej bila stvar celotnega jugoslovanskega planinstva. Problem zbiranja denarja pa naj bi zato razširili na celoten jugoslovanski teritorij in sicer naj bi akcija obsegala tele oblike zbiranja in pritekanja denarja:

Dr. Marijan Brecelj si skupaj z delegati na 15. skupščini PZS ogleduje maketo Triglavskega doma na Kredarici

Foto Dokumentacija PV

- pet let naj bi ta akcija veljala za osrednjo jugoslovansko planinsko akcijo,
- investicijsko nalogo naj bi opravljalo planinsko društvo Ljubljana-matica, v akcijo zbiranja denarja pa so vključena vsa planinska društva v Sloveniji,
- v akcijo za zbiranje sredstev je treba vključiti tudi izdelavo nalepke s podobo Triglava, ki naj bi veljala dva dinarja, v prometu pa naj bi bila do leta 1983 v vsej Jugoslaviji. Planinska društva naj bi jo dala med svoje člane kot obvezni prispevek za Triglavski dom,
- računamo tudi z izdajo namenske znamke z domom na Kredarici, ki naj bi šla v promet leta 1982,
- sprožiti je treba široko akcijo za zbiranje obveznic in drugih sredstev v okviru OZD in družbenih skupnosti,
- organizacija namenske denarne tombole v prihodnjem letu,
- pripraviti izdajo serije desetih barvnih razglednic Julijskih Alp, ki bodo v prodaji predvsem v Sloveniji,
- apel umetnikom, da naj bi na čast Triglavskega doma poklonili po eno delo,
- izdelava priložnostnih spominkov za Triglavski dom,
- zbiranje sredstev pri izseljencih in zdomcih,
- pritegniti izdelovalce opreme, da bi pri opremljanju sodelovali s propagando Triglavskega doma na Kredarici.

Vsebino akcije Kredarica je v svojem prispevku v skupščini podprl tudi predsednik Planinske zveze Jugoslavije Božo Škerl.

Dejal je:

»Naša organizacija je izrednega pomena za obrambo domovine, za ohranjanje dobrin naše revolucije, ko je potrebno, da v svoje delo vključujemo še bolj mladino in ji v planinskem okviru omogočimo ustrezno planinsko vzgojo. Podpiram predlog, ki ga je skupščini sporočil Gregor Klančnik, naj bo akcija 'Kredarica' vseobčja jugoslovanska akcija.«

SLOVENSKA ALPINISTIČNA ODPRAVA V JUŽNO STENO DHAULAGIRIJA

Osemtisočak Dhaulagiri je po višini (8167 m) šesta gora na svetu in obenem najzahodnejši osemtisočak v Himalaji.

Od velikega masiva Anapurn ga loči globoka dolina v Tibetu izvirajoče Thak Kole ali Kaligandakija, kot reko imenujejo v njenem spodnjem toku. Kot izredno slikovit in samostojen vrh zahodnega Nepala je pomaknjen najbolj na jug v predgorje. Njegova južna stena, ki je najvišje prepadno pobočje na svetu in ki res zasluži ime »stena«, je visoka 4000 m, široka pa okoli 10 km. Čeprav so številne odprave na gori rešile večino problemov, pa je vsa južna stena gore ostala nepreplezana kljub interesom najboljših ekip na svetu. Tako si je stena (ne zaman) pridobila sloves enega od treh velikih problemov Himalaje, ki jih sestavljajo še južna stena Lhotseja in severni raz K2. Od vseh pa slovi južna stena Dhaulagirija kot objektivno najnevarnejša. Tudi vreme v tem področju je zelo problematično.

Dhaulagiri kot cilj ene prihodnjih odprav so si slovenski alpinisti izbrali že pred leti. Po sestopu z Everesta leta 1979 smo vložili prošnjo za vzpon čez južno steno in spomladi 1981 dobili tudi jamstvo za vzpon v pomonsumskem obdobju 1981.

Izvidnica v območje Dhaulagirija je zbrala dovolj slikovnega gradiva, ob katerem je bilo mogoče ugotoviti možnosti vzpona, in sicer levo in desno od lijakastega središčnega dela stene.

Priprave so potekale takole:

Naziv odprave: »Slovenska alpinistična odprava — Dhaulagiri I — južna stena 1981«

»Yugoslav Dhaulagiri I South face expedition 1981«

Organizator: KOTG pri PZS

Izvidnica

Ogled je opravil Stane Belak med 10. 3. 1981 in 18. 4. 1981. Z dvema nosačema in šerpo je šel na pohod od Pokhare čez Gorapani v dolino Thak Kole, nato pa čez vas Bega in prelaz Daramdunga (2750 m) v Čim Kolo ter po dolini Thujo Kolo do planine Piedi, odkoder je možen prehod čez prelaz Dabugi (4700 m) nazaj v sosednjo Thak Kolo.

Prvi vzpon po južni steni Daulagirija — 8167 m, od 15. okt. do 23. okt. 1981
(Belak-Berčič-Tratnik)

Foto Stane Belak

To pot je izbrala tudi odprava.

Med 22. in 26. 3. 1981 je sledilo raziskovanje zgornjega dela doline Thulo Kole nad planino Piedi do soteske. Bilo je zelo slabo vreme in visok sneg. Raziskovanje je dalo osnovne odgovore na vprašanja, ki so zadevala kasnejšo odpravo.

Med 26. in 28. 3. 1981 je opravila izvidnica težaven prehod čez prelaz Dabugi v globokem snegu in prišla v Kolopani — dolina Thak Kole.

Med 30. 3. in 5. 4. 1981 je bil opravljen pohod po dolini Thak Kole mimo Marphe in čez prelaz Tilico (5600 m) v dolino Marsiandi, zaradi fotografiranja in preučevanja sestopa po severni strani Dhaulagirija.

Med 5. 4. in 12. 4. 1981 se je izvidnica vrnila po dolini Marsiandija v Dumre in Kathmandu; 18. 4. 1981 je bil Belak spet v domovini.

Odprava

Prva žepna odprava v Himalajo je materialne priprave začela zelo pozno. Športni del, zlasti izbor ekipe je potekal po ustaljenih pravilih dveh selekcij. Na prvi razpis je bil odziv zelo slab, na drugi razpis pa je kandidiralo 26 slovenskih alpinistov. Komisija za izbor moštva pri KOTG je nato z vodjo odprave izbrala 5 alpinistov, ki so se s športnimi rezultati in drugimi pogoji v razpisu najbolj približali zahtevam.

Prve dni maja 1981 smo sestavili tole ekipo:

1. Stane Belak, 40 let, AO Ljubljana matica — vodja odprave,
2. Vinko Berčič, 22 let, AO Kamnik — član odprave,

3. Rok Kolar, 22 let, AO Prevalje — član odprave,
4. Emil Tratnik, 30 let, AO Idrija — član odprave,
5. Jože Zupan, 27 let, AO Celje — član odprave,
6. Janez Sabolek, 23 let, AO Ljubljana — član odprave.

Zaradi velike odprave spomladi v južno steno Lhotseja in zaradi stabilizacijskih ukrepov je bilo zbiranje sredstev in materiala za malo odpravo Dhaulagirija zelo otežkočeno. Kljub temu pa so bili vsi ključni materiali in hrana do konca avgusta nared in smo jih poslali z letalom v Kathmandu. Polovico sredstev so prispevali sami člani in njihove matične TK organizacije, drugo polovico pa KOTG zbira s prispevki prostovoljcev, z nabiralno akcijo, po delovnih kolektivih, s plačili pozdravnih razglednic in z naročili namenskega koledarja HIMALAJA 1982.

Odhod

Odprava je odšla na pot z zagrebškega letališča 3. 9. 1981 in naslednji dan čez Frankfurt in Delhi prispela v Kathmandu.

5. 9. in 10. 9. 1981 smo v Kathmanduju urejali formalnosti in dopolnjevali zaloge hrane in opreme, 10. 9. zvečer pred odhodom iz Kathmanduja je imela odprava skupaj 56 tovorov, za pomoč in delo na poti, v bazi pa 6 nepalskih spremljevalcev:

- zvezni oficir — Mr. Mohan Khadka, policijski podinšpektor (prvič na odpravi),
- serdar — kuhar — Kadi Khundung — šerpa,
- kuharski pomočnik — Kami Tenzing — šerpa,
- poštar — Deobadur Gurung,
- dva bazna nosača iz Kathmanduja za delo med potekom odprave.

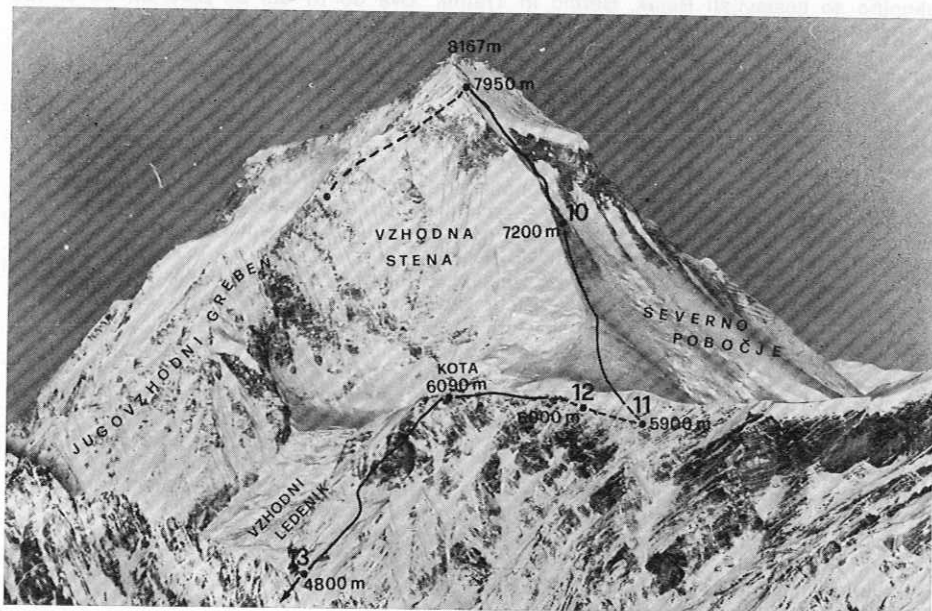
11. 9. 1981 je odprava po 8 urni vožnji z najetim avtobusom prišla v Pokharo. Od 12. 9. do 18. 9. je potekal pristopni marš čez nočišča Naudanda-Bire-Tanti, Nayatanti (Goropani), Šikha, Garkola, Bega, prelaz Daramdunga, Činkola in do zadnjega zaselka Cari v dolini Thujo Kole.

V Gari smo s pomočjo zveznega oficirja uspešno obvladali nosaški štrajk. Vreme je bilo monsumsko — popoldne oblačno in dež, ponoči nalivi.

Zadnji del pristopnega marša po zgornji dolini Thujo Kole je brez poti in smo porabili 5 dni do baznega taborišča. Od 17. 9. do 23. 9. 1981 je odpravo zaradi težkega terena in razmer zapustilo 50 nosačev (ostalo jih je le 6). Člani odprave so izsekavali gosto džunglo, visoko do 3 m, zgradili 3 mostove, v soteski pod bazo pa so pot zavarovali z vrvmi. V vodo je padel nosač s tovorom fiksnih vrvi; to je predstavljalo resno izgubo za odpravo. Skupaj z vrvmi, porabljenimi za zavarovanje poti v soteski, smo izgubili 50 % vrvi (600 m). Nosača je rešil član odprave.

Sestop jurišne naveze po jugovzhodnih pobočjih Daulagirija

Foto Stane Belak

23. 9. 1981 smo v baznem taboru; do 26. 9. pa je baza dokončno postavljena, na mestu so tudi vsi tovari. Isti dan smo odpustili zadnjih 6 nosačev, ki so spotoma pobrali vse varovalne vrvi v soteski.

26. 9. 1981 odkrijejo Belak, Sabolek, Berčič, Kolar in Tratnik na ogledni turi v mejnem grebenu z dolino Thak Kole udoben pastirski prehod čez dvojce sedel na višini 4650 in 4800 m, ki drži na sosednje pašnike pod vzhodno steno Dhaulagirija.

Pogled na južno steno Dhaulagirija je odličen in poučen. Dan je bil izredno topel in v južni steni so bobneli plazovi serakov, vode in skalovja. Zato je bil prvi vtis zelo pesimističen.

27., 28. in 29. 9. nepretrgoma dežuje 75 ur; moštvo je v bazi. Neurje zasuje steno s snegom, po dolinah pa so poplave.

30. 9. 1981 moštvo opravi ponovno razgledovalni vzpon na prehod nad bazo, kjer je na višini 4650 m že 60 cm zmrznjenega snega. Stena ponuja zimski videz in poučne možnosti za vzpon v desnem delu. V steni je sicer sorazmerno mirno; vrača se nam optimizem.

Poštarja zaradi odplavljenih mostov in visoke vode ni v bazo.

Od 1. do 3. 10. 1981 opravimo aklimatizacijski vzpon na 6380 m visoki vrh Manapanti s posebnim dovoljenjem zveznega oficirja. 2. 10. dosežemo vrh po nočišču na 5100 m Belak, Berčič, Tratnik, Kolar in Zupan; Sabolek pa počaka na 6000 m. Drugih višjih možnosti za aklimatizacijo na tem področju ni — stena pa je prenevarna.

Tudi na tem vzponu, ki je omogočil ogled vsega južnega pobočja Dhaulagirija, smo ugotovili dobro možnost za vzpon v desnem delu stene.

5. 10. 1981 je končano preučevanje stene s kote 5300 m nad bazo (Belak); znana je tudi dokončna odločitev — desna varianta. Ekipa si je z grebena ogledala tudi vzhodna pobočja gore, zlasti problematični vzhodni ledenik, kjer naj bi potekal sestop.

Od 7. 10. do 13. 10. smo raziskovali spodnji del stene; 7. 10. smo prvič vstopili v steno na njenem najnižjem delu, 4100 m (Belak, Berčič, Tratnik in Kolar). Dosegli smo višino 4800 m, pritrdili 200 m varovalnih vrvi in odkrili uporabne prehode.

8. 10. je naveza Sabolek—Zupan zaradi padajočega kamenja in megle napredovala le 150 m, do višine 4910 m.

9., 10. in 11. 10. je naveza Belak, Berčič in Tratnik odkrila uporabne prehode čez skalno zaporo in dosegla višino 5150 m, pritrdila novih 200 m vrvi in se po dveh bivakih vrnila v bazo. Izkazalo se je, da so možnosti preboja v višjem ledenem delu stene, realne.

11., 12. in 13. 10. je naveza Zupan, Kolar, Sabolek odšla v steno in preplezala skalni steber do višine 5300 m, kjer se pričenejo snežišča in ledišča. Težave v skali so IV. in V. stopnje. Preden so se vrnili v bazo na višini 5100 m, so postavili šotorček za material, ki bi rabil za končni naskok.

14. 10. 1981 je vsa ekipa v bazi. Dokončno smo izdelali načrt vzpona in sestopa; za lažjo zvezo in za sporazumevanje po radiu smo ga fiksirali s pomembnimi točkami, ki smo jih vrisali na fotografije južne in severovzhodne strani Dhaulagirija. Prvo jurišno skupino so sestavljali Belak, Berčič in Tratnik. Dva do tri dni za prvo bi, če bi vse v redu teklo, šla na pot druga skupina: Sabolek, Zupan in Kolar. Vreme je ugodno, zato je start prve skupine določen za 15. 10. 1981.

15. 10. 1981 je naveza Belak, Berčič in Tratnik vstopila v steno in z nočjo dosegla šotorček. Del noči je prebila v šotoru na višini 5100 m.

16. 10. 1981 so se ob 02.35 zjutraj začeli vzpenjati ob luninem svitu in s prvim dnevom dosegli vrh črnega stolpa, kjer se končujejo fiksne vrvi. Nato so nadaljevali po strmi snežni rampi, ki se dviga proti levi. Ob 9. uri so dosegli prvi poledeneli skok v pobočju, 5500 m visoko. Tu se prično, zaradi sončne pripeke, iz zgornjih delov stene vsipati slapovi kamenja in vode. Naveza je 7 ur čakala na polički, da bi se razmere izboljšale. Ob 16. uri popoldne gredo naprej, do noči dosežejo drugi skok, bivakirajo na polici v skalnem razu levo od skoka, 5700 m visoko.

17. 10. 1981 ob 00.00 uri nadaljujejo vzpon po lediščih 50°, v luninem svitu do jutra dosežejo tretji skok 5900 m visoko. Sledi vzpon v območju snežnega raza naklonine 50° do višine 6100 m, kjer izkopljejo tretji bivak v ledeno pobočje.

18. 10. 1981 ob 8. uri zjutraj nadaljujejo vzpon po ostrih snežnih razih; ti otežkočajo orientacijo, ki je usmerjena na markantno razčlemba. Ta drži desno na jugovzhodni greben. Šele pozno popoldne se prebijejo na markantni dvojni snežni raz, potem ko so plezali naklonino pobočij med 50 in 65°. Na višini 6400 m bivakirajo četrtrič.

Kolar in Zupan vstopita 18. 10. (Sabolek je ostal v bazi), dosežeta šotorček v višini 5100 m, tam počakata en dan, nato pa 20. 10. sestopita v bazo. Vsi trije nato odidejo čez znani prehod na vzhodno stran gore, da bi pričakali tovariše. Zaradi orientacijskega nesporazuma pa gredo preveč proti severu in so zato prvo navezo zgrešili.

19. oktobra plezajo po desnem kraku dvojnega raza. Pridejo pod skalni pomol, ki ga obidejo na levi po izpostavljenem pobočju skalnih plošč, pokritih z ledom. Možnost varovanja, minimalna naklonina 50°. Bivakirajo 6900 m visoko na zaobljenem snežnem rebu.

Načelnik KOTG pri PZS Tone Škarja in vodja odprave na Daulagiri Stane Belak-Šrauf Foto Dokumentacija PV

Praviloma je na voljo le 5 do 6 ur plezanja na dan, sicer pa je čas potreben za priprave na noč — kopanje ploščadi v led in postavljanje šotora.

20. okt. prično vzpon ob 9. uri zjutraj in do 14. ure dosežejo skalni odstavek v jugo-vzhodnem grebenu, kjer naleté na vrvi japonske odprave iz leta 1978. Tako so prišli na rob stene na višini 7300 m, kar pomeni, da so preplezali južno steno Dhaulagirija. Bivakirajo pred skalnim delom raza. Vse bolj občutijo vplive višine in posledice nezadostne aklimatizacije.

21. okt. po mrzli in vetrovni noči plezajo izpostavljeni del skalnega grebena III. in IV. stopnje in previdno uporabljajo tudi stare japonske vrvi. Napredovanje je zaradi varovanja in konfiguracije terena zelo počasno, zato ta dan dosežejo le nadaljnjih 100 višinskih metrov. Bivakirajo za skalnim blokom na grebenu 7400 m visoko.

Noči so vse bolj naporne in višina onemogoča hitro napredovanje. Grebenske oblike poskrbe za vedno nova razočaranja in 22. okt. pridobljena višina znaša približno 150 m (7550). Vendar je zvečer, ko kopljejo ploščad za 8. bivak, vršnji greben Dhaulagirija že spodbudno blizu. Sledi mrzla in vetrovna noč, nato še vedno lepo vreme naslednjega dne 23. oktobra.

To jutro so šli na pot še pozneje — zadnji zapusti bivak šele ob 9.30. Greben in južna pobočja niso več tako strma. V strmih delu grebena nalete v ploščah na zadnje japonske vrvi. Popoldne 23. 10. dosežejo desni rob velikih snežnih pobočij pod vrhom. Višina in utrujenost sta povzročila, da so bivak uredili šele v trdi temi.

Ponoči se veter okrepi in mraz se stopnjuje. Možnost za pripravo hrane je majhna, fiziološkim potrebam strežejo le s pijačo — maratonikom. Višina 9. in zadnjega bivaka na južni strani je približno 7800 m. Zdi se, da do vrha ni tehničnih težav.

Z jutrom 24. okt. so se začele težave. Vodja Belak je po radiu sporočil načrt za prihodnji dan: najprej kuhanje hrane, urejanje opreme, potem bi do večera dosegli sedelce pod pod zadnjim vršnim grebenom in si uredili bivak na severni zavetrni strani. Naslednjega dne, 25. okt., pa bi zarana opravili vzpon na vrh in se mimo šotora vračali po severo-zahodnem pobočju, po razu, kot so v načrtu predvidevali.

Kmalu po radijski zvezi, ob 8. uri, navezi nenadoma odpove kuhalnik — ni goriva; obenem pa se močno okrepi jugozahodni veter in šotor v kratkem času zasuje s snegom. Tako je bilo treba vrh odpisati, kajti brez kuhalnika tudi dehidrirana hrana nima prave vrednosti, brez tekočine pa so življenja naveze na sestopu ogrožena.

To dejstvo narekuje takojšen preboj čez prvi možni prehod na severno stran gore in samoreševanje ekipe v dolino Thak Kole po vnaprej načrtovani poti. V idealnih razmerah bi bilo za to potrebno 3 dni. Vse močnejši veter naznanja poslabšanje vremena, ki se s temno fronto oblakov najavlja na zahodu in severozahodu.

Zasuti šotor, hrano in opremo, ki ne more več rabiti svojemu namenu, zavržejo zato, da bi bil sestop hitrejši.

Do 12. ure doseže naveza najvišjo točko v JV grebenu — grbino, ki tvori malo sedelce pred vrhom. Na višini 7950 m (točno višino bo treba ugotoviti po podatkih drugih odprav) je tudi prva možnost prehoda na severno stran gore. Tam so v zavetrju do večera sestopili do višine 7200 m, kjer so na SV razu odkrili ostanke šotorčka — verjetno japonske odprave. Radijske zveze z bazo ni.

Pri odkopavanju trofejnih butanskih bombic in dveh za silo uporabnih kuhalnikov izbruhne požar, ki uniči ostanke šotora.

25. 10. dopoldne sestopajo po S razu na ledeniško ploščad. Od zahoda se naglo približa slabo vreme. Brez zaščite in hrane bivakirajo na prostem, čez noč jih pokrije 30 cm debela plast snega.

26. 10. so dopoldne poskusili vzpostaviti radijsko zvezo, pa niso uspeli. Vreme se slabša. V metežu in v novem snegu se trojica prebije do seraka pod grebenom (6000 m) in bivakira v ledeniški razpoki. Izčrpanost in pomanjkanje hrane že tretji dan zaostruje situacijo.

27. 10. Dvodnevno poslabšanje vremena nameče do jutra 60 cm novega snega. Prebijejo se na greben in po njem v globokem snegu na koto 6090 m s pogledom na razbiti vzhodni Dhaulagirijski ledenik — in rešilno dolino Tak Kole.

Sledi 7-urni sestop (k200 m) po vzhodni steni kote 6090 m na V ledenik. Izčrpani bivakirajo na 4800 m, visoko na ledeniku. Nobenega stika ni s člani odprave, ki naj bi navezo pričakovali na V strani.

28. 10. S prvim svitom se začne preboj po silno razbitem in nevarnem ledeniku v obupno slabih snežnih razmerah. Po 12 urah se trojica prebije do morene in zadnjič bivakira na pašnikih, pokritih s snegom, 4200 m visoko. Nobenega stika nimajo z drugimi člani odprave.

29. 10. dopoldne pridejo v stik z ljudmi in po šestih dneh spet do hrane. Do večera sestopijo v dolino Tak Kole, v vas Kalo Pani, kjer se konča gorski del pohoda.

Medtem:

Po brezuspešnem iskanju stika s prvo skupino tudi druga skupina sestopi v dolino Tak Kole in po vrnitvi v Tatopani izve za sestop tovarišev proti Beniju.

Od 30. 10. do 1. 11. pohod jurišne naveze do Beni in prvi stik z drugimi člani odprave. Zaradi zmrzlin Berčič ne more hoditi in pot nadaljuje na konju.

Od 1. 11. do 9. 11. sestop do letališča Baleba. 7 dni čakanja na letalo!

Vrnitev v Kathmandu 9. 11.

10. 11. prispe peš v Kathmandu drugi del odprave: Zupan, Kolar in Sabolek s spremeljevalci.

16. 11. prispe odprava čez Delhi in Frankfurt v domovino.

Vodja odprave:
Stane Belak

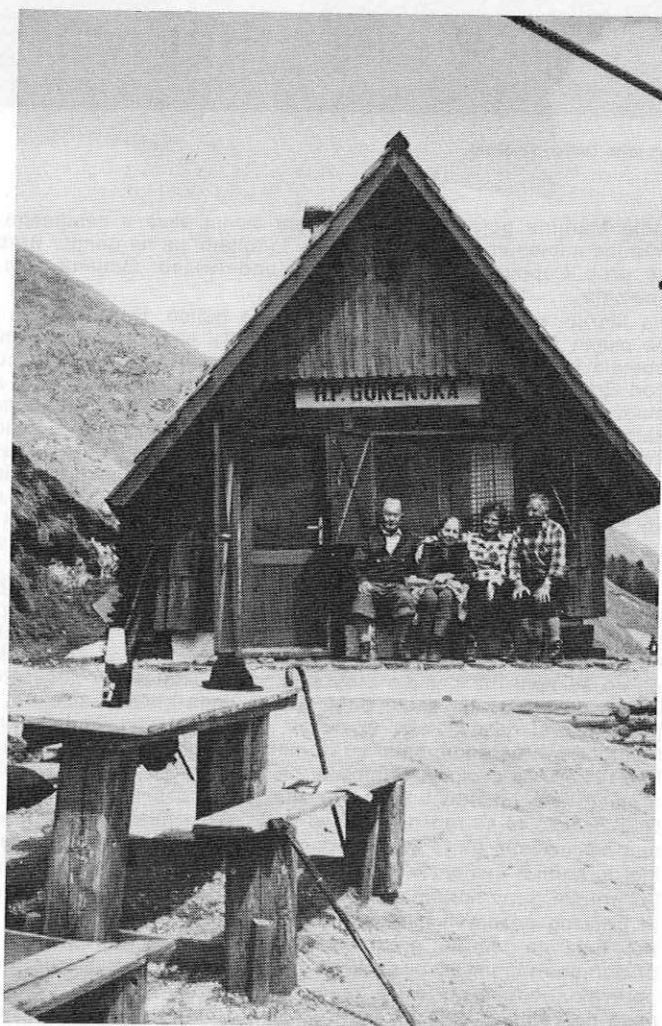
NOVOLETNO VEZILO — GOLICA 1838 m

ERNA MEŠKO

Med mnogimi čestitkami, ki sem jih prejela za novo leto 1981, me je najbolj razveselila tista, ki mi jo je napisala ena izmed najbolj marljivih planink v Pomurju — Marija Lah-Vildova. Takole je napisala ob koncu čestitke: »... to ti iz srca želim, mesto darila pa te povabim na Golico, ko bo ta v zakmašnem gvantu.« Oh, kako sem se razveselila! Imeniten človek je ta Marija. Rada jo imam in njena družba mi je vedno ljuba.

Z velikih hrepenenjem sem čakala sporočila, da se je Golica praznično oblekla. Sprva smo mislili, da bo to v začetku junija. A ker je pomlad zelo hitro prišla v deželo, je bilo pričakovati, da bodo tudi narcise zacvetele mnogo prej kot navadno. Čas naglo teče in Marija mi je pisala, da je od svojih znancev v Mojstrani izvedela, da je v nekaj dneh pobralo ves sneg z Golice in da se naj v 14 dneh odpravimo na pot, če nočemo zamuditi narcis ali ključavnic, kakor jim pravijo domačini.

Rečeno — storjeno. Dne 8. 5., sredi popoldneva, se pripelje z avtom na naše dvorišče Marija s svojimi starši. Prijazno so me povabili, naj prisedem, in ker sem imela vse pripravljeno, je šlo vse hitro od rok. Prinesla sem nabasan nahrbtnik in sem ga hotela spraviti v prtljajnik. Pa — saj ni prostora. Tu je bilo razloženega toliko cvetja! Vmes so

Okrepčevalnica ob poti
na Golico

Na vrhu Golice (1838 m)

stale Marijine gojzerice in v vsakem čevlju vaza s cveticami. Razložili so mi, da so trajnice namenjene za bratov grob v Ljubljani, pa na gomilo Barbke Lipovškove, nekaj pa na grob Čopovega Jože, ki počiva pod Golico. Ginjena sem bila ob tem prisrčnem spominu...

Na Marijin nasvet sem vzela s seboj še palico. Hitro smo se poslovili od domačih in ob osmih zvečer smo bili že v Ljubljani. Tu smo pri sorodnikih prespali in drugo jutro, obetalo je čudovit dan, smo se odpeljali proti Jesenicam in od tam naprej do Planine pod Golico, kjer sta nas že pričakovala prijatelja iz Mojstrane: znani in poštvovalni planinec Gustl in njegova žena. Domenili smo se, da Marijina mama in Gustlova žena počakata v vasi, drugi štirje pa bi šli na vrh Golice. Marija, ki je zadolžena za varstvo narave, naju je z mamo opozorila, da naju ja ne bi zmešala skušnjava, in bi si natrgali narcise. Saj ji ne zamerim te pripombe, toda vseeno bi lahko vedela, da midve cvetje zelo ljubiva in ga zato tudi pustiva živeti. Res so se na pobočju nad cesto prijazno priklanjale ključavnice, toda bile so bolj redko posejane. Na nasprotnem pobočju pa smo opazili na travnikih vse belo. Tam mimo ljudje ne hodijo... Ko sem pred 50 leti prvič tod hodila, je bilo povsod vse belo, vmes pa je bilo tudi mnogo pogačic; zdaj se pa res pozna, da tudi te cvetke kličejo opravičljivo: prizanesite nam! Zaščita je torej na mestu. Avto nas je potegnil še do Savskih jam. Tam smo izstopili in z velikim užitkom zadihali v svežem gorskem zraku, obenem pa z sočutjem opazili, kako spodaj v dolini rjava megla zastira industrijske Jesenice... Za kratek čas smo postali na Marktlvi planini, da so se nam oči nasitile bleščavih vrhov Triglava in sosesčine, potem pa smo veseli krenili navkreber do sedla Suhe. Po kratkem počitku smo pot nadaljevali. Oče Ivan se je spominjal časov, kako je nekoč na tem terenu 20 let opravljal službo obmejnega financarja in se čudil, kako se je marsikaj spremenilo — postalo je bolj naporno, kot je bilo nekoč. Za svojo 80-letnico je bil na vrhu Golice. Po dveh letih ga je opozorila kap, a se je tako pozdravil, da se je zdaj čutil sposoben, da bi s 84 leti obiskal še enkrat Golico; tako bi se rad poslovil od sveta svoje mladosti. Zelo dobro je hodil. Z zadovoljnim nasmeškom ga je Marija spomnila: »Oča, ti je kaj toplo pri srcu, ko hodiš po stezi, kjer si hodil h dekletu?« Nič ni tajil, le nasmejal se je in vsi smo bili dobre volje.

Po prijetni, prav sprehajalni poti, smo prispeli do okrepčevalnice HP Gorenjka, kjer nas je prijazno pozdravil oskrbnik z dvema sinkoma. Bila sta tudi mlajši mož in žena. Povedala sta nam, da gresta vsak teden sem gor, tako jima je všeč ta v strmo skalovje prislonjena planinska postojanka z nadvse lepim razgledom. Pomladansko sonce nas je ogrevalo, ko smo pol urice sedeli na tem počivališču in se krepčali po večini iz Marijinega nahrbtnika, ki je bil po prekmursko bogat in pester. Z dobro podlago smo Marija,

Gustl in jaz odšli na vrh, oče Ivan pa se je odločil, da nas počaka tukaj. Od tu naprej je pot napornejša. Prišli smo do nekdanje spodnje koče na Golici, kjer so še danes vidni temelji. Med 2. svetovno vojno je bila porušena. Do sem je speljana že žičnica za prevoz gradbenega materiala, ki ga bodo potrebovali za gradnjo nove koče. Po dobre pol ure smo prišli na vrh Golice. Bili smo presrečni! Saj smo le na višini samo 1838 m, pa je ta vrh tako sredi venca gorskih velikanov, da se z njimi skoraj staplja. Razgledovali smo se in razgledovali, veselili in otožni. Zakaj otožni? Proti severu smo gledali pod nami prelepo Koroško, našo narodno bolečino... Še smo malo posedali, in ko sem gledala proti Suhi, ki je bila kopna in gola, brez vsakega grmičevja, pšenične barve, ker se trava še ni prebudila, se mi je zdelo, kot da gledam lepo rejeno, počivajoče govedo. Doma včasih v oblakih vidim obrise znanih mi vrhov, zakaj ne bi v teh gorskih masivih našla podobnosti z mojo vsakdanjostjo?

Spustili smo se v dolino. Pri »Gorenjki« nas je zadovoljno čakal oče Ivan in povedal, da je šel sam še do Spodnje koče, kar ga je osrečilo. Po kratkem druškanju smo šli naprej. Pri Savskih jamah nas je čakal jekleni konjiček, ki nas je hitro pripeljal do vasi. Tu sta nas nasmejani pozdravili naši sopotniki, ki sta vsaka preželi od svojega moža skrbno zložen šopek planinskih rožic (seveda takih, ki niso zaščitene), da sta se lahko prepričali, kako čuteče sta mislila nanje.

Kmalu smo prispeli na Jesenice. Marija nas je povabila na večerjo. Dobro smo se okrepčali, potem pa smo se s hvaležnim srcem poslovili od naših prijateljev iz Mojstrane. Sonce je zahajalo, ko smo na Vrbi obiskali Prešernovo rojstno hišo in kar hitro nas je, razsvetljena z neštetimi lučmi, sprejela Ljubljana, ki nam je tudi to noč nudila prijetno zatočišče. Preživeli smo čudovit dan. Tu naj omenim, da nisem bila utrujena, da mi sestanek, ki dela navadno težave nam, starejšim, ni delal preglavic, kar je gotovo zasluga palice, ki mi je zvesto služila.

Zdaj pa, ljuba Marija, pošiljam tudi jaz tebi, najboljša novoletna voščila in te vabim za tvojo 50-letnico, ki jo boš praznovala v marcu, da prideš k meni in bova šli na Runeč. Rada bi, da spoznaš ta mili hribček, na katerem stoji stara šola, v katero je zahajal tvoj oče kot prvošolček. Vprašala sem ga nekoč, kakšni spomini ga vežejo na ta kraj, pa mi je rekel: »Ne ravno veseli. Ko sem začel hoditi v to šolo, takrat smo hodili v šolo od velike noči do jeseni, mi je umrla mati. Tedaj sem bil žalosten. Moral bi hoditi v šolo v Ormož, a ker je bil Runeč bliže, so me za leto dni všolali v Runeč. So mi pa všeč tisti kraji in Micka naj le gre pogledat, kakšne bregače so tam.« Torej, draga Marija, drži: sredi marca na svidenje, da se ti vsaj malo oddolžim za Golico, za sožitje z dobrimi ljudmi.

NA BELI RADUHI IN MOKREM SMREKOVCU

STANKO SREŠ

S sinom Simonom počivava pod ostenjem Male Raduhe in gledava dol na Grohat in na kočo, ki čedalje bolj izginjata v megli. Ta megla. Ni dovolj, da je vse zasneženo, zdaj pa še megla. Bova vseeno šla naprej, saj sva zato prišla sem. Včeraj sva prišla iz Črne do koče na Grohatu. Bilo je lepo, sončno vreme, le pobeljeni vrhovi so naju skrbeli. Pozno zvečer sva prišla do koče; bila sva edina gosta. Lep razgled sva imela od Bukovnika na bele vrhove Savinjskih; zelo blizu so bile in nebo je temnelo. »Jutri ne bo nič dobrega,« nama je napovedal oskrbnik na Grohatu.

Zdaj kaže, da je imel prav. Ko sva se še pred četrto uro odpravila po zasneženi stezi od koče proti Durcam, je bilo še lepo gledati proti Olševi, zdaj pa, ko sva že skoraj na vrhu škrbine, je gosta megla zakrila vse.

»Simon, počasi se bova prebijala navzgor in pazila bova, da se ne bi izgubila v snegu in megli,« vzpodbujam sina.

Pogumno greva proti škrbini. Tu pod skalami Male Raduhe vsaj snega ni toliko. Ko pa zlezava na škrbino, je drugače. Vse belo in v megli pa še veter se prebujal. Skrbi me, če bova uspela priti vsaj do koče na Loki.

Najprej se bova poskusila vzpeti na vrh Raduhe. Nekaj časa je Simon prvi, potem je bilo pa le pretežko. Kako vse drugače je bilo pred dvema letoma. Dvakrat sem bil tedaj na vrhu Raduhe. Najprej popoldne, ko smo prišli s Pece na Grohat po zavarovani poti čez ostenje, potem pa še drugo jutro čez Durce. Kakšen razgled smo imeli tedaj in toplo je bilo. Zdaj pa je vse drugače, čeprav se bo jutri začelo poletje.

Težko hodiva, iščeva pot. Sama sva, vse je tiho. Le tu in tam zašumi ostrejši sunek vetra. Tako napredujeva do križišča, kjer se cepi pot na Loko. Označiva si to križišče. Nato greva naprej. Opaziva sledove ovac. Snega je vse več, pogrezava se že do kolen. Vrtače in kotliči so polne snega. Pot se približa robu ostenja in pred nama je globoka vrtača, polna snega. Veter je čedalje močnejši. Pogledam Simona.

»Kako je? Gre?«

»Bolj težko je, moker sem že.«

»No, greva naprej? Saj zdaj vrh ni daleč.«

»Ne bi šla naprej. Ne morem več.«

Težko se je zdaj odpovedati vrhu. Sicer pa, bova pa drugič prišla. Danes tako ne bo razgleda.

»Dobro, pa se vrniva,« pravim, čeprav mi je žal, da se morava odpovedati vrhu.

Nad nama, skoraj na vrhu, se oglase ovce. Verjetno so naju začutile. Uboge živali!

Midva pa se vračava. Do križišča nama je zdaj lažje, saj naju vodijo sveži sledovi. Od tam naprej je bilo nekaj težav. Snega je bilo vedno manj in tako sva bila že pred sedmo na Loki. Kako je Simon vesel koče. Nalašč sem zaostal, da sem fanta pustil v tem veselju.

Sprejela naju je prijazna gospodinja.

»Pridna sta, da sta že toliko prehodila danes. In pametno sta ravnala, da sta odnehala. Saj takega vremena ne pomnim, pa sem že precej let na planini. Še nikoli ni bilo tako toplo na planini kot letos. Vse je že bilo na paši, zdaj pa so težave z živino zaradi snega,« nama pripoveduje.

Zanimalo jo je, če sva opazila ovce kje na Raduhi.

»Slišala sva jih in videla sledove proti vrhu Raduhe,« ji odvrnem. Preobula sva nogavice in se osušila. Potem pa sva šla spet v meglo do koče na Smrekovcu.

Najinih težav pa še ni konec. Približno uro sva na poti, ko začne deževati. Najprej komaj opazno, potem vedno bolj močno in nazadnje je začelo gosto liti. Hodiva po gozdu in planinah, do kože mokra. Na planini Komen so naju obkrožili biki. Verjetno sta jim bila vseč najina rdeča nahrbtnika. Nekako sva se jim izmuznila. Neprijetna je tudi mokra trava, ki visi na stezo. Koča je vedno bliže.

Čudovita mora biti ta pot v suhem, sončnem vremenu!

Še spust po gozdu in Simon že zagleda kočo.

Tu sva srečala planinca, ki sta namenjena na Loko in Raduho. Kar verjeti ne moreta, da je na Raduhi sneg.

»Saj, od tu je to težko verjeti, pa je tako. Že na Komnu je nekaj snega«, jima dopovedujem.

Pozdravimo se in razidemo, midva v dolgo pričakovano kočo, onadva pa proti Loki.

V koči je toplo, suho in veselo. Precej planincev čaka na lepše vreme. Preoblečeva se in sezujeva mokro obutev.

Ostaneva tu pri prijazni svetlolasi sinjeoki oskrbnici Francki. Prijetno je tako po dolgi in mokri turi sedeti v topli koči. Malce naju jezi le, da nisva bil na vrhu Raduhe.

Po se bova še vrnila. Morava se vrniti, ker je Raduha lepa, čeprav naju je danes zavrnila.

ČRNI STOLPI VELIKEGA KLEKA

LUKA KARNIČAR

Klanec, ki ga »katra« ne zmore več, do asfalta pa manjka le še nekaj metrov. Posadka Jakovega avta gre pomagat Šemijevim onemoglim konjem. Tri po polnoči je, pa smo že precej nad zadnjo vasico nad Kalsom tako, da vožnje ne bo več veliko. A, glej ga šmenta; morda je pa sploh nič več ne bo, niti metra. Tisti trenutek namreč, ko smo se ukvarjali s »katro« kot s trmasto mulo, se je Jakov avto samovoljno začel približevati robu ceste. Okamenel sem. Misli šume v glavi, zaletujejo se druga v drugo; stečem proti avtu pa nimam dovolj moči. Le še nekaj metrov; ne bom uspel. Drugi tega prizora sprva sploh niso opazili. Tik preden bi se moralo zgoditi najhuje, se je vse skupaj ustavilo. Izkazala se je Lida in uspešno ustavila te potuhnjene konje. Kljub temu nas je ta nemogoča možnost povsem prebudila in smo taki tudi odhiteli, bi dejal — meglenim višinam nasproti.

Umirjeno smo prišli do dne na ledenik Teischnitz. In ker jo je pač nekaj navez lepo mahalo po ledeniku navzgor, smo jim tudi mi brez pomislekov sledili. Prehiteli smo jih pri velikem snežnem mostu; tam so se ravno navezovali, da bi se tako navezani zagrizli v greben. Za začetek je bilo pravzaprav nekoliko prezahtevno; že iz prejšnjih let sem

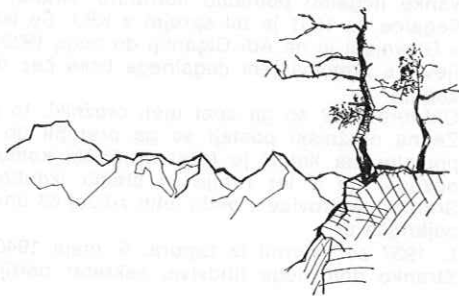
vedel, kako te žične vrvi lepo pripeljejo do kočice pod vrhom (Adlersruhe). Morda pa, sem si dejal, smo prežgodaj zavili v skalo in bomo pozneje prišli na pravo pot. Ampak, le kje naj bi ta pot bila? Megla zakriva pogled; vidimo samo polovico vrvi. Takole navezane nas je ustavil kar strm skok, zraven je pa še snežiti začelo. No, pa naj bo — štirje bomo na rdeči in trije na modri vrvi; torej na dveh vrveh, ki sta za normalno pot na Veliki Klek pač dovolj. Samo kaj, ko pa še nismo našli »normalweg«. Megli in sneženju se pridruži še veter, ki je na grebenu posebno močan. Naša skrbno zložena garderoba roma iz nahrbtnikov. »Hudimana, če bo tole trajalo, pa raje kar obrnimo!« Teh besed spočetka nismo jemali zares, saj smo bili pač vsi za to, da nazaj pač ne moremo.

Napredovali smo pa počasi; tuje naveze so nas celo prehitevale. Tolažili smo se s tem, da je pač povsem nekaj drugega plezati v dvoje, posebej še, če teren poznaš. Spraševali smo tiste, ki so hodili mimo: »Koliko je še?« Rekli so nam: »Štiri do pet ur!« Ampak do kam je še toliko... Pa smo se raje posvetili plezanju in nič več nismo spraševali.

Na rdeči vrvi smo bingljali — pomagali so nam seveda megla pa sneg in veter — z enega stolpa do drugega, poleg moje malenkosti še Lida, ki je v tem nesojenem JZ grebenu pokazala res čudovito mero vzdržljivosti, pa Jaka, ki je tudi tam, kjer sem sam pustil skoraj vse živce na poledenelih in zasneženih skokih, kar »priletel« za menoj, in pa Dane; kot vzoren mladinski vodnik je skrbel tudi za zvočno zvezo s prijatelji na modri vrvi, ki je povezovala Šemija — prijatelja in soplezalca s še vedno nekoliko bolečim hrbtom od lanske nesreče v Triglavu; pa Braneta, ki je bil kljub nealpinističnim izkušnjam res pripraven, in Murn, letos najbolj zagnan tečajnik na odseku.

Bi rekli — še kar normalna družina za »normalweg«, ki smo jo načrtovali. Tale greben pa je postal zavoljo goste megle in močnega sneženja čisto prava plezarija. Pa še ti stolpi! Komaj se pripehamo izza enega vogala, že moramo v nov, z meglo ovit stolp in kot po pravilu — natanko čez vse stolpe in nikjer ni »obvoza«. Sicer pa, če ne bi bilo megle, bi gotovo kar malo mižali. Ob tem sem se spomnil Čopa in njegove plezarije v stebru in v — megli. Kletvice, ki sem jo poslal v meglo ovitemu klinu visoko v previsu, raje ne bi ponavljal; bila je pa »taprava«, izjemoma domača in ne ena izmed tako splošno rabljenih iz uvoza. Vsi so se nabrali na ozkem razu pod previsom, meni pa je kar naprej drselo in povrh še rok nisem čutil. Prijatelji so bili skupaj z vrvmi že trdi in le zavoljo šklepetanja se jim je še otresal sneg z obrvi, brad in nosov. Uspel sem šele, ko sem se znebil težkega nahrbtnika, kar seveda ni bilo čisto »fer« do prijateljev, pa se je na srečo tudi z nahrbtnikom dobro končalo.

Spodaj so bili že vsi nestrpni, pridružila pa se jim je še tretja (tuja) naveza, ki nas je sicer hotela v velikem slogu prehiteti, pa sta dva zaporedna padca, ki ju je uprizoril vodja, ustavila njih očitno namero. Prva se je zagrizla Lida in priplezala čez previs bolj z voljo kot močjo, a vseeno ji je še, precej izčrpani, uspelo vpeti v klin vrv tuje naveze; za plačilo pa so prinesli moj nahrbtnik. Lida je kmalu prišla do sape in s skupnimi močmi sva pomagala še Jaku, pa tudi drugi so se dobro izkazali. Z nekaj suhimi slivami smo si nabrali novih moči; »plavčki« so nam ušli naprej in čez čas nas iz megle doseže: »Križi!« Križi! Že križi, ampak kam naj ta križi pripišemo. Še vedno sem mislil, da smo pač na grebenu, ki drži na Adlersruhe — tam pa ni križa. Presneta megla, niti enkrat nam ni dovolila poštenega pogleda. Mogoče, mogoče je pa le — mogoče... Da bi preplezali greben, ko bi se ga sicer v lepem vremenu lotila le dva... Končno le vsi prikolovratimo do tega križa; res, na vrhu smo, prav na vrhu Velikega Kleka. Vsem je postalo drugače pri srcu in v očeh. No, pa ne, da bi bile to solze, oh, kje pa. Le hvaležnost in sreča nam je tako sijala iz njih, ko smo si segali v roke.

NEKJE V GORAH

BORIS SIMONČIČ

Dan se je že prevesil v večer, ko sta se dva mladeniča počasi vzpenjala po bregu. Bila je nedelja in navadno čas, ko gredo drugi obiskovalci gora domov. Onadva pa sta se pozdravljala s tistimi, ki so hiteli domov, veselo spogledovala in sta bila zadovoljna, da si lahko privoščita začetek tedna v gorah, sama, brez ljudi, brez mesta... Pozneje, ko sta sedela ob prasketajočem ognju pred votlinico in so se jima odmikale podobe iz doline, sta se znašla tam, odkoder prihajajo misli; in te prihajajo navadno od daleč in se v daljavi tudi izgubijo.

Neizrečene so, težko spoznavne.

Pozabila sta na svet, ki je tam nekje spodaj. Bila sta le srečna, da sta lahko tu, pod steno, kjer medli obrisi gozda odsevajo v plamenih ognja in zmoti mir le dogorela vejica; potem pa je spet vse tiho in mogočno, kot je bilo vedno.

Pa kaj sploh iščeta tu, v tem svetu bogov?

Sta to heroja ali pa bi bila rada norca?

Sta le dva, ki bi rada živela drugače. Drugače od tistih tisoč tam doli, kamor se bosta morala tudi onadva vrniti.

Toda za danes te vrnitve ni. Želita si le jutrišnjega dne, pa še naslednjega. Drugi bodo prišli sami.

Rada bi preplezala novo smer. Ni to neka velika stena. Niso to vrata neke palače. Pa vendar ima vse svoj čar. Ima svoje previse, počli, svoje oprimke, stope.

In ima tudi svoje zobe.

Plezata počasi. Ni tako težko, pa so klini vendar neverjetno potrebni. Čeprav oba vesta, da se lahko vrneta, kadar želita, po treh, štirih spustih bi bila že na melišču pod steno, pa ju je vseeno malo strah. V novem svetu sta, tipata skalo, jo božata, preklinjata in jo spet božata. Kot bi hotela, naj ju gora razume, da si je ne mislita podrediti, jo morda premagati, saj je preveč mogočna.

... Tudi ta, res.

Hočeta le čez to steno. Prosita le za trenutke, ki v tej večnosti ne pomenijo nič.

In gora ju je razumela.

Opomba:

Zasavska smer v Vršičih, (V, A₂).

Plezala Matevž Lenarčič, Boris Simončič, 13. 4. 1981.

OB SLOVESU OD ANDREJA STEGNARJA

TINE OREL

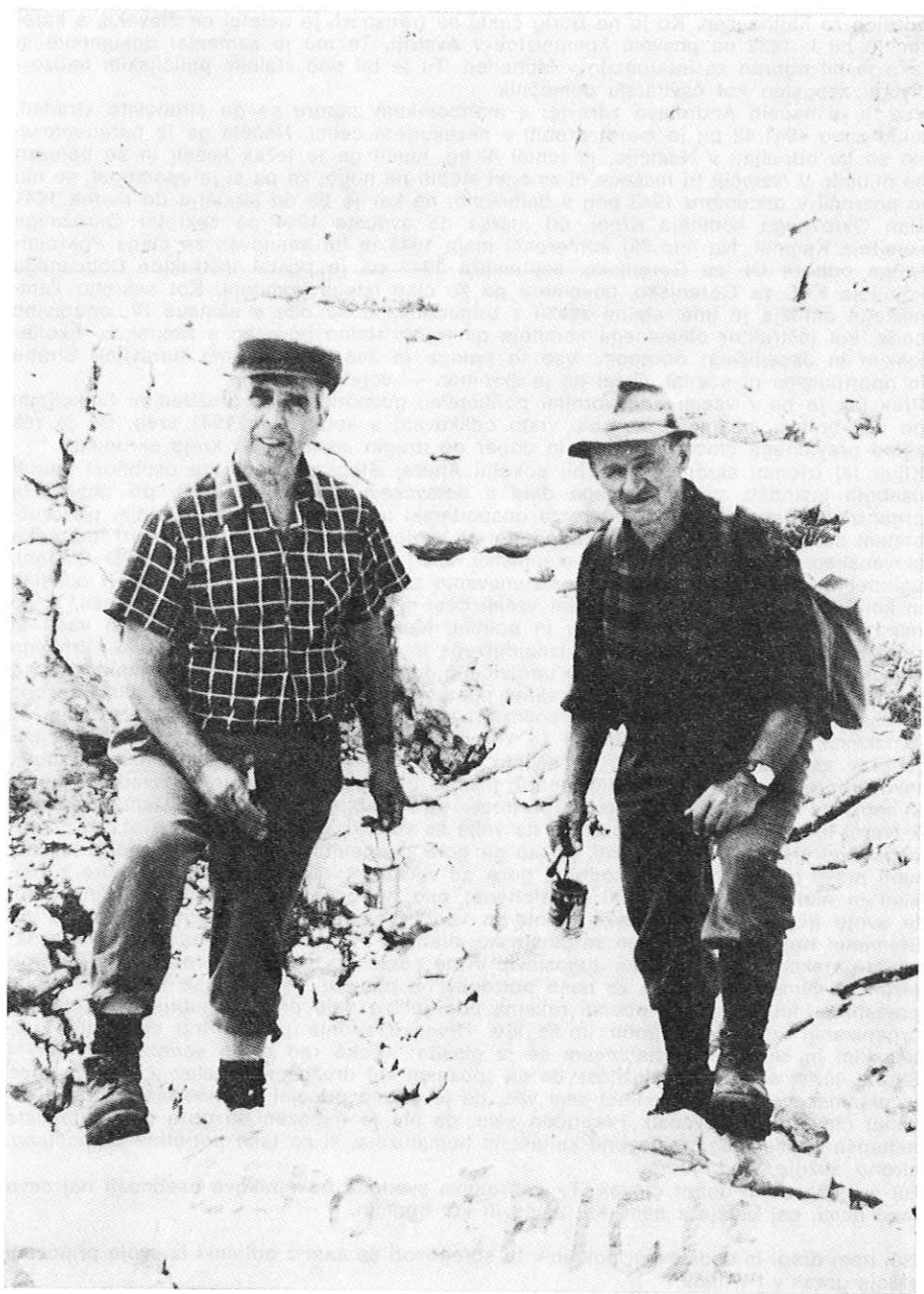
Andreja Stegnarja ni več med nami. Planinci smo ga imeli radi. Pa ne samo mi. Kdor ga je količkaj poznal, ga je spoštoval, kdor pa se je z njim srečal pri delu, je spoznal njegovo zlato srce in vrsto njegovih odlik. Bil je res velika osebnost.

Rodil se je 7. dec. 1906 v Trziču v številni delavski družini. Trinajst let mu je bilo, ko mu je umrla mati in je moral k tujim ljudem. Rad je bral, že kot vajenec je imel odprte oči. L. 1924 je že nastopil zoper orjunaše, pri vojaki pa ga je l. 1929 Mija Oreški sprejel v SKOJ.

Ko je prišel od vojakov, se je kot planinec priključil ljudem, ki so prenašali čez Karavanke ilegalno politično literaturo. Andrej je po svojem kanalu vodil čez mejo tudi ilegalce. L. 1931 je bil sprejet v KPJ. Še isto leto julija meseca je bil aretiran in zaprt v Glavnjači in na Adi Ciganliji do maja 1932. Kljub strahovitim mukam v zaporu je nadaljeval s prenašanjem ilegalnega tiska čez državno mejo v Karavankah, čim je prišel iz zapora.

Oktobra 1932 so ga spet ujeli orožniki, to pot — v Tominčevem grabnu nad Sv. Ano. Že na orožniški postaji so ga pretepli do omedlevice in ga takega priklenili k nogi postelje, na kateri je ležal orožniški komandir. Potem so ga trpinčili v Ljubljani, ga obsodili na 5 let robije in stalno izgubo državljanskih pravic, nakar je v zaporih Sremske Mitrovice v petih letih zdržal 63 dni gladovne stavke. Najdaljša je trajala 14 dni, najkrajša 6.

L. 1937 se je vrnil iz zapora, 5. maja 1940 pa je bil spet aretiran. Bil je organizator Stranke delovnega ljudstva, sekretar partijske organizacije v Trziču in član komiteja

Levo Andrej Stegnar, desno sopotnik

v Kranju. 5. maja 1940 je bil spet aretiran, vendar je iz kranjskega zaporja pobegnil, stopil v ilegalo in se kot tak udeležil partijskih konferenc v Preboldu, Dobravi, v Trbovljah in Podgorju. Septembra 1940 je bil v Ljubljani obsojen na 2 leti robije. Kazen je preživel v Ljubljani, januarja 1941 pa so ga odpeljali v Maribor in tu v zaporu je doživel okupacijo. 15 mesecev je bil brez prestanka zaprt v samici, brez obiskov in sporočil. Večkrat so ga vodili na streljanje talcev in ga spet vračali. Ko mu je kazen pretekla, so ga zaprli v gestapovski zapor, ga 15 dni zasliševali in zdržema mučili, na kar je bil

odrejen za Mathausen. Ko je na Borlu čakal na transport, je naletel na človeka, s katerim je bil l. 1932 na posvetu komunistov v Avstriji. Ta mu je zamenjal dokumente in tako je bil odbran za internacijo v München. Tu je bil pod stalnim policijskim nadzorstvom, zaposlen kot čevljarški pomočnik.

Vse to je načelo Andrejevo zdravje: v mariborskem zaporu so ga strahovito stradali, hudo zimo 1941/42 pa je moral prebiti v nezakurjeni celici. Načela ga je paradenitoza. Ko so ga odpeljali v Nemčijo, je tehtal 47 kg, mučil ga je težak kašelj in še bolezen na pljučih. V Nemčiji tri mesece ni zmozel stopiti na noge, ko pa si je opomogel, se mu je posrečil v decembru 1943 beg v domovino, na kar je bil od januarja do marca 1941 član Okrožnega komiteja Kranj, od marca do avgusta 1944 pa sekretar Okrožnega komiteja Kamnik. Na jelovski konferenci maja 1944 je bil imenovan za člana Pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko, septembra 1944 pa je postal inštruktor Oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko, novembra pa še član istega komiteja. Kot sekretar kamniškega okrožja je imel stalne zveze z brigadami, ki so bile v sestavi IV. operativne cone, kot inštruktor oblastnega komiteja pa je bil stalno povezan s Kokrskim, Škofje-loškim in Jeseniškim odredom. Vse te naloge je zvesto in vestno opravljal. Strahu in oportunizma ni poznal. Ostal pa je skromen — vojak revolucije.

Prav tak je bil z vsemi odgovornimi političnimi, gospodarskimi, družbenimi funkcijami po osvoboditvi, ne glede na celo vrsto odlikovanj s spomenico 1941 vred. Bil je res zgled pravičnega človeka, pošten in dober do drugih, sam pa do kraja skromen.

Kljub tej izjemni skromnosti je bil pokojni Andrej Stegnar popularna osebnost zaradi osebnih lastnosti, zaradi svojega dela v delavskem gibanju, v NOB, pri obnovi in organizaciji naše družbe, pri delu za gospodarski in kulturni razvoj Šoštanja, pri družbenem delu v Ljubljani in ne nazadnje zaradi dragocenega deleža pri napredku slovenskega in jugoslovanskega planinstva. Bil je dolga leta predsednik PD Šoštanj, ugleden planinski gospodar, poln razumevanja za planinsko dejavnost v vseh odsekih in komisijah. Za planinstvo je našel vselej čas, ne glede na velike odgovornosti, ki so mu bile naložene v gospodarstvu in politiki. Matično društvo v Šoštanju je vodil in razvil tako, da je bil zares zgled iznajdljivega in za stvar vnetega odbornika. Vrhovna slovenska planinska organizacija je upravičeno dajala za zgled šoštanjske planince, ki so pod Andrejevim vodstvom dosegli zares pomembne uspehe. Gore so mu bile poseben in osebni pojem, z njimi je trdno povezal svoje domoljubje in junaštvo, s kakršnim se je izkazal in prepričevalno potrdil že kot mladenič — pri ilegalnem tveganju. Najbrž je prav zato tako čislal lepo obnašanje v gorah, ker je v njih lepota tako razsuta, tako preprosta, obenem pa veličastna in pisana, da človeka osrečuje, prevzema, ga vabi k sebi, ga na nedvoumljiv način pretresa, ga nagiblje k dobroti in, lahko rečemo, k tvorni in duhovni lepoti. Morda to ne velja za vse, ki stopijo v gorski svet, za pokojnega Andreja pa si upam trditi, da so ga gore plemenitile vse življenje. Kako je znal najti pravo besedo za vrsto podob z gora, za velike in veličastne gorske prizore z velikimi in malimi skrivnostmi, ki jih sleherno oko ne odkrije, ne ujame. Kaj je zaradi te svoje ljubezni do planinske lepote in veličasti dal Šoštanju z gradnjo doma na Slemenu! Kaj s svojim delom za planinsko mladino! Pa s svojimi pobudami za spoznavanje gorskega sveta po vsej Jugoslaviji in ne nazadnje tudi za napredek našega alpinizma in himalaizma, torej za našo potrditev na planetu. In ko se je kot upokojenec preselil v Ljubljano, je z obema rokama poprijel za delo pri PD Ljubljana-matica, pri organizaciji izletov, pri potih in še kje. Njegovo zadnje predsmrtno sporočilo ljubljanskim in slovenskim planincem se je glasilo: »Kako rad bi še sodeloval z vami!« Skoraj 40 let sem imel priložnost, da ga spoznam kot družbenega delavca, kot planinca in planinskega popotnika. Imel sem vtis, da je goram prisojal izjemne moči pri oblikovanju človeške duševnosti. Prepričan sem, da mu je ljubezen do gora poglobila tiste najlepše odlike njegove osebnosti in humanizma, ki so tako potrebne za pošteno, strpno sožitje med ljudmi.

Bil je nenavadno dober človek. Ta dobrotljiva svetloba pokojnikove osebnosti naj seva med nami, naj ostaja z nami kot zgled in kot opomin.

Naj nam dragi in spoštovani pokojnik tu spregovori še sam z odlomki iz svoje pripovedi »Moje gore« v PV 1959:

Že kot otrok sem se zanimal za naravo in sem sam oblazil vse hribočke v bližini doma. Kot vajenec pa sem za uro (opoldanski enourni odmor) brž pospravil skromno kosilo, potem pa skočil vrh Pirmanc ali vrh Kamnika nad Trzičem, ob eni pa sem bil že nazaj na svojem delovnem mestu. Dokler nisem šel k vojakom, sem največji del prostega časa preživel v naravi. Prehobil sem vse Karavanke do Julijcev in Savinjskih Alp navzkriž in počez in dodobra spoznal gozdove pod Karavankami. Seveda sem prehodil tudi Julijce in Savinjske Alpe, vendar pa sem Karavanke najbolj poznal zato, ker so mi bile najbližje. Uril sem se v plezanju v pečinah Zelenice, Vrtače, Zajmenovih čeri, Škrbine in Storžiča in sem 5. januarja 1927. leta sam priplezal po Žrelu oziroma severni steni Storžiča na vrh. Ker sem bil le redkokdaj v družbi, je bila moja plezalna tehnika zelo primitivna, slonela je samo na vztrajnosti, resnosti in mogoče tudi na trmo-

glavosti, saj je ni bilo takrat stene, ki je ne bi bil preplezal, če sem se je lotil. To niso bile kake posebne vrhunske plezalne storitve, vendar pa sem z njimi pridobival na spoznavanju terena, na orientaciji, v utrjevanju samozavesti, osebne zmogljivosti in fizični kondiciji.

Ko je bilo južno pobočje Karavank nekako konec maja 1930 kopno, sem se spet odpravil na Koroško na sestanek delavcev. Tedaj sem se spoznal s tovarišem, ki me je naprosil, naj mu storim uslugo in prenesem čez mejo pismo. To sem napravil in oddal pismo na naslov v Ljubljani, odgovor pa sem spet nesel osebno nazaj na Koroško. Tedaj sem zvedel, da že od leta 1928 drži čez mejo »kanal«, komunisti iz Avstrije in Jugoslavije pa po njem spravljajo ilegalni partijski tisk.

Pri naslednjih srečanjih sem vedno sprejel manjše količine materiala, se seznanil s šiframi in dogovorjenimi znaki ter se tako vpeljal v kurirsko službo. Ker pa je bila propagandnega materiala in literature vedno več, je bilo nujno, da se vzpostavi še ena zveza ali kanal čez državno mejo. Na Koroškem so bile postavljene javke, zelo oddaljene druga od druge, tako prva pod Škrbino nad Selami, druga onstran Babe, tretja za Zelenico ali v Bistri. Kdaj in na kateri izmed njih naj se oglašim, o tem sem dobil šifrirano sporočilo. Dokler sem prenašal manjše količine, sem včasih porabil tudi izkaznico planinskega društva v Trziču, s katero sem lahko šel tudi čez državno mejo. Če pa je bilo materiala več in bi z njim ne mogel neopaženo mimo graničarjev, sem se držal ilegalnega prehoda. Gorski svet je bil za kurirja seveda neomejen, fizično pa zelo naporen in tvegan. Mnogokrat je bila teža materiala težja od 10 kg, pa tudi nad 15 in 20 kg. Kadar sem se oglašil na javki nad Selami, sem prekoračil državno mejo nekje na Kladivu ali Škrbini, potem pa sem prek velikih plazov nad Dolgo njivo mimo Šteguneka in Medvud ali mimo Javornika in Storžiča, kakor je bilo varneje, spravil material na dogovorjeno mesto. Če pa sem se oglašil na javki onstran Babe, sem šel čez Korošico, po severni strani Košute, čez Veliki vrh, od tu pa sem imel do Trziča več poti, ki sem jih zaradi konspiracije menjal. Če pa sem imel pot do javke na zahodu, to je Pod Rožco, sem hodil mimo Vrtače, Zelenice, čez Begunjščico, Prevalj in Dobrčo ali za Stolom in dalje po dolini Drage do določenega mesta.

Prek ilegalne zveze ali kanala pa nisem prenašal samo materiala, ampak sem večkrat vodil tudi ilegalce, ki so imeli različne partijske naloge. Nekateri so morali bežati zaradi politične aktivnosti, da so ušli zaporom v stari Jugoslaviji, drugi so spet imeli nalogo, organizirati kanal naprej v Italijo, spet drugi pa so se vračali iz tujih držav domov na partijsko deo. Vsako skupino sem vodil po drugi poti.

Zaradi velike krize v industriji sem bil takrat brezposeln. Zato sem prevzel delo na planinski poti Zelenica—Vrtača. Delali smo trije planinci. V istem času se je vršil v bližini sestanek naših in koroških komunistov, ki bi se ga moral udeležiti tudi jaz. Šifrirano pismo, v katerem je bilo sporočilo, je čakalo zaradi moje odsotnosti doma in je kasneje prišlo v roke policiji. Po izdajstvu sem bil aretiran, po mnogih šikanah, pretepu in mučenju na ljubljanski policiji pa odpeljan v beograjsko Glavnjačo.

Vse tisto, kar je najbolj kruto, najbolj podlo in nečloveško, tisto, o čemer pošten kulturen človek ne more niti misliti, pa še mnogo hujše, to je bila beograjska Glavnjača. Plačanci izkoriščevalskega starojugoslovanskega režima so si vsak dan izmišljali hujše muke, s katerimi so mučili borce delavskega razreda.

Ko sem se čez devet mesecev vrnil iz Glavnjače spet v svoj rojstni kraj, sem šel po že nekaj dneh zopet ilegalno čez mejo. Oglasil sem se na starem mestu, prevzel zopet šifre in dogovorjene znake, postal spet kurir v službi KPJ, katere član sem že bil. Politične in gospodarske krize, v tem času porajajoči se fašizem, ogromna nasprotja in težave so pretresale evropske države; vse je terjalo krepiti delo KPJ, ki je zaradi diktature v januarju 1929 izgubila večje število svojih članov, a vendar vztrajno gradila temelj bodoči oblasti delovnega ljudstva. Večkrat sem v poznem popoldnevu ali zvečer vzel pot pod noge in se v ranem jutru vrnil z materialom, ki sem ga tudi že oddal dalje drugemu kurirju ali ga zakonspiriral.

Ko sem se vrnil iz Glavnjače, mi je bila planinska izkaznica po nalogu okrajnega načelstva v Kranju vzeta. Vseeno sem prosil predstavnike planinskega društva v Trziču, naj mi izkaznico dajo, pa so na seji upravnega odbora mojo prošnjo zavrnil. Tako sem vedno izbral ilegalne poti.

Vsi prehodi so bili vezani z življenjsko nevarnostjo, kajti poleg policijskih agentov in domačih vohunov so vsi graničarji, financarji in orožniki z vsemi močmi prizadevali, da uničijo kanal. Orožniki so potem, ko sem se vrnil iz Glavnjače, name močno pazili. Vedeli so, da v planine rad hodim, in so slutili, da ima že spet opravka s »protidržavnim delovanjem«. Večkrat so za menoj povpraševali in me iskali, čakali so me v zasedah, zato sem bil silno previden.

V oktobru 1932 sem šel po večjo količino materiala na javko v Bistrici pod Rožco. Nazaj sem nosil 15 kg in sem bil po celodnevni hoji že precej utrujen. Na Begunjščici sem opazil neke ljudi, ki so se mi zdeli sumljivi. Izognil sem se in šel po drugače manj uporabljeni poti na Dobrčo. Za spočitega planinca je pot dolga štiri ure. Čeprav lepa, pa ni bila zame takrat nič prijetna. Zato sem si jo hotel skrajšati pa sem zavil v Tomin-

čev Graben. Prišel pa sem naravnost v orožniško zasedo. Ta dan me niso čakali samo tam, pač pa povsod, kjerkoli so vsaj malo mislili, da utegnem priti. V pomoč so jim bili tudi agenti ljubljanske policije, s katerimi sem se spoznal ob prvi aretaciji.

Za to sem presedel pet let robije v Mitrovici. Nanjo mi je ostalo mnogo spominov, nekaj grenkih in težkih, a mnogo lepih. Tovarištvo, borbenost, spoznavanje marksizma in vzgoja političnih zapornikov v revolucionarje, ki so bili vedno pripravljeni žrtvovati se za stvar delavskega razreda svoje življenje — to je bila Mitrovica.

V maju 1940 pa sem bil zaradi delovanja zopet aretiran, na kranjskem glavarstvu pa sem izrabil priložnost in pobegnil. Ilegalno sem delal do oktobra 1940, ko sem ponovno padel v roke policiji in bil obsojen na dve leti. Kazen sem prestajal še pod Nemci. V mariborski kaznilnici so me skoraj uničili, saj sem prišel iz zapora tako prestrašan, da sem tehtal samo 47 kg. Poslali so me v internacijo, od koder sem pobegnil in šel v partizane.

Leta zaporov in trpljenja so bila za menoj, pred mano pa svobodni slovenski gozdovi in gore. Tisti čas mi je kljub vojnim naporom vrnil spet dokaj fizičnih moči. V raznih težkih partizanskih situacijah mi je nešteto krat pomagala hladnokrvnost, pravilna ocena, orientacija in telesna kondicija, pridobljena v mladih letih. Izkušnje, pridobljene v ilegalnih prehodih čez državno mejo, v vztrajnem boju s hlapci starega jugoslovanskega režima in v strogi konspirativnosti so mi mnogo pomagale tudi v partizanih.

V gore hodim še danes in jih imam še prav tako rad. Gojim planinstvo in si prizadevam, da bi tudi mlademu rodu vcepili ljubezen do gora in do naše svobodne domovine.

GI. PV 1959, na straneh 535, 536, 537, 538 in 539.

Na ledeniku Saskatchewan (okoli 2000 m), v ozadju rob ledenega pokrova

Foto Andrej Kranjc

JAMA POD LEDENIKOM

ANDREJ KRANJC

(Castelguard — največja jama v Kanadi)

Kadar slišimo za Kanado, navadno pomislimo na zaledenelo arktično morje, na prostrane tundre in severne gozdove, na velikanske ledenike Skalnega gorovja, nikoli pa ne na kras in kraške jame.

To je razumljivo, še posebej, če pomislimo, da so kras v Kanadi »odkrili« — to pomeni, da so pričeli raziskovati kraško površje in podzemlje — šele leta 1961. Takrat šele je kanadski geograf angleškega rodu, krasoslovec in speleolog D. C. Ford ustanovil na univerzi McMaster v Hamiltonu (Ontario) speleološko skupino, zbral okoli sebe več krasoslovcev in pričel raziskovati kanadski kras. V Kanadi ga je sicer malo, a se je pokazalo, da je kras raztresen po vsej Kanadi, od Nove Fundlandije in otoka Anticosti na atlantski obali do otokov v Tihem oceanu, od meje z ZDA pa do Arktičnega oceana. Najbolj izrazit in slikovit, predvsem pa doslej tudi najbolj raziskan je kras v Skalnem gorovju.

Julija 1981 je bil v Bowling Greenu (Kentucky, ZDA) 8. Mednarodni speleološki kongres, kar je bila obenem priložnost za obisk kanadskega krasa. S tem namenom je D. C. Ford organiziral posebno pokongresno ekskurzijo po kanadskem krasu, ki so jo v glavnem finansirali kanadski raziskovalni sklad, univerza McMaster in tudi organizator osebno. Udeležba je bila omejena oziroma so kandidate poprej izbrali, tako da je bil kljub omejenemu številu (15) omogočen ogled kanadskega krasa strokovnjakom s tako rekoč vsega sveta: poleg Kanadčanov so bili udeleženci iz Francije, Irske, Italije, Kitajske, Norveške, Nove Zelandije, Velike Britanije in Jugoslavije. Jugoslavijo smo zastopali kar trije Slovenci: dr. J. Kunaver s Pedagoške akademije v Ljubljani ter A. in M. Kranjc z Inštituta za raziskovanje krasa SAZU v Postojni.

Iz Bowling Greena smo šli na pot z dvema kombijema in se čez srednji in severni del ZDA (države Missouri, Iowa, Južna Dakota, Wyoming, Montana) približali kanadskemu delu Skalnega gorovja.

V Skalnem gorovju je najbolj znan kras, ki leži na meji med provincama Alberta in Britanska Kolumbija — to je niz pogorij, ki je dolg okoli 600 in do 100 km širok, zgrajen iz paleozojskih apnencev, zelo podoben Alпам. Alpski videz dajejo gore, stene, melišča, doline in jezera, vse kar je naravnega, manjka pa »človeške« poteze: ni planin, pašnikov, staj, svisli, ni gorskih stezic, kačipotov in znamenj, ni mogočnih gorskih kmetij — brž ko se človek oddalji od ceste, vzpne na prvo pobočje ali zaide v stransko dolino, je sredi prvobitnega gorskega sveta, kjer je doma medved, los, divja ovca in množice podzemeljskih veveric, sredi gozdov in razlitih rek. Vrhovi, ki obkrožajo doline, so, razen najpomembnejših, celo brez imen.

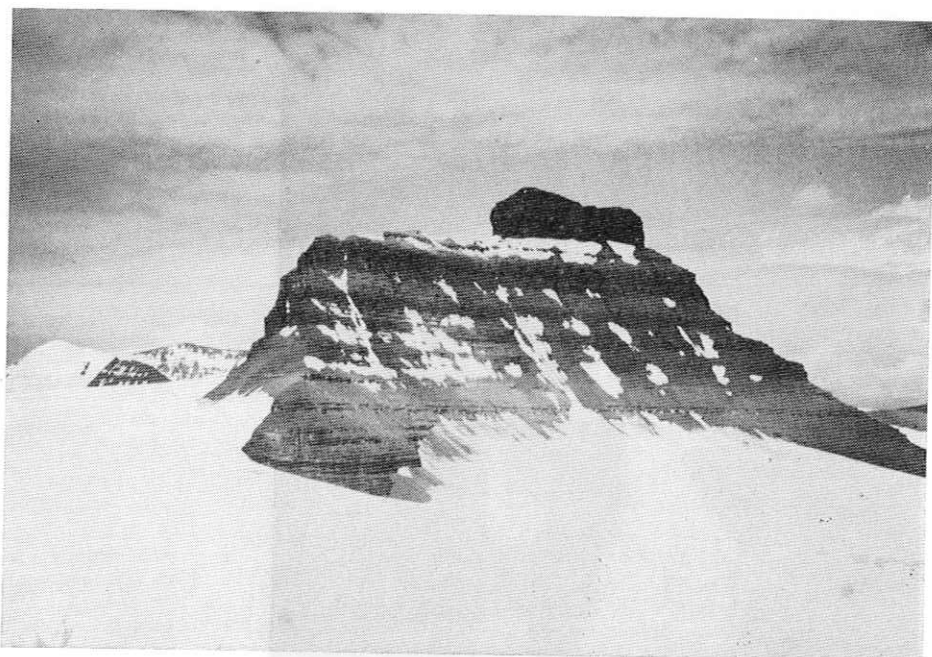
Približno v sredini tega gorovja, okoli gore Columbia (3745 m), je obsežen ledeni pokrov — Columbia Icefield. Do 300 m debel led pokriva okoli 15 km široko planoto iz apnencev, na robu ledenega pokrova pa je poleg Columbie še več vrhov, ki mote iz ledu, med njimi tudi Castielguard (3083 m). Z ledenega pokrova se na vse strani po dolinah raztekajo dolinski ledeniki Athabasca, Columbia, Saskatchewan... Najdaljši med njimi je 9 km dolgi Saskatchewan, ki se spušča malo pod 1800 m n. m.

Na začetku doline Saskatchewan smo pustili avtomobile, se odpravili po dolini navzgor in se utaborili v zadnjem gozdičku pred ledenikom. Ves čas našega taborjenja po hribih smo morali posebej paziti na spravljjanje hrane čez noč: Nič, kar je hrana ali vsaj diši po hrani, ne sme ostati v šotoru ali blizu njega. Hrano smo dali v vreče, jih privezali na vrv, vrv vrgli čez vejo in vse skupaj potegnili na drevo. Nikoli namreč človek tam ne sme pozabiti, da je v »deželi medveda«, črnega medveda in velikega grizlija.

Vhod v jamo Castielguard

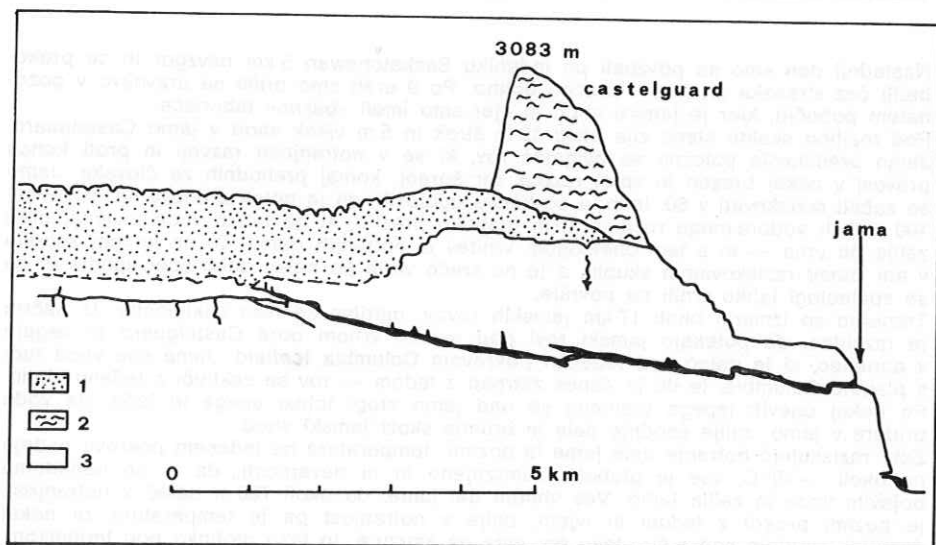
Foto Andrej Kranjc

Gora Castelguard (3083 m) — vrh iz neprepustnih kamnin na apnenčasti planoti, prekriti z večnim snegom in ledom

Foto Andrej Kranjc

Prerez gore Castelguard z vrisano jamo: 1 — led, 2 — paleozojski škriljevci in peščenjaki, 3 — paleozojski apnenec

»Veliki izvir« — voda, ki izpod ledenika teče skozi jamo, prihaja tod na površje

Foto Andrej Kranjc

Naslednji dan smo se povzpeli po ledeniku Saskatchewan 5 km navzgor in se prekobalili čez stranske morene v prečno dolino. Po 9 urah smo prišli na uravnavo v gozdnatem pobočju, kjer je jamski vhod in kjer smo imeli »bazno« taborišče.

Pod majhno skalno steno zija okoli 10 m širok in 5 m visok vhod v jamo Castelguard. Jama predstavlja položno se dvigajoč rov, ki se v notranjosti razveji in proti koncu prevesi v nekaj brezen in splet razpok ter špranj, komaj prehodnih za človeka. Jama so začeli raziskovati v 60. letih, a so kmalu ugotovili, da je poleti prenevarna: po nekaj 100 metrih vodoravnega rova je 10 m globoko brezno, ki ga lahko voda v nekaj urah zalije do vrha — in s tem onemogoči vrnitev iz notranjih delov. To se je tudi zgodilo v eni izmed raziskovalnih skupin, a je na srečo voda po nekaj dneh spet upadla in so se speleologi lahko vrnili na površje.

Trenutno so izmerili okoli 17 km jamskih rogov, meritve še niso zaključene. Iz načrta je razvidno, da potekajo jamski rovi pod samim vrhom gore Castelguard in segajo v apnenec, ki je daleč pod ledenim pokrovom Columbia Icefield. Jama ima vhod tudi s planote Columbia, le da je danes zatrpan z ledom — rov se zaključi z ledeno steno. Po nekaj dnevih lepega vremena se nad jamo stopi toliko snega in ledu, da voda pridere v jamo, zalije spodnje dele in bruhne skozi jamski vhod.

Zato raziskujejo notranje dele jame le pozimi: temperature na ledenem pokrovu padejo na okoli -40°C , vse je globoko zamrznjeno in ni nevarnosti, da bi se nenadoma pojavila voda in zalila jamo. Ves vhodni del jame, do okoli 700 m daleč v notranjost, je pozimi prekrit z ledom in ivjem, dalje v notranjost pa je temperatura za nekaj desetink stopinje nad ničlo, tako da voda ne zmrzuje. In tako globoko pod ledenikom,

zimo za zimo, ko je že sam sam vzpon na ledeni pokrov pravcati podvig, odkrivajo in merijo nove rove, tudi čez 100 m globoka notranja brezna, in želijo prodreti čim dlje, čim globlje.

S 17 km dolžine (računajo sicer, da je rorov vsaj 30 km) in nekaj 100 m višinske razlike med najnižjo in najvišjo točko v jami je Castielguard Cave največja v Kanadi, predvsem pa edinstvena glede na svojo lego pod ledenikom in s tem povezanimi temperaturnimi in vodnimi posebnostmi.

Nastanek jame je jasen: Led in sneg sta se tajala, voda je širila razpoke v apnencu in oblikovala jamske rove (tudi naše Triglavsko brezno je nastalo na tak način!) — današnji spodnji vhod v jamo pa je bil nekdanji kraški izvir. Zdaj se ledeniška voda pretaka skozi nižje razpoke, pod jamo, izviri pa so 300 m pod jamskim vhodom. Le velike količine vode, ki jih ne morejo požreti spodnje razpoke, se prelivajo skozi jamo. Računajo, da se v podzemlju lahko vzdigne vodna gladina za okoli 300 m.

Vendar pa ni lahko razvozlati celotnega razvoja jame. Na univerzi v Hamiltonu s pomočjo radioaktivnih elementov, ki jih vsebujejo kapniki, določajo starost kapnikov. V notranjih delih jame Castielguard so odkrili ostanke velikih kapniških stebrov, ki so nastali pred okoli 700 000 leti. Torej so ti jamski rovi obstajali že tedaj in je moral led do danes kar nekajkrat prekriti tudi današnji jamski vhod in dolino pod njim, nekajkrat pa se je najbrž umaknil celo s kolumbijske planote.

Mi smo obiskali le prvi del jame, do brezna, ki ga lahko zalije voda; nekaj dni smo hodili po okoliškem visokogorskem krasu, obiskali »Velike izvire« v dolini (močno spominjajo na našo Savico) in tudi sam ledeni pokrov do višine 2600 m.

Vrnitev je bila hitra — en dan peš navzdol z gora, tri dni z avtomobili skozi prerije do jezera Ontario in še kratek »skok« z letalom čez Atlantik in že smo pod seboj med oblaki zagledali znane gore, Karavanke in Šmarno goro.

DELEŽ ŠOLSKE TELESNE VZGOJE PRI VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU ZA PLANINSKO UDEJSTVOVANJE

SILVO KRISTAN

(Delni povzetek raziskave)

1. Problem

Planinstvo štejemo za nedeljivi del slovenske narodne kulture. Med planinstvom in drugimi telesnokulturnimi ali športnimi zvrstmi obstajajo nekateri razločki, ki uvrščajo planinstvo v vrh družbene vrednostne lestvice, tako z biološko-zdravstvenega kot razvedrilnega in obrambnega zornega kota. Planinska dejavnost vsebuje pglavitne prvine partizanskega načina bojevanja, kar ji v našem sistemu vzgoje in izobraževanja in v naših geografskih pogojih daje še posebno mesto. Slovenija je alpska dežela in pričakovati je, da prej ali slej človek zaide v gorati svet. Navedene ugotovitve napeljujejo na misel, da bi se moral vsak mlad človek v SR Sloveniji med šolanjem seznaniti s temeljno planinsko vzgojo.

Republiški komite za vzgojo in izobraževanje je že leta 1970 ovrednotil temeljno planinsko vzgojo kot del splošne izobrazbe in vzgoje ter priporočal osnovnim in srednjim šolam, da planinstvo vključujejo v svoj delovni program vzgoje in izobraževanja. S tem je dan planinski vzgoji pomemben poudarek, vendar še vedno samo v okviru svobodnih dejavnosti, katerih obseg in kakovost pa sta prav gotovo bolj ali manj plod osebnih nagnjenj posameznih pedagogov in vodstev šol.

Žal priporočilu republiškega komiteja ne sledijo sestavljalci učnih načrtov iz telesne vzgoje. O temeljni planinski vzgoji učni načrt ne govori. Omenjajo le izlete, katerih obseg in vzgojno-izobraževalni smoter nista določena. To pa šole, predvsem pa učitelja telesne vzgoje ne obvezuje dovolj, da bi mladega človeka ustrezno spodbudil in usposobil za zdravo, varno in smotno samostojno delovanje na tem izseku telesne in obče kulture. Zato je delovanje učitelja telesne vzgoje v okviru obveznega programa šolske vzgoje največkrat zgolj posledica njegove osebne nagnjenosti do planinstva.

2. Namen raziskave

Namen raziskavi je bil, da ugotovi, kolikšen je v osnovni in srednji šoli pravzaprav delež obvezne telesne vzgoje pri vzgoji in izobraževanju mladih ljudi za planinsko delovanje.

3. Hipoteza

Oprti na poznavanje razmer smo postavili naslednjo delovno hipotezo: Delež obvezne telesne vzgoje v osnovni in srednji šoli pri vzgoji in izobraževanju učencev za planinsko delovanje ni zadovoljiv.

4. Metode pri delu

4.1. Vzorec

Vzorec je štel 112 slušateljev (75 moških in 37 žensk) I. letnika visoke šole za telesno kulturo. Čeprav ne gre za naključno izbran vzorec, pa je glede na to, da so vprašanci obiskovali osnovno šolo v 52 večjih in manjših krajih SR Slovenije, da so obiskovali različne osnovne šole v istem kraju in da so srednje šole obiskovali v 22 krajih, mogoče pričakovati informacije, ki se ne razlikujejo bistveno od resničnega stanja na celotnem območju SR Slovenije.

4.2. Način zbiranja podatkov

Uporabili smo vprašalnik orientacijskega-diagnostičnega tipa. Vprašalnik je vseboval 27 vprašanj z odgovori odprtega, zaprtega in opisnega tipa. V tem izvlečku obravnavamo samo vprašanja in odgovore, ki se neposredno nanašajo na naslovno temo. Vprašanci so pisмено anonimno odgovarjali na postavljena vprašanja na vprašalnih listih. Menimo, da ni bilo razlogov, da bi bili odgovori neresnični ali pristranski.

4.3. Metode pri obdelavi podatkov

Namen raziskave je bil, da ugotovi obstoječe stanje brez statističnega razkrivanja odnosov (korelacij) med posameznimi pojavi ali vzrokov za posamezne ugotovitve. Takšnemu namenu je zadoščal izračun frekvenc in odstotkov določenega pojava, zato tudi nismo uporabili strojne obdelave podatkov.

5. Rezultati in diskusija

1. vprašanje: Ali si se v osnovni šoli pri telesni vzgoji seznanil s planinsko dejavnostjo?

- 10 % — da
- 70 % — ne
- 20 % — deloma

Presojajo, kaj pomeni »seznaniti se«, smo prepustili vprašancem. Za natančnejšo razčlenbo stanja bi bilo potrebno natančneje opredeliti kriterij, ki določa, kdaj je nekdo seznanjen s planinsko dejavnostjo in kdaj ni. Zato je potrebno odgovore jemati z določenim pridržkom.

Ne preseneča nekaj manj kot tri četrti odgovorov, ki zatrjujejo, da se pri telesni vzgoji v osnovni šoli s to dejavnostjo niso seznanili. Poznavanje razmer na šolah potrjuje, da je navedeni podatek, kljub nenatančno opredeljenemu kriteriju za pojem »seznaniti se«, gotovo zelo blizu resničnemu stanju. Razlog za to je prav gotovo v sedanji zasnovi učnega načrta iz telesne vzgoje in neizdelanih učno-vzgojnih smotrih za ta izsek telesne in obče kulture.

2. vprašanje: Ali si se v srednji šoli pri telesni vzgoji seznanil s planinsko dejavnostjo?

- 6 % — da
- 73 % — ne
- 21 % — deloma

Samo 6 % vprašanih meni, da so se pri telesni vzgoji v srednji šoli ustrezno seznanili s planinsko dejavnostjo. Skoraj tri četrti vprašanih to zanika.

Če bi vzeli za opredelitev pojma »seznaniti se« tolikšno informiranost, da se nekdo lahko usposobi za samostojno odhajanje v gorski svet tudi po zahtevnejših zaznamovanih poteh, v slabših vremenskih razmerah in morda še v zgodnji sezoni (snežišča), potem lahko upravičeno domnevamo, da je število pozitivnih odgovorov še veliko manjše in gotovo bližje 0 % kot 6 %.

Če je takšno stanje za osnovno šolo še deloma razumljivo (mlajši otroci, telesno manj sposobni, manj disciplinirani, večji strah učitelja pred odgovornostjo in tveganjem), pa tega ne moremo trditi za srednjo šolo, ko dober del zgoraj navedenih zadržkov odpade.

Prav gotovo je vzroke za takšno stanje treba pripisati učnim načrtom iz telesne vzgoje, ki ne predpisujejo natančnih zahtev in učno-vzgojnih smotrov za ta del vzgojno-izobraževalnega programa.

Od 112 vprašanih jih je bilo že na Triglavu 41 %. Več kot polovica jih je bilo prvič na Triglavu, ko so bili stari 11—15 let. Vsem, ki so že bili na našem najvišjem vrhu, smo postavili naslednje vprašanje.

3. vprašanje: Kdo ti je dal pobudo za tvoj prvi vzpon na Triglav?

- 50 % — prijatelji in znanci
- 24 % — starši
- 22 % — sam
- 2 % — sorodnik
- 2 % — učitelj telesne vzgoje

Samo v enem primeru je bil učitelj telesne vzgoje pobudnik vzpona na naš najvišji vrh. Iz odgovora ni mogoče povzeti, ali je učitelj v tem primeru nastopal kot izvajalec redne telesne vzgoje, kot vodja prostovoljne interesne dejavnosti ali kako drugače, kar pa ob tako majhni številki sploh ni pomembno. Dejstvo je, da šola na sploh ne nastopa kot pobudnik vzpona na naš najvišji vrh.

Čeprav vzpon na Triglav ne more biti merilo prizadevanj šole na področju planinske vzgoje, pa vendarle ob odgovorih na naslednja vprašanja gotovo dopolnjuje ugotovitev o nizki ravni planinske vzgoje na šolah.

Morda je majhen delež šole pri vzponih na naš najvišji vrh treba pripisati tudi temu, da so v najugodnejšem času za vzpon že šolske počitnice. Takšno opravičilo pa lahko sprejmemo le delno, kajti tudi mesec september je za takšno pot še vedno primeren. Mimogrede naj opozorimo še to, da se v odgovorih na 3. vprašanje (čeprav so bila postavljena odprta vprašanja) ne pojavlja niti šolsko športno društvo ali planinska skupina na šoli niti planinsko društvo.

V zadnjem letu je 94 % vprašanih namenilo izletništvu oziroma planinstvu po 5—20 dni. Zanimalo nas je, kdo jih je navdušil za odhajanje v naravo in s kom so največkrat šli.

4. vprašanje: Kdo te je navdušil za izletništvo oziroma planinstvo?

Vprašani so lahko navedli dva dejavnika.

- 80 % — prijatelji
- 21 % — sami
- 8 % — spodbudila me je transverzala
- 8 % — učitelj telesne vzgoje
- 3 % — planinska dejavnost na šoli

Delež šole pri animiranju mladih ljudi za planinsko delovanje je zelo majhen. Preseneča majhen vpliv organizirane planinske dejavnosti na šolah. Delež učiteljev telesne vzgoje je nekoliko višji kot pri animiranju za vzpon na naš najvišji vrh. Iz odgovora ni mogoče povzeti ali je učitelj telesne vzgoje v navedenih primerih nastopal kot izvajalec rednega programa šolske telesne vzgoje, kot vodja interesne dejavnosti ali kako drugače. Nizek delež šole pri animiranju mladih ljudi za izletništvo in planinstvo ne moremo oceniti kot zadovoljiv.

Zanimiv je podatek, da je 8 % vprašanih hodilo na izlete zaradi transverzale, kar potrjuje določeno motivacijsko vlogo planinskih veznih poti. Ob tem se postavlja vprašanje, koliko mladih ljudi bi se še samostojno ukvarjalo s planinstvom, če bi jim šola dala temeljno planinsko vzgojo in jih seznanila z različnimi veznimi potmi ali celo začela eno od njih.

Peto vprašanje dopolnjuje prejšnje in ga osvetljuje z drugega zornega kota.

5. vprašanje: S kom si šel največkrat na izlet?

- 44 % — s prijatelji
- 15 % — sam
- 15 % — s planinskim društvom
- 9 % — s starši
- 9 % — s planinsko skupino na šoli
- 4 % — s taborniki
- 5 % — z različnimi

V odgovorih ni zaslediti razredne skupnosti, ki gre na izlet v okviru obveznega športnega dne. Mogoče je, da so takšni primeri skriti v kategoriji »z različnimi« (5 % odgovorov), kar pa še vedno ob tako nizkem odstotku ne more biti spodbudno.

6. Zaključek

Pri predmetu telesna vzgoja v osnovni in srednji šoli se seznani s planinsko dejavnostjo le majhen del učencev in dijakov (6—10 %). Šola s svojim rednim programom telesne vzgoje praviloma ne nastopa kot animator, pobudnik in organizator izletniškega in planinskega delovanja. Takšno stanje je gotovo posledica neustreznih učnih načrtov. Redki pozitivni primeri so plod učiteljeve osebne nagnjenosti do gorskega sveta.

Po takšni ugotovitvi lahko potrdimo delovno hipotezo tj. da delež obvezne telesne vzgoje v osnovni in srednji šoli pri vzgoji in izobraževanju mladih ljudi za planinsko in izletniško delovanje ni zadovoljiv.

7. Predlog

V interesu posodabljanja šolske telesne vzgoje bi morali v učnih načrtih iz telesne vzgoje dati ustrezno mesto temeljni planinski vzgoji, natančno opredeliti vzgojno-izobraževalne smotre tega izseka telesne in obče kulture, hkrati pa določiti ustrezen minimalni praktični in teoretični program.

PLAZOVI V SEZONI 1980–81 — DOMA IN V EVROPI

PAVLE ŠEGULA

V začetku oktobra je ob srečanju IKAR 81 v Bovcu zasedala tudi podkomisija za plazove. Obdelali smo različne probleme, ki zadevajo predvsem preprečevanje nesreč in sredstva, ki so nam v ta namen na voljo. Srečanje smo posvetili tudi orisu nekaterih večjih nesreč v plazovih ter sestavili pregled vseh smrtnih nesreč na območju evropskih članic IKAR. Pokazala se je naslednja slika:

	Alpinisti		Skupaj smučarji		Delavci	prom. pot.	v zgradbah	skupaj	lav. psov
	s smučmi	brez smučmi	smučišča	zunaj smučišč					
Avstrija	6	1	3	1	1	8	—	20	257
Bolgarija	—	2	—	—	—	—	—	2	20
ČSSR	—	—	—	—	—	—	—	—	18
Francija	31	3	—	20	—	1	2	57	103
Italija z									
Južno Tirolsko	3	—	—	1	1	—	—	5	157
Jugoslavija	—	1	—	—	—	6	—	7	30
Liechtenstein	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Norveška	2	—	—	—	—	7	2	11	50
Poljska	—	—	—	—	—	—	—	—	11
Španija	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Švica	17	—	—	7	1	1	—	26	286
ZR Nemčija	1	—	—	—	—	—	—	1	42
Skupaj	60	7	3	29	3	23	4	129	986

Očitno je, da smrtna žetev sploh ni bila majhna, čeprav je kazalo, da bo spričo pomanjkanja snega tokrat prizanašala tudi smrt v plazovih. V Jugoslaviji nismo zabeležili dosti plazov, ki bi ogrožali ljudi, verjetno pa je bilo nesreč več, a prizadeti o njih — kot je že stara navada — niso poročali. Iz razpoložljivih podatkov povzemamo tale dogajanja.

1. Nesreča lovca v Petačevem grabnu, Polhograjski Dolomiti:

Lovec A. P. je 3. 11. 1980 odšel na lov na gamsa v bližini Polhovega Gradca in se ni vrnil. Po daljšem iskanju so ga našli mrtvega, zadušil se je 1,5 m pod površjem snežnega plazu. Sneg, ki je padel po novembrskem dežju, je zdrsel po debeli listnati podlagi na strmem, poraslem pobočju, v enega izmed številnih jarkov. Iskanje s psi in sondiranje ni bilo uspešno, pokojnika so našli šele, ko so se lotili kopanja.

Sneg v prvih dneh novembra je nasploh povzročil dosti preglavic v nižjih goratih predelih in dokazal, da v določenih okoliščinah lahko resno ogroža prebivalce in obiskovalce gora celo na pragu Ljubljane.

2. Plaz pod Stolom v Karavankah

Dne 14. 12. 1980 je zgodaj popoldne sestopala s Stola peterica planincev. Pod »Prižnico« so se spustili naravnost po robu in po dnu jarka. Sprožili so plaz, ki je zasul planinko in spremljevalca v dnu, trem preostalim pa je plaz prizanesel. Zasuto sopotnico so tovariši naglo odkopali, spremljevalec pa si je pomagal sam. Planinci so naredili napako, ko so izbrali sestop po jarku, namesto da bi sledili stezi. Škode ni bilo.

3. Plaz pod Polhograjsko Grmado

Dne 21. 12. 1980 je plaz s poti med gostilno in lovsko kočjo odnesel dva planinca. Enemu je uspelo, da se je ustavil na robu plazu, drugega pa je neslo kakih 200 m globoko, kjer so mu pomagali iz plazovine naključno navzoči pripadniki TO. Oba prizadeta sta utrpela lažje telesne poškodbe.

4. Plaz v Kočni

Plezalca L. in I. K. sta 17. 1. 1981 ob jasnem, toda vetrovnem vremenu odšla na turo v severno steno Kočne. Bilo je dosti zametov, v višini pribl. 1300 m sta zašla v precej trd sneg. Bilo ga je nekako 60 cm na trdi podlagi srena. Tu ju je presenetil plaz sprijetega snega in je I. K. odnesel približno 70 m globoko; ustavila se je nad prepadom. L. K. se je že neposredno po tem, ko se je plaz sprožil, ustavil.

Alpinista sta premalo upoštevala razmere, ki jih je povzročala močna veja. Hujših posledic ni bilo.

5. Avto v plaz pod Šaro

Dne 22. 2. 1981 je zašel v plaz avtomobil iz Prištine, v katerem je bilo troje odraslih in pet otrok. Vračali so se s smučanja, vreme je bilo lepo, plaz se je utrgal pod Šaro. Iz pičlih časopisnih podatkov vemo, da so preminili vsi trije odrasli in troje njihovih otrok, dva otroka pa so našli menda po 30 urah in sta nesrečo preživela.

Vzrok je nedvomno nepoznavanje razmer in nevarnosti. Žal nam o dogodku ni uspelo dobiti natančnejših podatkov, ko bi lahko ogroženim v tem delu Jugoslavije posredovali tudi kak napotek.

6. Plaz v severni steni Triglava

Dne 31. 5. 1981 se je na ledeniku utrgalo več zaporednih plazov, ki so zdrveli po grapi tam, kjer poteka kratka nemška smer in spotoma skoro pobrali pet alpinistov. Enega od teh so zadeli v vrat deli plazovine, vendar hujšega ni bilo in je naveza neokrnjena nadaljevala pot.

Dogodek opozarja na večjo previdnost na turah, ki jih občasno ogrožajo snežni plazovi tudi v spomladanskem času.

O nekaterih nesrečah smo brali tudi opise neposredno udeleženih v Planinskem vestniku. Bralcem priporočam, da jih preberijo tudi z vidika varstva pred plazovi in ne le kot literarne prispevke.

Kritičen pogled na statistiko in dogajanje nas sili v zaključek, da so bili v minuli sezoni najbolj prizadeti turni smučarji, medtem ko so smučarji na obrobjih smučišč zimsko športnih središč tokrat pogostejše odnesli zdravo kožo.

Nevarno je pač za slehernega obiskovalca zasneženih gora; če so to ljudje, ki si v divjino pomagajo s smučmi, ni nič čudnega, saj se brez njih pozimi pač ne pride daleč. Dosti je še nesreče na cestah, dogodki pa kažejo, da pri tem tudi mi nismo izjema in terjajo večjo pozornost zlasti na območju Bovca, da ne govorimo o predelih v Črni gori, Makedoniji in Južni Srbiji, kjer nevarnost povečuje še popolno pomanjkanje slehernih izkušenj, delno pa nepripravljenost slediti opozorilom in napotkom opazovalcev oziroma ustreznih služb. O tem bi lahko zapisali kako pikro tudi na račun razmer v Sloveniji.

Lahko rečemo, da večina ljudi rada prisluhne blagohotnemu nasvetu ali opozorilu Službe snežnih plazov; bolj izkušeni pa pogosto vihajo nos nad »panikarji« in se svarilom posmehujejo. Nič čudnega potem, če beremo, kako rinejo v metre novega snega ali še globlje v zamete in se na tihem smejejo »fotrom od PZS«. Po svoje imajo prav, ko menijo, da se napovedi marsikdaj ne izpolnijo ali ko zamolče nesrečo, ki se jim je primerila. Vsak je pač najprej SAM SVOJE SREČE KOVAČ in svobodno odloča, ali bo šel v tvegano početje ali ne. Vendar naj ob tem pomisli, da ga bo morala — če ga plaz vendarle odnese in zatrpa — iskati GRS in da bodo pri tem reševalci morali hočeš — nočeš nositi na prodaj svoja življenja samo zato, ker je bil lahkomišelen, nje pa veže prostovoljna dolžnost, da pomagajo drugim v stiski.

Na to bi morali bolj misliti tudi smučarji na nekaterih naših visokogorskih smučiščih, ki jih dostikrat mika, da bi zapustili varne, a prenatrane teptane proge in se zasmučali po celem na obrobju, kjer razmere pogosto niso niti stabilne niti znane.

* * *

Na seji podkomisije za plazove IKAR smo obravnavali vlogo preprečevanja nesreč z vzgojo in drugimi prijemi ter opozorili tudi na znano norveško metodo za preizkušanje stabilnosti snežne odeje. Ta ne vzame mnogo časa in čeprav ne pomeni popolnega jamstva za VSO PREDVIDENO TRASO, gotovo odkriva vsaj nekaj skrivnostnih dogajanj v snežni odeji.

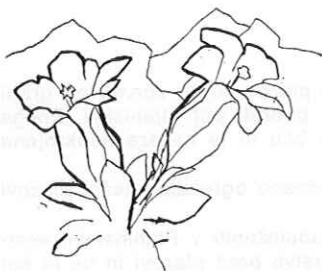
Slišali smo podatke o plazu, na katerem je hkrati iskalo 12 lavinskih psov, ki se med seboj niso motili. Tak ukrep na velikih plazovih mnogo pomeni, saj skrajša čas iskanja, če imajo psi dobre in preudarne vodnike in če vodi akcijo razgledan reševalec.

V preventivo sodi tudi tesno sodelovanje reševalcev, alpinistov in vodnikov z izletniki. Vodstvo izletov, osebni zgled in neposredni praktični poduk nimata tekmeča!

Tudi nabavo in nošenje lavinskih žoln štejemo k možnostim, ki lahko preprečijo najhujše. Če lastnika zasuje plaz, ga je z njihovo pomočjo mogoče odkriti in mu pomagati na varno. Tehnična popolnost naprav in izbor se od minulega leta nista bistveno spremenile, kaže pa, da se čedalje bolj uveljavljajo sistemi, ki imajo vgrajene oddajnike in sprejemnike za obe veljavni frekvenci.

Kaže, da se bo na področju preprečevanja nesreč dejavnost še okrepila, posvečena mu bo tudi 8. mednarodna konferenca o nesrečah v plazovih, ki bo čez dve leti, najverjetneje na Norveškem.

Sicer pa naj sklenem z mislijo, da že zdaj znani prijemi in ukrepi samozaščite ponujajo veliko možnosti, da se izognemo nesreči. Pokazati bomo morali le nekaj več volje, da prisluhnemo napotkom in da skrbimo za svojo varnost. Samozaščita je pač najbolj učinkovita, vse drugo je več ali manj gašenje po požaru, v katerem se lahko opečejo tudi sami gasilci.

Žičnica in zima na Voglu

Foto F. Mihelič

društvene novice

ANDREJU MORETU V SPOMIN

Pred dobrimi petdesetimi leti smo bili na njegovi prvi plezalni turi po slovenski smeri severne Triglavske stene. Večkrat je rad povedal, da sva ga takrat s Čopovim Jožem »vzela s seboj« in ga tako vpeljala v »plezarijo« in navdušila zanj.

Bil je rojen plezalec — gibčen, okreten, zanesljiv, do predrznosti pogumen, comi-

cijevske postave in teže, iznajdljiv v vseh zapletenih položajih in že takoj po prvih začetkih neodvisen in samostojen. Imel je sposobnost, da preudarno deluje v najtežjih okoliščinah.

Tako je bil po letu 1929 eden od prvih slovenskih ponavljalcev takrat še zelo veljavne in za zelo težavno ocenjene Prusik-

Szalajjeve smeri po severozahodnem razu Triglavske stene. Velikokrat smo se prijateljsko srečevali in družili v vseh podtrglavskih dolinah in njihovih vršacih, pa tudi vedno zelo veselo, zabavno in družabno v skalah ki na Rožci.

Leta 1935 (8. septembra) je bil kot prvi plezalec s Čopovim Jožem in menoj na prvenstvenem vzponu v severovzhodni steni Jalovca — v smeri naravnost s srede »Kegljšča« po gladkih navpičnih ploščah in drobnih razpokah, ki jih je nad vse spretno zmagal že v prvem poskusu. Ko je bil prav sredi težkega dela, je komaj 20 metrov oddaljen priplaval okrog roba mimo nas orjaški planinski orel. Joža je v šali zavpil: »Miha, drži vrh, da nama ga orel ne bo odnesel!« Cikal je na njegovih pičlih 50 kilogramov.

Potem smo bili leta 1937, avgusta meseca, skupaj v Dauphineji na vzponu po južni steni La Meije (3987 m) in na prečanju njenih dolgih, našaganih in ledenih grebenov (Srečanje z gorami, str. 161 do 182 ali PV št. 4-5/1938). Še danes po toliko letih ga gledam — prvič jeznega — v tisti smešni špranji pod vrhom, ko se mu je v »šivankino uho« zataknil nahrbtnik, ki — debelo rejen — ni hotel za njim!

Spet ga vidim malo pred vojno na naših tleh (divjala pa je že na Poljskem), ko smo oblegali direktno smer v severni steni Široke Peči. Takrat smo sredi stene zaradi padajočega kamenja z glasovanjem 3 : 2 plezanje opustili. Najtežji in najstrmejši, navpični vstopni prag je kot predplezalec spet zmagal lahki in okretni Andrej.

In tik pred vojno (leta 1941) v slovenski smeri Triglavske stene — na »Šrangji«, ko je ob kameniti, z belim prtom pogrnjeni mizi tik nad prepadom, stoječ na eni sami nogi, s polnim štefanom vina v roki nadzdravljaval svatom. Takrat smo lezli na poroko na Kredarico. Nevesta mu je podprla ravnotežje, ko se je preveč nagnil nad strmino.

Potem so prišla mračna leta nacistične okupacije in vojne. Drugi so že opisali njegovo aktivno sodelovanje v OF in NOV, med karavanškimi kurirji in nato v Jeseniško-bohinjskem odredu ter njegovo vodstvo legendarnega partizanskega pohoda 62 partizanov in 2 partizank iz Vrat mimo Bivaka II. na Jezerih na Gruntu skozi Grlo v Martuljek (PV 1948 in Triglav gora in simbol, str. 386 in 387). Manj pa je znano, da je bil septembra 1944 ranjen na Mežaklji, ko je skupina partizanov zašla v nemško zasedo, ki jo je vodil zloglasni črnorokec in izdajalski sodelavec okupatorja Glažar. Tedaj je smrtno zadet padel njegov in naš dobri plezalski prijatelj, nepozabni Matevž Frelj.

Po vojni se je Andrej predvsem osredotočil na delo v Gorski reševalni službi (GRS). Po znani krizi Gorske reševalne službe v letu 1952, ki je nastala po tragični smrtni nesreči peterice v Šipkovi severni steni, je aktivno in nezamenljivo pomagal v novo-

ustanovljeni republiški komisiji GRS PZS pri reorganizaciji in posodabljanju te službe. Na Gorenjskem, predvsem v postaji GRS na Jesenicah, je v družbi skalešev Joža Čopa, Staneta Koblarja, Cirila Pračka in drugih vzorno opravljal reševalno delo v številnih operativnih akcijah v Julijskih Alpah in Karavankah. Ni bilo reševalne akcije, vaje, tečaja, da Andrej ne bi bil zraven. Pod njegovim vodstvom in skrbjo se je bistveno izboljšala reševalna oprema po naših planinskih postojankah in postajah GRS.

Poznali so ga širom po naši ožji in širši domovini, pa tudi v vseh mednarodnih gorsko-reševalnih strokovnih krogih. Ni bilo sestanka Mednarodne komisije za reševalstvo (IKAR), da se mednarodni strokovnjaki ne bi zanimali zanj in spraševali po njem. Posebno jim je ostal v spominu z mednarodnega tečaja IKAR na Rifugio Marinelli v Bernini, kjer je bil Andrej najbolj priljubljen, saj je bil najlažji marker — »ponesrečenec« v nosilih in na vitlu.

Zrasel z gorami in njihovimi gorniki je postal neločljiv, res sestavni del našega slovenskega gorskega sveta, posebej še julijskega strmega skalovja. Kjerkoli se je pojavil in kamorkoli je prišel, so se obrazi razjasnili in gorniška srca odprla, kot da je posijal svetel sončni žarek v sivi vsakdan.

Jeseniški proletarec, že pred vojno v naprednih vrstah, športnik — lahkoatlet in telovadec, predvsem pa gornik velikega formata, vesel in zabaven družabnik in sobesednik je težko preživiljal svoja zadnja leta. Tako kot njegov vzornik Joža Čop je najtežje občutil, da je na stara leta precej osamljen in umaknjen v svojo družino, nenaenkrat izgubil dve največji ljubezni — fabriko in gore.

Mi pa se bomo Andreja vedno spominjali takega, kot smo ga srečevali v veselih in vedrih slovenskih gorah.

dr. Miha Potočnik

SREČANJE NA JANČAH

V soboto, 14. novembra lani, so Janče, kot že mnoga leta doslej, gostile planince PD Samobor in PD Ljubljana-matica; prav tako pa številne hrvaške planince, ki so se z leti navdušeno priključili srečanju. Zato so ta skupna snidenja že prerasla pred leti začrtane skupne poti in želje; še več, srečanje je postalo samo eno med mnogimi podobnimi srečanji jugoslovanskih planincev.

V PD Ljubljana-matica sta se pri tem skupnem snidenju na Jančah najbolj prizadevala Slavica Lesica-Koleša in Luka Kočar, za kar so jima hrvaški planinci podelili zlati znak Planinske zveze Hrvaške.

B. Ž.

**POSLOVILI SMO SE
OD FRANCA MEDVEŠČKA**

Franc Medvešek

Bilo je 18. oktobra t. l., ko se je v Laškem zbrala množica ljudi, da se poslovi od dolgoletnega predsednika PD Laško Franca Medveška. Ni mi treba iskati besed, s katerimi naj v nekaj potezah zarišem pokojnika kot planinsko osebnost in kot človeka, ki je s svojim ravnanjem vselej in povsod vzbujal spoštovanje. Svoje življenjsko delo je združeval z razvojem PD Laško, da bi okrepil planinstvo v spodnjem Posavju. Ta del slovenske dežele ima zares fantastično lep hribovski relief, ki delovnemu človeku ponuja bogat in pisan program za konec tedna. Rodil se je 3. okt. 1898 v Radečah v prelepi dolini med čudovitimi hribi, ki povezujejo razgibani savinjski gorski svet z dolenskimi hribovitimi lepoticami. Izučil se je za mizarja, že v mladih letih pa se je posvečal društvenemu življenju pri »Sokolu« in ljudskem odru. Kot vojak je doživel soško fronto. 23 let star se je zaposlil v laški pivovarni, nato pa pri Rudniku Laško in tu delal vse do upokojitve leta 1958 kot šef prodaje in blagajnik. L. 1921 se je vpisal v SPD, v podružnico, ki je tedaj imela sedež v Zidanem mostu.

Mineva več kot pol stoletja, kar so Laščani postavili in odprli planinsko postojanko na razglednem Šmohorju, dobro uro nad Laškim, kjer se odpre svet širom po naši domovini. Koča je seve bila pohlevna, obenem pa lična in prijazna. L. 1939 je postala premajhna in Laščani so začeli zidati nov planinski dom. Vodil in spodbujal jih je Medvešek in to z zgledom in spodbudno besedo. Znal je k delu posebej pritegniti mlade ljudi, da so s planinskim društvom videli značilnosti rodne kraja. Tak nam bo ostal pred očmi tudi po vojni. Spominjam se otvoritve novega doma na Šmohorju. Bilo je l. 1952, društvo je tedaj štelu 300 članov, poleg tega pa je pognala društvena kal tudi med mladinci in pionirji.

Medvešek je bil neugnana gibalna sila planinstva v Laškem vse do l. 1959, ko je

zaradi bolehnosti predsedniško funkcijo odložil. Člani so ga izvolili za častnega predsednika, s čimer so dali vedeti, kaj je Medvešek v društvu pomenil. Ob 50-letnici društva je prejel planinski zlati znak, l. 1973 pa bronasto plaketo za dolgoletno planinsko delo.

Povedati je treba, da je za planinstvo, za telesno kulturo, za turizem, za lovstvo, delal iz veselja do stvari, z občutkom za dolžnost in iz ljubezni do svojega življenjskega torišča. Zavedal se je, kaj na priliko, pomeni planinstvo za tak zdraviliški kraj, kot je Laško, saj okrepi mikavnost bivanja domačinom, letoviščarjem in mobilnim bolnikom, ki znajo ceniti zdravilno in kulturno vrednost planinstva. Rad se spomnim, kako se je pokojnik v okviru savinjske planinske skupnosti večkrat raznežil, češ, kaj vse bi morali storiti planinci, da bi Laško v vsakem pogledu še več pomenilo, igralo še večjo gospodarsko in kulturno vlogo.

Bil je mehka, zlata duša, plemenit, obziren, vendar odkrit, odprtega srca, zvest, stvaren in premišljen planinski aktivist. Res ni bil eden od tistih, ki bi vriskali nad prepadi, ki bi »hipec lepote hoteli v vek spremeniti«, bil je realen, vendar pristen prijatelj vsem, ki so razumeli obstanek in uspeh PD v zdraviliškem kraju in ki so PD podpirali kot bistveno sestavino njegove gospodarske in kulturne eksistence. Vsi, ki smo ga poznali, smo ga spoštovali in radi smo ga imeli. Slovo od njega si lajšamo z mislijo, da je pošteno in koristno preživel svoj vek, da je s svojim delom utrl neizbrisno stopnjo. Res je, da brez materialnih sredstev ni nič. Prav tako pa je tudi res, da pot v prihodnost utira in trasira razum in človekov ustvarjalni zanos. Zato so take osebnosti, kot je bil pokojni Medvešek, dragocene in nepozabne.

T. O.

ANDREJ BROVČ

(19. 11. 1909 — 17. 10. 1981, nosilec zlatega republiškega in zveznega planinskega znaka)

Andrej Brovč ali — njegovo najdražje ime — Baški Janko iz Baške grape je prišel v Kranj že pred II. svetovno vojno in v ZK ga je v letu 1939 sprejel Stane Zaggar. Že v juliju 1941 se je vključil v NOB in po srečnih ter skoraj nemogočih okoliščinah preživel celotno obdobje NOB. Po vojni je opravljal v občini in okraju najvišje funkcije, še posebej v kritičnem obdobju informbiroja. Svoj prosti čas je vedno združeval z izleti in pohodi v gore, s prizadevanji, da bi planinsko organizacijo s svojim delom še bolj obogatil, ko je v planinstvo vnašal zavednost, marljivost in izročila NOB. To je treba še posebej

poudariti. Tu imamo v mislih vzgojo mladih, ko je bil v teh akcijah vedno prvi, še posebej pa na množičnih pohodih kot pohodnik, turist, mentor in tudi govornik. Prav ta tovariška prizadevnost, trden program dela in tudi rezultati njegove osebne zavzetosti za tako delo so pomagali, da smo planinci lažje izpolnili svoj program, da smo z družbeno pomočjo in s pomočjo neposrednih proizvajalcev razvili alpinizem in odpravarstvo do stopnje, kot jo poznamo danes. V njegove delo je bila vpletena resnicoljubnost, ki jo je plemenitila tudi iskrena ljubezen do gora. Andreja Brovča smo mladi še posebej spoznali v 14-dnevnem nepretrganem pohodu pri trasiranju Gorenjske partizanske poti, ko se je v to trdo akcijo s svojimi šestimi križi vključil z nadpoprečno voljo, ko je premagoval samega sebe, svojo bolezen, ki ga je že nadlegovala. Andrej je kot vodja skoraj dvajsetčlanskega pohoda krepil tovarštvo in na vsakem koraku, pri vsakem obeležju izvirno in neposredno razlagal pomen NOB. Njegova aktivnost v PD je trajala več kot 25 let, bil je član upravnega odbora, 10 let predsednik nadzornega odbora, raznih komisij in podobno. Pomembno vlogo

je odigral tudi v razgovorih o politični odločitvi za aktiviranje Ledin. Skratka — Andrej Brovč je bil skromen, tovariški, delaven s svojim morda nekoliko zagrenjenim nasmehom.

Planinci PD Kranj smo mu hvaležni, saj so bili trenutki, ki smo jih preživeli z njim, resnično lepi in planinski.

Franci Ekar

ZBOR GS SAVINJSKEGA MDO

V nedeljo, 27. 11. 1981, je bil zbor GS Savinjskega MDO v planinskem domu na Paškem Kozjaku. Udeležilo se ga je le nekaj predstavnikov posameznih PD (Šentjur, Štore, Celje, Zabukovica, Prebold, Polzela, Ljubno, Velenje itd.) Vodil ga je Jože Majcenovič. Na zboru je Peter Skoberne pokazal del manj znanih naših naravnih znamenitosti.

Obenem so bili tudi izpiti za GS. Izpit je opravilo vseh 23 kandidatov. Od 41 možnih točk je le eden dobil 29 točk (70%). Na tečaju so dobili 27 izpitnih vprašanj, od katerih je bilo za sam izpit izbranih le 12. Od 943 možnih točk so dosegli

Ob spomeniku v Spodnjih Grizah, govori tov. Kajtna

Foto Božo Jordan

Skupina štorskih in celjskih pionirjev po vrnitvi s Kamnika

Foto B. Jordan

840 (88%). Med njimi so bili tudi štirje, ki so prejeli le izkaznice, značke pa bodo dobili kasneje. Za vzorno organizacijo je treba pohvaliti PD Velenje.

B. J.

II. SREČANJE PIONIRJEV-PLANINCEV NA HOMU

V soboto, 7. 11. 1981 so se drugič srečali pionirji-planinci treh osnovnih šol (OŠ Štore, Veljko Vlahovič, Celje, Nada Cilensšek, Griže). Mladi štorski in celjski planinci so prišli na srečanje s Kamnika (861 m). Na vrhu je bilo sončno, toda kmalu po spustu v Podkamnik jih je objela gosta megla. Prišli so do planinskega doma na Homu, kjer so jih pričakali gostitelji — učenci z griške šole.

Na Homu so zaključili tudi Savinjsko pot. Podelili so jim 36 značk (16 PD Štore, 20 PS Cinkarna). Med njimi sta bila tudi letošnji stoti obiskovalec poti Boštjan Dojatovič in 800. — Tonči Jezernik. Oba sta dobila še spominsko značko PD Zabukovice.

Planinske skupine na šolah vodijo planinski mentorji in po en član tistega PD, ki ima patronat nad planinsko skupino. Na štorski šoli vodi planinsko skupino tov. Jožica Kranjc, Tine Sivka (PLV) pa je zadolžen v PD Železar Štore kot član pokrovitelja. Sodelovanje s šolo traja že dobrih pet let in skupina šteje okoli 70 članov. Pozimi imajo v načrtu planinsko šolo in osnovni tečaj GS za pionirje —

GS. Pokroviteljstvo na OŠ Veljko Vlahovič ima planinska skupina Cinkarne pod vodstvom Adija Vrečarja (PLV) in mentorice Zdenke Borovnik. Na OŠ v Grižah vodi planinsko skupino Magda Ježovnik kot mentor. Pri izletih ji romaga MV in več PLV PD Zabukovice.

Srečanje je bilo dobro pripravljeno. Izmenjali so svoje izkušnje, doživetja pri dosedanjih izletih in delu in svojih načrtih za naslednje leto. Tretje srečanje bo naslednje leto na Svetini (PD Železar, Štore). Prvo je organizirala PS Cinkarne lani na Šmohorju, letošnje pa PD Zabukovica.

Na srečanju so mentorji dobili skromna priznanja za spomin na srečanje pa lično tiskana priznanja. Takih srečanj bi moralo biti več, saj je naša okolica bogata z izletniškimi planinskimi točkami. Morda bo kakšno srečanje obogatilo tudi orientacijsko tekmovanje.

B. J.

PLANINSKI POHOD GRIŽE—HOM

Sončno novembrsko soboto (21. 11. 81) je PD Zabukovica organizirala planinski pohod na Hom (608 m). Pohod so organizirali v okviru pohodov s skupnim nazivom »Obiščimo spomenike NOB v Savinjski dolini«.

Kolona je odšla izpred glavnega spomenika v Migojnicah k spomeniku v Spodnjih Grižah. Šli so mimo nekdanj »centralnega perišča«, kjer še teče voda in sta dva kamnita perilnika, ki predstavljata »etnografski

spomenik»; lesene ute, ki je dajala zavetje pericam, pa ni več. Tam, kjer je prej stal čebelnjak, stoji spomenik:

Iz tega mesta pri
partizanski domačiji
Kajtna-Brinar je
pod vodstvom komandanta
Staneta krenil
I. Štajerski bataljon
dne 28. 10. 1941
na brežiški pohod

Ob spomeniku je obudil spomin na ta čas tov. M. Kajtna. Skozi boršt so šli na označeno planinsko pot z nje so »zavili« v Matke. Ustavili so se pri spomeniku v vasi. Spomine je obudil tov. R. Cilenšek. Pri vseh treh spomenikih so pionirji-planinci OŠ Nade Cilenšek z Griž deklamirali po dve pesmici.

Čez Podkarnik je šla kolona planincev na Hom k planinskemu domu. Tu so podelili spominske značke za prehojene planinske poti: Istrska — pot labinske republike, Partizanska in planinska pot po Medvednici, Pot kmečkih upornikov, Pot spominov po hrastniški občini itd. Pohodnike sta vodila MV in PLV, smer poti je izbral tov. R. Cilenšek. Poseben žig (Dobrovlje, PD Polzela; Igriše, PD Zabukovica) pa je izdelal Milan Polavder. Vseh udeležencev je bilo 88.

B. J.

NA POREZNU BODO POSTAVILI KOČO

Porezen ni treba posebej predstavljati, saj ga poznajo domala vsi slovenski planinci. Vsak, kdor zmore, se povzpne nanj vsaj ob spominskem pohodu; sicer pa je Po-

rezen zelo obiskan od zgodnje pomladi do pozne jeseni.

Cerkijanski planinci so leta 1948 uredili planinsko zavetišče v italijanskem vojaškem zavetišču. Prostori so za velik obisk pretesni in neprimerni za današnje čase. Zato so v Cerknem že nekaj let razmišljali, kako bi zgradili na Poreznu primerno kočo. Za pridobitev sredstev so organizirali tudi tombolo. Letos so se odločili, da se je treba dela lotiti. Ampak kako spraviti material na ta 1632 visoki vrh? Pred leti so sicer zgradili cesto do koče, vendar lahko pripelje po njej le terensko vozilo. Za ureditev ceste pa bi porabili ves denar, namenjen za kočo.

Rešitev je prišla od drugod; na pomoč je prišla vojska. V začetku oktobra je večji vojaški helikopter v dveh dneh znosil iz Cerkna na Porezen v glavnem ves gradbeni material. Vsake pol ure so v Cerknem planinci z vso naglico naložili tovor, na Poreznu pa ga spet naglo razložili — in tako je bilo najtežje delo opravljeno. Prihodnjo pomlad bodo lahko pričeli kočo graditi. V zadovoljstvo vseh planincev, ki obiskujejo Porezen, bo zrasla planinska koča na Poreznu z izdatno pomočjo vojske.

Janez Jeram

VEDNO VEČ MLADIH PLANINCEV

Na seminarju za načelnike mladinskih odsekov (MO) na »Gurah« nad Hrastnikom je od 6. do 8. 11. 1981 sodelovalo 52 predstavnikov MO iz 34 PD. Poslušali so predavanja: Metode in oblike obveščanja mladih (Vili Pšeničny) ter Organizacija in svobodna menjava dela v telesni kulturi (Rajko Šugman). O delu v MO so izmenjali

Planinci nakladajo tovor na helikopter

Foto Janez Jeram

izkušnje ter obravnavali analizo in oceno mladinske planinske dejavnosti v Sloveniji v letih 1980 in 1981, ki jo pripravlja MK pri PZS.

Nekaj zanimivih podatkov iz analize: v PZS je več kot 50 % članov mlajših od 27 let; samo okoli 20 % mladih pa je članov UO PD. Ali so vedno pravilno zastopani interesi mladih planincev? V Sloveniji imamo 67 planinskih skupin v vzgojnovarstvenih zavodih (cicibani) in okoli 200 PS na osnovnih šolah (vseh OŠ je 852 z 218 711 učenci od tega okoli 29 500 pionirjev članov PZS — še velike možnosti za razvoj planinstva na OŠ). Slabše je planinstvo organizirano na srednjih šolah, kjer je okoli 37—50 PS; najslabše pa na obeh univerzah (samo posamezni planinci, PS so izjema). V KS je še okoli 300 PS. Povprečno imamo v eni PS okoli 100 članov; PS pa bi naj imele okoli 50 članov, ker bi bilo planinsko organiziranje učinkovitejše. MK PZS dobro skrbi za vzgojo in izobraževanje kadrov. V minulih 5 letih je izšlo 676 mladinskih planinskih vodnikov za letne razmere in 245 za zimske ter še mnogo drugih. PD še vedno pošiljajo na tečaje naključno izbrane ljudi; osipa je čez 30 %. Malenkostno upada tudi zanimanje za akciji »ciciban« in »pionir planinec«. Mladi planinski organizatorji bodo v prihodnje morali vsebino planinske dejavnosti vedno bolj prilagajati mladim članom in jim planinstvo, kot poseben življenjski način, izvirno in mikavno posredovati.

Mladi planinci še vedno premalo sodelujejo z družbenopolitičnimi in drugimi društvenimi organizacijami. Planinske skupine in mladinski odseki bi se morali bolje povezati z OO in OK ZSMS; potrebno je iskati skupne interese ter obojestransko opredeljevati pomen kolektivnega članstva planincev v ZSMS. Prostovoljno in organizirano delo mladih v planinskih organizacijah (tudi v drugih društvih) in v ZSMS je najboljša šola samoupravljanja, ki mladince vzgaja v vsestransko ustvarjalne člane naše družbe.

Janko Ferlinc

PLANINCI OŠ KNEŽAK

V lanskem šolskem letu smo planinci iz naše šole sodelovali na planinskih izletih. Čeprav nam vreme ni bilo vselej naklonjeno, smo vztrajno obiskovali vrhove.

Nekega jesenskega dne smo šli na Lubnik. Živobarvna jesenska pokrajina nas je obdajala z vseh strani. Kako lepi so gozdovi jeseni! Škoda le, da zima tako kmalu zamenja jesen. Tako smo planinci sklenili, da se odpravimo na smučarski izlet na Lokve. Spremljala nas je burja; sneg nam je bičal obraz, ko so smučke drsele po skoraj ledenem snegu. Dobro smo krotili smuči, toda vseeno smo si želeli domov, ali vsaj na toplo. 21. marca smo šli na

Slavnik. Pomladanska pokrajina je bila posuta z zvončki, trobenticami in drugimi cveticami; tak nas je pozdravil tudi Slavnik. Tudi osmega srečanja v Podgradu ne smemo pozabiti. Po kulturnem programu smo posadili smrečice v spomin na to srečanje in te bodo učenci šole Podgrad pridno zalivali. Tedaj smo obiskali tudi Žabnik. To je bil sedmi vzpon tistih, ki so prejeli bronaste značke in klobučke. Ko smo pripihali z Žabnika, smo seveda najprej pogasili žejo v gostilni v Golcu. V Beli krajini smo si ogledali Župančičevo rojstno hišo v Vinici, ustavili smo se tudi v Semiču, v znanem muzeju. Potem smo se z avtobusom peljali do Baze 20 in se odpeljali domov.

Tatjana Urbančič,
6. razred OŠ »Tone Tomšič«
Knežak

MLADI PLANINCI PD MARIBOR-MATICA

24. oktobra so se zbrali na tradicionalnem srečanju planinskih skupin; tokrat pri Mariborski koči na Pohorju.

Skupine v osnovnih šolah tekmujejo za planinsko kladivo, ki je nagrada za največje število opravljenih izletov, čiščenja planinskih poti, organiziranja predavanj, urejanja propagandnih omaric in podobnih akcij. V konkurenci devetih šol so letos zmagali planinci osnovne šole Franca Rozmana-Staneta, ki jih vodi mentorica Milena Kracina.

Posameznikom so podelili bronaste, srebrne in zlate značke »Pionir-planinec«, najbolj prizadevnemu mladinskemu vodniku Ivanu Brezniku pa so izročili prehodni vodniški cepin.

Pester kulturni spored so ob tej priložnosti priredili planinci osnovne šole Maksa Durjave, medtem ko je gost mladih mariborskih planincev, znani himalajec Peter Podgornik, navdušil s čudovitimi diapozitivi z odprave na Lhotse.

V. K.

SAVINJSKA POT

Minilo je že devet let, odkar hodijo planinci po Savinjski planinski poti. 11. oktobra 1981 so se ob obletnici zbrali na Bukovici, visoki komaj 584 m in leži na zgodovinsko pomembnem področju, kar dokazuje spomenik ob njenem vznožju, na Šprajčevem hribu z verzi Frana Roša.

Le malo stran je grob Nade Cilenšek in od lani naprej tudi grob njenega očeta. Temu se je pridružila še spominska plošča na lesení planinski koči: *V tem okolju se je pred drugo svetovno vojno ilegalno sestajala celica Komunistične partije Jugoslavije.*

Zabukovica — rudnik ob 40-letnici vstajo — PD Žalec 1981.

Ob odkritju plošče na koči PD Žalec, Matevž Babič, 11. oktobra 1981

Foto Božo Jordan

Odkril pa jo je predvojni komunist Matevž Babič.

Zbor planincev je pričel predsednik PD Žalec Ivan Jurhar. Sodelovali so žalski oktet, zabukovska godba na pihala in mladi recitatorji z OŠ v Žalcu. Osrednji govornik je bil predsednik IO TKS Žalec. Zbora in odkritja spominske plošče so se udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, planinci iz Šentjurja, Štor, Vranskega, Polzele, Zabukovice, Preboda in predstavnik ZTKO Mozirje Martin Aubrecht. Zbor je pozdravil tudi predsednik MDO Adi Vidmajer.

Ob tej priložnosti so podelili 27 značk Savinjske poti, med njimi 72-letnemu Albinu Piklu že tretjič. Tako so do tega dne podelili že 766 značk te poti. Deseto obletnico bomo verjetno proslavili s pohodom na Gozdnik.

B. J

PLANINSKI VEČER

V sredo, 3. novembra lani, smo imeli planinski večer. Pa čeprav prvi smo že skoraj v začetku šolskega leta začeli planinsko delovati. Na ta planinski večer smo povabili tudi predstavnike planincev drugih šol ter tajnika PD, seveda pa je bilo veliko tudi nas — planincev. Po izvolitvi novega planinskega odbora, podelitvi priznanj, bronastih in srebrnih znakov, dobila sem ga tudi jaz, je prišlo najlepše — gledanje diapozitivov z letošnjega tabora in

drugih izletov, saj smo se večkrat nasmejali, ko smo se videli na posnetkih.

Vendar pa pregovor pravi — ura teče, nič ne reče — in tako smo morali planinski večer končati in oditi domov, le predstavniki planincev drugih šol in naša tovarišica so ostali, ker so imeli še sestanek.

Helena Zidar,
7. razred OŠ »Podgora«
Kuteževo

ANKETA — INDOK IN KA PZS

Informativna in dokumentarna komisija ter komisija za alpinizem sta pripravili zanimivo anketo o obveščanju. Številna vprašanja, ki jih anketa zastavlja, žele razjasniti sliko, kako in koliko je med planinci razširjeno zanimanje za planinsko življenje pri nas. Vpraševalci zastavljajo vprašanja o spremljanju planinskih novic in obvestil v Delu, v Večeru, Glasu; ali spremljajo vsebino Planinskega vestnika, Alpinističnih razgledov, Naših planin; ali spremljajo oddaje Odmevi z gora, novice iz planinskega in alpinističnega sveta v nedeljskem popoldanskem II. programu. Dalje vprašujejo o internih glasilih v KS in OZD, o spremljanju tujih alpinističnih revij.

Največ prostora je v anketi namenjeno novicam v Delu, kot »edini tovrstni stalni rubriki pri nas«. Vseh vprašanj je 34. Želimo, da bi to anketo izpolnilo kar največ planincev in alpinistov.

M. K

**IZ PRVE ANALIZE ANKETE
NA SKUPŠČINI PZS, DNE 14. NOV. 1981
V LJUBLJANI**

(Povzemamo zgolj vprašanje, ki se nanaša na naše glasilo.)

Vprašanje:

Naročniki na Planinski vestnik in kako ga prebirajo?

Med 106 udeleženci je naročnikov 76 (72 %). Žal pa nismo povprašali, koliko jih je bilo, pa so PV odpovedali!

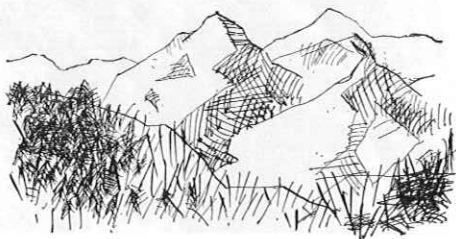
Naročnikov izpred zadnje vojne imamo le dva (1929 in 1934), iz prvih let po vojni (46—49) jih je 7, iz petdesetih let (50—59) 14, iz šestdesetih (60—69) 13 in tistih, ki se ne spomnijo več (verjetno tudi iz obdobja nekako 60—69) 6. Skupno 42 (55 %). Mlajši naročniki so razdeljeni takole: 4 (70), 3 (72), 1 (73), 2 (74), 4 (75), 3 (76), 8 (78), 3 (79), 5 (80) in 1 (81).

Med naročniki udeleženci skupščine (76) prebere vsako številko PV v celoti 42 (55 %), ostali 34 (oz. 45 %) pa le delno. Precej bolj pester je sestav med nenaročniki (30): 9 (30 %) jih PV kljub temu prebere v celoti, 7 (23 %) le delno, 13 (43 %) pa samo včasih in eden celo nikoli (pač pa prebira Delo, rubriko v sredo in četrtek redno, za ponedeljek občasno, radio poslušala le redko).

Od nenaročnikov PV, ki pa tega kljub temu prebirajo v celoti (9), je 5 naročenih tudi na Delo in naše tri rubrike pregledajo tako rekoč redno (le eden občasno). Tisti, ki na Delo niso naročeni (med njimi tudi ni naročnikov Večera!), pregledajo naše rubrike občasno.

Od nenaročnikov PV, ki pa tega kljub temu pregledajo delno, jih rubrike v Delu redno spremlja trojica, prav toliko občasno, eden pa tako rekoč nikoli. Ni naročnikov Dela in Večera!

Od tistih nenaročnikov PV, ki le-tega prebirajo le občasno, pa jih kar 11 občasno ali pogosto pregledajo tudi Delo (na Večer sta od njih naročena 2, na Delo pa 5), eden je le reden bralec ponedeljkove rubrike (alpinist!), eden pa zasleduje planinske vesti v Delu zelo redko (ni naročnik!), je pa naročnik Večera in tam zasleduje petkovo rubriko — le občasno, občasno pregleduje tudi Naše planine, čeprav ni naročnik.

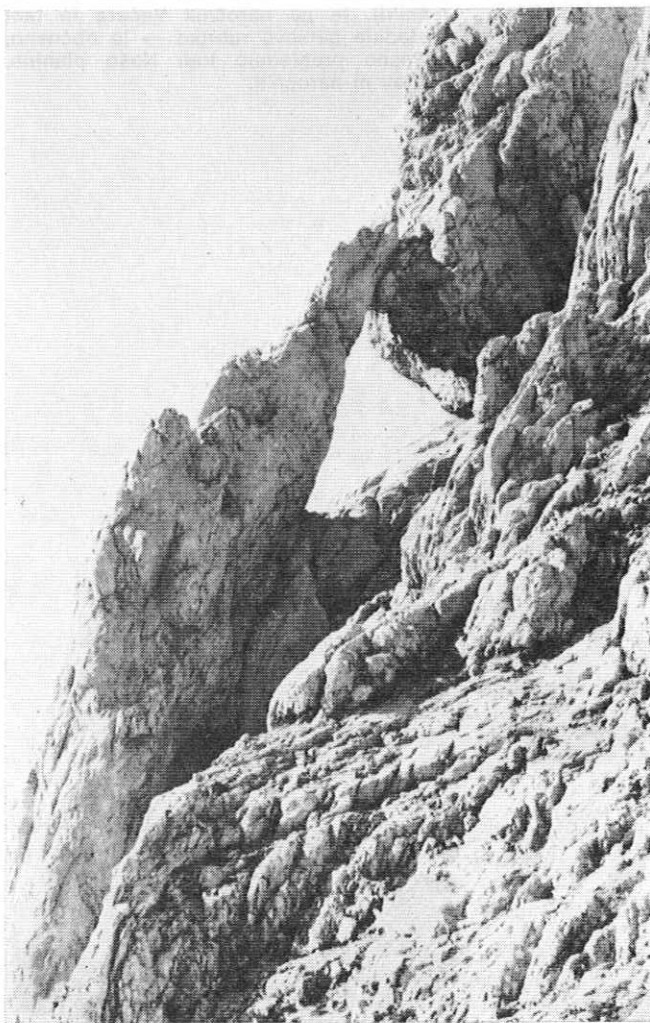

IZ INVENTARJA SLOVENSKE NARAVNE DEDIŠČINE

Občasno bomo planince v tej rubriki seznanjali z manj znanimi naravnimi znamenitostmi v gorskem svetu ali pa tudi tistimi, ki so v bližini markiranih poti v sredogorju in v nižini. Podatki so iz dokumentacije o naravni dediščini Zavoda SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine. Veseli bomo vsakega sporočila, ki bi nam pomagal dopolniti sliko o slovenskih naravnih znamenitostih. Pisma lahko naslovite neposredno na Zavod, Plečnikov trg 2, Ljubljana, ali pa na uredništvo Planinskega vestnika.

Dovolj za uvod. Danes si oglejmo naravno znamenitost, mimo katere je že marsikateri planinec zlezel, ne da bi jo opazil. To je naravno okno v jugozahodni steni Škrlatice. Zanimiva trikotna oblika je nastala ob preperevanju stranskega grebena, dokler ni ostal le vitek lok, naslonjen na preostanek grebena. Osnovnica in višina merita okoli tri metre. Okno je neposredno nad značilno prečnico s klini v škrapljasti gladki skali. Od tod ga seveda še ne moremo videti. Po markirani poti moramo še malo više proti sedlu, kjer se steza prevesi proti Kotlu. Tam pa ni več težko opaziti te zanimive oblike.

Peter Skoberne

Naravno okno v JZ steni
Škrlatice

HERBARIUM VIVUM

EXPENSIS

*Preciosiss. Excellentissim. ac Clarissim. Domini
Joannis Gabrielis Gallermayr Phil. et
Med. Doctoris p. t. Magistri Sa-
nitatis intra Urbem etc.*

*à
Joanne Baptista Flysser de Luttenberg, Phil. et Med.
Doctore, nec non Artis Botanicae Cultore
Congestum.*

ANNO MDC. XC. VI.

Napis na naslovni strani
herbarija: Herbarij Janeza
Krstnika Flysserja iz
Ljutomera, doktorja filozofije
in medicine in strokovnjaka
za botaniko, zbran leta 1696
na stroške Janeza Gabrijela
Gallermayrja, učitelja
filozofije in doktorja
medicine, zdaj javnega
zdravnika

(Fotoarhiv Prirodoslovnega
muzeja Slovenije)

OB 160-LETNICI PRIRODOSLOVNEGA MUZEJA SLOVENIJE

V oktobru 1981 je slovensko muzejstvo, s tem v prvi vrsti Prirodoslovni muzej Slovenije, slavilo pomembno in visoko obletnico. 15. oktobra 1821 so kranjski deželni stanovi sprejeli sklep, da se ustanovi Kranjski deželni muzej v Ljubljani. Deset let kasneje so muzej odprli za javnost. Čeprav naj bi bila ta nova kulturna ustanova kompleksnega značaja, sta bili osnovni in prvi zbirki naravoslovni: Zoisova zbirka mineralov in Hohenwartova zbirka konhilij. Žiga Zois je zbiral minerale z vsega sveta, njegova bogata zbirka obsega kar 5000 različnih eksponatov. Tudi v Hohenwartovi zbirki konhilij (lupin školj in polžev) so primerki z vsega sveta. Kasneje se je muzejski fond obogatil z entomološko zbirko metuljev in hroščev, ki jih je zbral Ferdinand Schmidt, po poklicu trgovec, po srcu pa navdušen amaterski naravoslovec. Med prve botanične zbirke

spada herbarij Baltazarja Hacqueta, iz zapuščine Karla Zoisa pa je muzej poleg njegovega herbarija dobil še najstarejši herbarij, ki ga je zbral Janez Krstnik Flysser iz Ljutomera in ki nosi letnico 1696. Ta herbarij ima 204 strani, v njem je 993 primerkov. Rastline so razporejene po abecednem vrstnem redu začetnih črk uporabljenih imen. Ker izvirajo imena iz časov pred Linnéjem, so včasih kar precej drugačna od sedaj veljavnih. V herbariju ni nobenih podatkov o nahajališčih teh rastlin. Velika večina je značilnih tudi za naše kraje od nižin do vrhov, nekaj pa je okrasnih vrst. Ena od zanimivosti je primerek krompirja, ki so ga takrat imeli le za okrasno rastlino. Omenjene zbirke poleg številnih drugih še danes predstavljajo neprecenljivo kulturno dediščino našega naroda.

Za večino naravoslovcev, ki so bili bodisi muzejski delavci bodisi njihove zbirke, ki jih hrani Prirodoslovni muzej Slovenije, je značilno, da so povezani tudi z začetki

planinstva pri nas. Gore, odmaknjene in visoke, so dolgo predstavljale bivališča bogov. Prav naravoslovci so bili med prvimi, ki so odkrivali tančice skrivnosti in gore približali ljudem.

Baltazar Hacquet, rudniški zdravnik v Idriji, se je skušal že leta 1777 povzpeti na vrh Triglava, vendar mu to tedaj ni uspelo. Velja pa za drugega in tretjega pristopnika na naš najvišji vrh. Veliko je botaniziral v Dolini Triglavskih jezer, na Velem polju in na pobočjih Triglava v bližini današnje planinske koče Planika. Prvi je našel in opisal triglavski svišč (*Gentiana terglouensis*) in triglavski dimek (*Crepis terglouensis*) in povzročil zmedo med svojimi nasledniki s skrivnostno *Scabioso trento*, ki je v naše Julijce pripeljala Juliusa Kugyja. Ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav so se Hacqueta spomnili planinci naravovarstveniki s ploščo na Velem polju in s skromnim botaničnim vrtom.

Karel Zois, brat veliko bolj znanega Žige, je bil prav tako ljubiteljski botanik, ki je rastline za svoj herbarij nabiral v Alpah. V ta namen si je zgradil prvi planinski koči pri nas: eno na Velem polju, drugo v Dolini Triglavskih jezer.

Franc Hohenwart je bil prvi kurator Kranjskega deželnega muzeja. Kot prvi turist se je povzpel na Planjavo v Kamniških Alpah in na Mangrt.

Prvi kustos je bil Henrik Freyer, botanik, favnist in kartograf. Njegove naravoslovno planinske poti so ga pripeljale kot drugega turista na Mangrt, prvi pa se je povzpel na stenar in na Triglav skozi Krmo. Med drugim je bil na Krnu, Peci, Zelenici, Vrtači, Kepi in Golici. Iz njegovega raznolikega znanstvenega delovanja omenimo le opis Blagajevga volčina. Henrik Freyer je bil v Kranjskem deželnem muzeju do leta 1852, nato pa je vodstvo prevzel Karel Dežman, sprva navdušen Slovenec, nato pa izrazit nemškutar in kot tak je bil tudi osrednja osebnost kranjskega nemškega planinstva. Ne glede na to pa je imel velike zasluge za strokovni napredek muzeja in za novo (sedanje) muzejsko poslopje.

Prvih petdeset let je bil muzej izrazito naravoslovno usmerjen, kasneje pa so iz njega izšli osrednji trije slovenski muzeji: Prirodoslovni muzej Slovenije, Slovenski etnografski muzej in Narodni muzej Slovenije.

Svoj visoki jubilej je Prirodoslovni muzej praznoval z razstavo Prizadevanja naravoslovcev na Slovenskem in njihov prispevek k narodni kulturi. Razstavo je pripravil v sodelovanju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti ter Narodno in univerzitetno knjižnico. Del gradiva je pripravil že pokojni višji kustos PMS Zmago Bufon za razstavo o slovenskih naravoslovcih pred desetimi leti. Sedanjo predstavitev pa sta oblikovala in dopolnila prof. Marija Gosar in prof. dr. Viktor Petkovšek s pomočjo številnih sodelavcev.

Prvi del razstave je bil namenjen naravoslovcem, ki so bili tesno povezani z začetkom muzeja in katerih zbirke so omogočile, da je muzej lahko začel opravljati svoje poslanstvo. Še enkrat se jih spominimo: Žiga Zois, Franc Hohenwart, Henrik Freyer, Ferdinand Schmidt in Karel Dežman.

Drugi del razstavi je bil namenjen prizadevanjem naravoslovcev od prvih začetkov do ustanovitve univerze v Ljubljani.

Najstarejši zapis sega v leto 1415, ko je v Benetkah nastal Kodeks Benedikta Rinija, kjer med imeni zdravilnih rastlin zasledimo tudi slovenske izraze. Izmed številnih naravoslovcev, ki so bili predstavljeni, kar težko izbiramo bolj ali manj pomembne. Vsak od njih je prispeval svoj delež ne samo k razvoju znanosti, ampak tudi v zakladnico narodne kulture.

Nada Praprotnik

NARAVOSLOVCI, ZAJETI V RAZSTAVI »PRIZADEVANJA NARAVOSLOVCEV NA SLOVENSKEM IN NJIHOV PRISPEVEK K NARODNI KULTURI«

P. A. Mattioli (1500—1577) — prvi dokazani začetki favnistike in floristike pri nas.
C. Clusius (1526—1609) — eden prvih seznamov rastlin na svetu.

J. V. Valvasor (1641—1693) — Slava vojvodine Kranjske.

I. Florjančič (1691—???) — zemljevid Kranjske, začetek slovenske kartografije.
Ž. V. Popovič (1705—1774) Untersuchungen vom Meere.

G. A. Scopoli (1723—1788) — Flora carniolica, entomologia carniolica.

F. Wulfen (1728—1805) — Flora norica phanerogama.

A. Janša (1734—1773) — Abhandlung vom Schwärmen der Bienen.

B. Hacquet (1739—1815) Oryctographia carniolica, zemljevid s slovenskimi imeni.
Ž. Zois (1747—1819) — mineraloška zbirka.

K. Zois (1756—1799) — herbarij, Flysserjev herbarij.

F. Hladnik (1773—1844) — botanični vrt v Ljubljani.

M. Vrtovec (1784—1851) — Vinoreja za Slovence, Kmetijska kemija

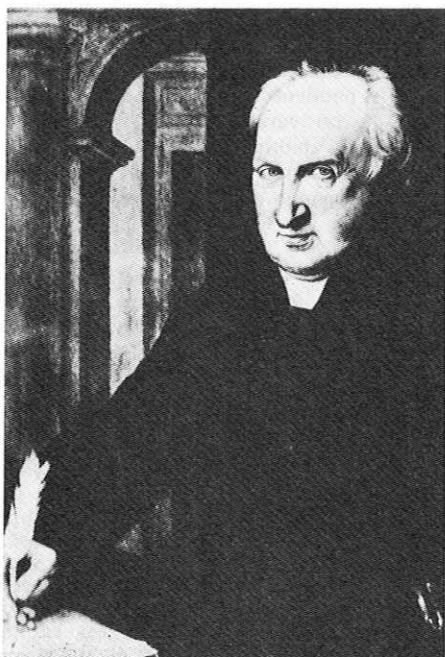
F. Schmidt (1791—1878) — začetek študija jamskih živali, prva entomološka muzejska zbirka.

H. Freyer (1802—1866) — zasluge pri ustanavljanju prvih muzejev v deželi, prvi kustos muzeja v Ljubljani.

A. Schmidl (1802—1863) — raziskave jam na našem Krasu.

M. Peternel (1808—1884) — zasluge za slovensko naravoslovno terminologijo.

M. Lipold (1816—1883) — rudarske in geološke raziskave Avstro-Ogrske, zasluge za rudnik v Idriji.

Franc Hohenwart, prvi kurator Kranjskega deželnega muzeja

(Fotoarhiv Prirodoslovnega muzeja Slovenije)

V. Plemel (1820—1875) — bogati prispevki h kranjski flori.
 B. Kocen (1821—1871) — modernizacija geografskega pouka.
 K. Dežman (1821—1889) — zasluge za strokovni napredek muzeja in za sedanjo muzejsko stavbo.
 A. Škofic (1822—1892) — ustanovitev in urejanje revije Österreichische botanische Zeitschrift.
 P. Kozler (1824—1879) — prvi zemljevid slovenskega ozemlja.
 S. Robič (1824—1897) — bogate naravoslovne zbirke in publikacije.
 D. Stur (1827—1893) — raziskave hidroloških in geoloških razmer pri nas.
 G. K. H. Stache (1833—1921) — geološka karta Goriške, liburnijske plasti.
 F. Erjavec (1834—1887) — prva slovenska poljudno naravoslovna literarna dela.
 I. Tušek (1835—1877) — prvi slovenski prevodi botaničnih učbenikov za srednje šole.
 J. Glowacki (1846—1915) — slovenski določevalni ključ za cvetnice in praprotnice.
 W. Voss (1849—1895) — herbarij gliv, Mycologia carniolica.
 F. Teller (1852—1913) — geološke specialke, geološke raziskave za karavanški predor.
 A. Paulin (1853—1942) — najpopolnejša herbarijska zbirka Flora exsiccata carniolica.

V. Putick (1856—1929) — raziskave jam in voda na krasu.

F. Seidl (1856—1952) — geologija Kamniških Alp, seizmološke raziskave, rastlinstvo naših Alp.

J. Bučar (1857—1919) — Slovenski metuljar, prvo entomološko delo v slovenščini.

E. A. Martel (1859—1938) — raziskave naših jam.

J. Regen (1868—1947) — živalska fiziologija, slušni organi pri murnih.

F. Kossmat (1871—1938) — geološke raziskave idrijskega rudnika in okolice.

G. Sajovic (1883—1920) — popularizacija naravoslovja, urejanje strokovnih revij.

Marija Gosar

VARSTVO OKOLJA IN KRVAVEC

8. septembra je bilo na Krvavcu delovno srečanje predstavnikov občine in družbeno političnih organizacij Kranja, RTC Krvavec in PD Kranj, da bi si ogledali obsežno gradbišče na Krvavcu. Že dalj časa je namreč aktualno vprašanje planinskih predstavnikov pa tudi gozdarjev, ki vsebuje domnevo, da se bo struktura hriba zavoljo obsežnih gradbenih posegov po vsej logiki spremenila. Planinci smo to srečanje pospešili s planinskega stališča in tudi s stališča varstva gorske narave in pri tem skušali doseči, da bi investicijski program zajemal tako imenovano humaniziranje razminiranih, buldožiranih in z drugo tehnologijo načetih površin.

Prav ta sestanek pa daje zagotovilo, da bodo to pobudo tudi uresničili. Investitor RTC je navzoče informiral, da bodo vsa gradbišča, smučarske proge in drugo z vidika varstva okolja uredili. To verjetno ni skrb samo planincev, pač pa družbe, ko bi sproti ugotavljala investitorjevo doslednost pri izvajanju teh obveznosti. Krvavec doživlja preobrazbo, doživlja pa tudi pritisk različnih sredin, saj so se pojavljale celo težnje, naj bi se planinci s Krvavca odselili in podobno. Ugotoviti pa moramo, da prav postojanka PD odlično služi kot izhodiščna točka, saj žičnica poleti ne obratuje ali pa šele po sedmi uri, tako da je za planince dom PD še vedno aktualen. Prav zaradi planinske množice morajo biti predstavniki planinske organizacije pri tem še posebej odločni. Poleg pionirskega predstavnika planinstva, ki je Krvavec tudi aktiviral, sta tu še dva predstavnika združenega dela: Alpetourova delovna organizacija RTC Žičničarstvo in Letališče Brnik, ki v profesionalni obliki razvijata Krvavec. Poseben status je RTV stolp, ki je z gradnjo avtomobilske ceste do stolpa preobrazbo Krvavca še pospešil.

Posebno področje pomenijo tako imenovani ne preveč urbanizirani »vikendaši«, legalni in ilegalni lastniki parcel krvavskih

pašnikov. Prav to področje je še najbolj zapleteno, saj v prihodnje lahko povzroči nepričakovane težave in morda tudi izsiljevanja. Prav tu bi morali urbanisti izdelati predlog, kako urediti Krvavec, kajti potrebno bo upoštevati pravilo, da se bodo morali prav vsi faktorji prilagoditi tako obleganemu hribu, urbanistični načrt pa naj bi temu procesu izdatno pomagal. Razgovori so načenjali vsa ta problemska področja in so bili nadvse koristni, saj so

bile razčiščene vse podrobnosti, saj se je pri tem pokazalo tudi to, da ima veliko vseh nejasnosti svoj izvor v neinformiranosti in neobveščenosti. Jasno pa je dejstvo, da bo varstvo narave v planinski organizaciji moralo postati dejavnik pri urejanju gorskega sveta, ne pa, da le sprejema informacije o že opravljenih delih ali — početjih.

Franc Ekar

iz planinske literature

PUSTOLOVŠČINA EVEREST

Kaj lahko najprej rečemo za knjigo znane avstrijskega planinskega publicista Tonija Hiebelerja »Pustolovščina Everest«. Rečemo lahko, da jo beremo kot zanimivo reportažo oziroma »lepljenko reportaž«, s katerimi avtor živo pripoveduje o najvišji gori sveta, ko jo gleda od daleč in prav od blizu, neposredno. Everest od daleč, skozi zgodovino odkrivanj in osvajanj — to slovenski bralec, ki ga zanima planinska literatura, že zelo dobro pozna in mu Hiebeler s svojo knjigo ne more povedati nič novega. Že leta 1957 sta Igor Levstik in Janko Blažej po izvirnih delih himalajskih raziskovalcev priredila »alpinistično zgodovino« najvišjega gorstva sveta in jo naslovila: »Himalaja in človek«. V tej knjigi je obširno obdelana tudi zgodovina bojev za Mt. Everest, seveda pa kot takrat znanih dejstvih.

Potem so se knjige o Himalaji, ki so jih pisali slovenski avtorji (udeleženci himalajskih odprav), vrstile druge za drugo. Govorile so o tistih daljnih gorah in ljudeh, nekatere izmed njih pa so se spet, vsaj posredno, lotile Everesta vse dotlej, dokler se naši alpinisti s Čomolungmo niso spogledali iz oči v oči. Njihove želje in upanja so se spremenile v veličastno zmago — iz te zmage pa je nastala pomembna knjiga...

Tu torej Hiebeler slovenskemu bralstvu ne orje sveže brazde, zato je mikavnejši tam, kjer govori o Everestu neposredno — po lastnih izkušnjah. Prav to njegovo srečanje, prvo kot pravi, a gotovo ne zadnje, je v marsičem izjemno, kajti kot član mednarodne odprave v JZ steno Everesta je dobesedno na lastni koži spoznal, kaj pomeni delo moštva, ki ni med seboj tesno povezano z globokimi prijateljskimi vezmi (in še te so lomljive), potem ga smrt indijskega člana odprave tako prizadene, da sklene predčasno zapustiti prizorišče. Beg pred goro ali pred samim seboj? Na to Hiebeler ne odgovarja. Vsaj neposredno ne. Da, ta njegova everestov-

ska skušnja je prav gotovo, kot že sam pravi v naslovu, pustolovščina.

Žal tudi tu Hiebeler objektivno ne ponuja slovenskemu bralcu nič novega, še več, spomin našega bralca ga celo zavrne vsaj tam, kjer razmišlja in ugiba o Zahodnem grebenu. Kar je bilo morda leta 1974, ko je Hiebelerjeva knjiga nastala, res komaj mogoče, je leta 1979 postalo stvarnost — v zgodovino osvajanj Everesta so posegli Jugoslovani. Potem je tu Messnerjev uspeh — solo vzpon po severnem grebenu in še cela vrsta uspešnih odprav. Vsega tega v Hiebelerjevi knjigi ni in zato jo, če smo jo že morali dobiti, dobivamo veliko prepozno, še posebej, ker je, kot sem že omenil, ne po obliki in ne po vsebini, ne moremo uvrstiti drugam kot med pozornosti vredno planinsko publicistiko. Le-ta pa, za razliko od čistih literarnih tekstov svojo vrednost gradi na časovni aktualnosti.

»Pustolovščino Everest«, ki je izšla pri mariborski založbi Obzorja, v zbirki »Domače in tuje gore«, je prevedel Franček Vogelnik in je, to velja posebej poudariti, svoje delo opravil resno in zavzeto. Pri celotnem tekstu pa zelo moti izpisovanje topografskih imen. Povsem nepotrebno, celo škodljivo je v prevedenem tekstu ohranjati transkripcijo originala, če se le-ta temeljito razhaja z ustaljenim načinom pisanja. Medtem ko slovenski himalajski pisci že vrsto let pišejo, denimo, Tjangboče (samostan pod Everestom), v tej knjigi beremo Tengpoče ali Ama Dablam (čudovito lepa gora nad Tjangbočejem), ki je v tej knjigi zapisana kot Amal Dablang, itd.

Zato naj dodam, da bi slovenski planinski literaturi v dobro veljalo poglobiti medzaložniška dogovarjanja tudi na tem področju, predvsem pa k oblikovanju založniških programov pritegniti poznavalce planinske literature nasploh. In seveda terminologijo prilagoditi že ustaljenim normam. To zadnje bi ne smelo biti kdo ve kako težka naloga.

Mitja Košir

Za 12. številko AR lahko, kljub obilici različnega mikavnega in tehtnega branja, rečemo, da je namenjena varnosti v gorah. Že naslovna nas humorno uvaja v razmislek o preživetju, o »dobrem zdravju« in o »veliko nadaljnjih, sreče polnih plezalskih letih«, premisleku o varnosti oziroma nevarnosti alpinizma je posvečena v celoti tretja stran, polna branja vrednih misli, izročenih na zadnjem sestanku komisije za alpinizem; tem fragmentom pa sledi obširno poročilo o poteku mednarodnega posvetovanja o varnosti v alpinizmu, ki je bilo v Bavarskih Alpah, udeležila pa sta se ga Drago Metljak in Zvone Korenčan. Iz poročila je razvidno, da je bila pozornost udeležencev namenjena predvsem varovanju, navezovanju («Brez dvoma so za navezovanje edino primerni plezalni pasovi!»), potem vrvm, stojiščem oziroma varovališčem, skratka tistim elementom, ki najpogosteje odločajo o varnem plezanju, o srečnem koncu vzpona ali usodnem padcu, itd. To razpravo naj bi temeljito prebral sleherni alpinist, prav tako pa naj bi ne preskočil uvodnih Belačevih, Pollakovih, Škarjevih, Mlinarjevih in Malešičevih misli. Torej, vse za varnost, kajti plezamo lahko le, dokler smo živi in zdravi. Seveda tudi v tej, dvanajsti številki, ne gre brez velikih pionirjev alpinizma (XII. del), ki jih obdeluje Nada Mlač; tokrat je na vrsti veliki angleški alpinist klasične dobe Geoffrey Winthrop Young. O življenjski poti tega izjemnega moža lepo govorijo njegove lastne besede: »Vsak se vzpenja in vsak sestopa. Toplota pre mnogih doživetij privlači in greje naprej v čase, ko nas ne bo več. Tudi drobcen opriemek za trenutek ogreje neka roka, pusti na njem nezaznavno zrnce soli znoja in človek že upre oči naprej...« Nada in Bine Mlač nadaljujeta zgodovino osvajanj Grandes Jorasses (III. del), Matjaž Deržaj dodaja nekaj svojih ugotovitev k starim in novim zanimivostim iz Kogla, potem se zvrste pohvale in pripombe ter dopolnila k plezalnemu vodničku »Bohinjske stene« (zapisali so jih: Marjan Osterman, Tine Mihelič in Franci Savenc), o tradicionalnem srečanju alpinistk (Rendez-vous Haute Montagne) piše Marička Frantar in na koncu zapiše še svojo globoko željo, da bi tudi slovenske alpinistke lahko pripravile svojo odpravo v visoke gore, o alpinističnem taboru CAF v Dauphineji pa poroča Metod Škarja.

Tu sta potem še dve osrednji temi. Razprava o Klementu Jugu, ki jo je spodbudil članek prof. dr. Leva Milčinskega v »Zdravstvenem vestniku«, v katerem avtor govori o alpinizmu kot o »obliki indirektnega samodestruktivnega vedenja«. Uredništvo AR vabi vse, ki imajo k tej problematiki kaj tehtnega dodati, k sodelovanju v razpravi. Franci Savenc pa je v tej šte-

vilki objavil prvi del razprave o opisovanju alpinističnih tur. Kot sam pravi, lahko neko dejavnost dobro opišemo le, če jo dovolj dobro poznamo. Torej moramo obvladati izrazoslovje, sodobno uporabo izrazov in besednih kombinacij — seveda v mejah veljavnega pravopisa.

Tudi tokrat AR niso pozabili na vrsto opisov novih plezalnih smeri v Julijcih in Grintavcih, opremljenih s skicami, za popestritev pretežno strokovne vsebine pa so poskrbeli zapiski iz alpinističnega dnevnika znanega kamniškega alpinista Metoda Humarja, prisrčni, zgovorni in odkriti.

Mitja Košir

KNJIGA*

Vedno je tema alpinista — družina pomenila tudi snov zanimanja, snov za pogovore in za pisanje. Mnogi pisatelji navajajo v svojih delih, pa čeprav je tega ob opisih doživljajev z gora pravzaprav malo, tudi misli o svojem odnosu do deklet, žena in otrok.

Mnogo takih misli je mogoče prebrati tudi v knjigi Nejca Zaplotnika Pot. Avtor posveča knjigo »svojemu najboljšemu prijatelju na tem svetu — ženi Mojci«. To je vse in dovolj, da berilo »začutimo«, kar je napisano na prvem listu za naslovno stranjo. Dobrodošla, tanka knjižica z dopadljivo barvno naslovnico, ki kaže avtorja v podobi, v kateri se potem poglavitno predstavi v besedilu. Knjižica, ki je vzbudila med slovensko alpinistično družbo, pa morda tudi zunaj nje, različne polemike z zelo različnim naglasom. Kakorkoli že, knjigi je vse to le koristilo, saj smo lahko ves drugi del poletja sledili na straneh Književnih listov v poročilih o prodaji posameznih knjig v nekaterih knjigarnah po Sloveniji, da je bila Pot tedne na vrhu najbolj branih knjig — to pa je podatek, ki vendarle nekaj pove.

»Bil bi srečen, če bi imel Nejčev talent, toda moti me, da ne ocenjuje najlepše naše planinske organizacije, in nato je treba opozoriti,« sem pobral stavek v nekem zapisu starejšega planinca. Ali pa: »Všeč mi je knjiga, samo avtor preveč poudarja svojo skromnost, kar ga kaj lahko lahko privede na nasprotno pot.« V eni od ponedeljkovih športnih prilog Dela je bila zapisana misel, ki pravi, da bo ta zveščič ravno primeren za poletje, za prelivanje na morskih plažah ali v planinskih kočah. V nadaljevanju je isti časnikar med drugim še navrgel misel, da je Pot postavljena na

* Všeč nam je, da se avtor tega zapisa tako pogumno loteva razčlenjevanja vtisov, ki jih je porodila knjiga, ko v svoji izpovednosti ponuja dosti vabljivih nedokončanosti osebnostnega in priložnostnega prereza začetega življenja, bivanja in bo ta izziv prav gotovo še našel svoje iskalce. Knjige uredništvo PV sicer ni dobilo v oceno, je pa prav, da ohranja odprto pot za take literarne pojave tudi na tak način.

stezo velikega izziva, kot nekaj novega v tej literaturi v tistem pomenu, ko Zaplotnik predstavi bralcu svojo osebo; kako meče pred nas besede in stavke iz sebe samega, ko je obenem poln alpinističnega življenja. Ko je temu dogajanju podrejeno življenje v domači hiši, kot na vseh planinskih poteh od najbližjih domačih vrhov — do Himalaje. Kljub nakazanemu izzivu sva s prijateljem razglabljala nekega večera na Vršiču, kako je le mogoče ugotoviti, da pričujoča knjiga v resnici ne kaže razgaljene avtorjeve osebnosti. Premalo je poglobljenih opisov dejanj, sva menila, ki so značilna za družino tudi v intimnem pomenu besede. In kar prav se nama je zdelo, da je Nejc svoja najtoplejša, najbolj skrita dogajanja (nekaj malega je vendarle mogoče razbrati) obdržal zase, saj so slejkoprej samo njegova, samo njihova.

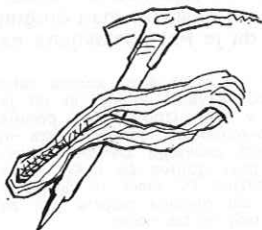
Sredi vročega poletja smo plezali v Dolgem hrbtu in nevihtna noč nas je nato zatekla v bivaku pod Grintovcem. Ni nas motilo grmenje, ki je odmevalo med stenami, ni nas motilo ne štropot dežja ne butanje vetra v bivakovo pločevino; spuščali smo se v dolge pogovore o gorah, o stenah in plezanju, o ženskah in filmih. In o knjigah. Največ smo govorili o Poti. Vsakdo od nas se je spomnil poglavja, ki mu je bilo v tej knjigi najbolj všeč. Bili smo enotnega mnenja, da v nobenem tovrstnih del ni zaslediti ob opisih plezanja toliko razmišljanj, ki so povezana (ali pa tudi niso) z alpinizmom ali pa se z njim prepletajo: tu so starši, v opisu le-teh je začutili naklonjenost sina do matere; tu so prijatelji, je »šank« in doživljaji ob njem — pijača in obenem že beg od te gostilniške družbe, po kateri imaš naslednji dan le »trudno glavo ter prazne misli«. Vsem nam je bil všeč odstavček, ko Zaplotnik posebej izpove nesmiselnost take družbe (kakšna lirika, kako mogočno zastavljene besede polne neke resnice), ko spozna ravno tam Mojco, bodočo ženo, ko oba začutita željo po drugačnem svetu, po nekakšnem begu, po gorah v daljavi verjetno. Opisuje še odnos do svojih treh sinov in igro z njimi. Zasledimo razočaranje nad monotonostjo v službah, ki se jih je loteval, da bi preživel sebe in svoje. Veliko strani posveča svojim prijateljem, prijateljem z gora, starejšim in mlajšim. Velikokrat je razočaran nad oko-

lico, ki ga obdaja, nad nauki tistih, ki se jih v resnici sami ne drže. Pritegnejo stavki, kjer navaja, kako je zašel v nekakšna lastna nasprotja, ko je divjal po gorah in plezal »za kategorizacijske točke« in ga je tako početje oddaljevalo od bistva v smislu njegovega gornišva. Pretresljivo in razveseljivo obenem prebiramo potem njegovo vračanje vase. S sinovi gre nekega dne na Češko kočo nad Jezerskim; tedaj se v njem prebude stara čustva, ko zdaj ni bilo nobenega hitenja več, ampak samo nekakšno počasno doživljanje okolice — gorske narave z vsemi, tudi drobnimi lepotami. Poln veselja nad doživetim v nednevniškem stilu Nejc opisuje poti in smeri po vrhovih in stenah najvišjih gora, kamor je potoval kot član odprave. Skriti vrh (Gašerbrum I v Karakorumu) je tako nabit s pustolovsko energijo, da ti mora vzbuditi željo, da bi tudi ti hodil po teh poteh. Višek pa je na »jugoslovanskem Everestu«, ko Zaplotnik in Štremfelj prideta na vrh. In Makalu, Amerika, Afrika.

»Mnogo jih danes napiše knjigo,« mi je dejal prijatelj, ko smo konec poletja plezali v Raduhi in se dopolnil: »Zaplotnik je že toliko doživel in tako razmišljajoča osebnost je, da je kar 'moral' vso energijo, nakopičeno v sebi, spraviti na papir in jo v drugačni obliki ponuditi še drugim — nam. Pot je takšna, da zanje ne moremo reči, da bi jo lahko napisal 'vsakdo'.«

Knjiga je pred nami: marsikdo jo je težko pričakoval, marsikdo je bil morda razočaran, ko je pričakoval več, kar je prebral v Poti. Ali, kakor mi je ob srečanju za »šankom« priložnostno omenil neki profesor književnosti, občasno literarni kritik in navdušen planinec: »Knjiga je torej tu in na voljo je kritiki in različnim sodbam. Taka je, kot mnoge take knjige, vendarle pa drugačna, samosvoja. V Poti se pisatelj predstavi, je on sam — glavna vloga. To v literaturi poznamo, vendar je treba tudi v tem primeru bralca prepričati.« »Zaplotnik opisuje svoje doživljanje med gorami izrazito samosvoje, celo egoistično,« je njegovo pisanje označil neki bralec, ki sploh ni planinec. Pristavil je še, da knjiga izžareva avtorjevo bistvo. In tako je Pot našla pot med ljudi in to je najpomembnejše.

Milan Vošank

HIMALAJSKA KRONIKA 1981

Predmonsumsko obdobje

(Podatke je posredovala gospa Elisabeth Hawley iz Kathmanduja.)

Ama Dablam — severni greben — avstralska odprava, 9 udeležencev, vodja Ken McMahon, brez višinskih nosačev; postavili so štiri višinske tabore in en bivak; 15. maja dosežejo vrh trije člani.

Ama Dablam — južni greben — katalonska odprava (Španija), 9 udeležencev, vodja Ramon Bramona; imeli so 4 višinske nosače, postavili so 3 višinske tabore; 28. aprila dosežejo vrh trije alpinisti in 3 šerpe, 1. maja pa še 4 alpinisti.

Anapurna 1 — južna stena, nova direktna smer — poljska odprava, 11 udeležencev, vodja Ryszard Szafirski, brez višinskih nosačev in brez uporabe kisikovih jeklenk; postavili so 5 višinskih taborov; 23. maja dosežeta srednji vrh (8051 m) alpinista Maciej Berbeka in Bogusław Probulski.

Anapurna 1 — južni greben — čez ledenik Dome — švedska odprava, 10 udeležencev, vodja Tommy Sandberg, imeli so 4 višinske nosače, postavili so 7 višinskih taborov; vrha niso dosegli; najvišja dosežena višina: 7500 m na začetku vzhodnega grebena.

Anapurna IV — severozahodni greben — nemška odprava DAV, 7 udeležencev, vodja Franz Kroell, imeli so 3 višinske nosače; postavili so 4 višinske tabore; 25. aprila dosežejo vrh 4 udeleženci, od tega dva izmed šerp.

Baruntse — jugovzhodni greben — japonska odprava, 7 udeležencev, vodja Hideaki Yoshimaga, imeli so 5 višinskih nosačev in postavili 4 višinske tabore; 24. aprila dosežeta vrh en alpinist in en Šerpa, enako 25. aprila.

Čo Oju — vzhodna stena — nova smer — nepalsko-japonska odprava, 41 udeležencev, vodja Takeshi Komatsu, postavijo 5 višinskih taborov; vrha niso dosegli; najvišja dosežena višina: 7120 m.

Daulagiri 1 — severna stena — argentinska odprava, 13 udeležencev, vodja Alberto Mario Serrano; imeli so 10 viš. nosačev, postavili 6 višinskih taborov, vrha niso dosegli; dosežena višina: 7600 m; vodja je zmrznil v bivaku.

Daulagiri 1 — severovzhodni greben — kanadska odprava, 6 udeležencev, vodja Jon W. Jones; imeli so 2 višinske nosače, postavili 5 višinskih taborov; 17. maja sta dva udeleženca priplezala na vrh.

Daulagiri 1 — vzhodna stena v alpskem stilu — japonska odprava, 3 udeleženci, vodja Hironobu Kamuro; postavili so 5 bivakov, 2. junija je H. Kamuro sam priplezal na vrh.

Everest — zahodni greben — japonska odprava, 20 udeležencev, vodja Shinichi Nakajima; imeli so 23 višinskih nosačev,

postavili 5 višinskih taborov, vrha niso dosegli; dosežena višina 8750 m (20. maja).

Ganeš III — južni greben — japonska-nepalska odprava, 12 udeležencev, vodja Hiroyasu Shirakabe; imeli so 6 viš. nosačev, postavili 4 viš. tabore, vrha niso dosegli; dosežena višina: 6800 m.

Ganeš IV — južna stena — avstralska vojaška odprava, 10 udeležencev, vodja Brian Agnew; imeli so 2 viš. nosača, postavili 2 viš. tabora, vrha niso dosegli; dosežena višina 5800 m.

Gangapurna — južna stena — nova smer — kanadska odprava, 4 člani, vodja John Lauchlan; višinskih nosačev niso imeli, postavili so nekaj bivakov, 30. aprila pa sta vodja in še 1 član dosegla vrh.

Gaurišankar — jugozahodni greben — avstrijska odprava, 7 članov, vodja Franz Huber, imeli so 2 viš. nosača, postavili 2 viš. tabora, vrha niso dosegli; dosežena višina: 5800 m.

Himalčuli — južni greben — japonska odprava, 11 članov, vodja Hideo Nishigori; imeli so 3 viš. nosače, postavili 5 viš. taborov, vrha niso dosegli; dosežena višina: 6900 m.

Janu — južni greben — španska odprava, 6 članov, vodja Mari A. Santesteban; imeli so 6 viš. nosačev, postavili 6 viš. taborov; 7. maja doseže vrh vseh 6 članov in 2 Šerpi.

Kang Guru — jugozahodni greben — japonska odprava, 6 članov, vodja Shoichi Kobayashi, imeli so 3 viš. nosače, postavili 3 viš. tabore, vrh pa so dosegli dvakrat: 27. aprila 3 alpinisti in dva Šerpa, naslednji dan pa 2 alpin. in en Šerpa.

Kangčendzenga — jugozahodni greben in Jalungkang — južna stena — japonska odprava, 22 udeležencev, vodja Kinichi Yamamori; imeli so 17 viš. nosačev, postavili so 7 viš. taborov; 9. maja je prišlo na vrh Kangčendzenge 5 alpinistov in 1 Šerpa, isti dan pa na vrh Jalungkanga tudi 5 članov odprave.

Kangčendzenga — glavni vrh, severna stena, in Janu — jugozahodni in južni greben, južna stena — češka odprava, 24 udeležencev, vodja Ivan Galfy, vodja skupine na Janu Adam Blažej, na Kanču so postavili 5 viš. taborov, na Januju pa 7. 20. maja dosežeta vrh Kanča 2 alpinista, 23. maja pa vrh Januju tudi 2 alpinista.

Kangtega — južna stran — mešana francosko (7) — švicarska (3) odprava, skupaj 10 članov, vodja Denyse Escande.

Langtang Lirung — jugovzhodni greben — japonska odprava, 9 članov, vodja Toshiyuki Yoshida; imeli so 3 viš. nosače, postavili 4 viš. tabore; 26. aprila dosežeta vrh 1 alpinist in 1 Šerpa, 28. aprila pa še 3 alpinisti.

Lhotse — zahodna stena — bolgarska odprava, 19 članov, vodja Hristo Prodanov; postavili 4 viš. tabore, imeli so 7 viš.

nosačev; na vrh je prišel Prodanov brez kisikovih aparatov 30. aprila.

Lhotse Šar — južni greben — baskovska odprava, 4 člani, vodja Xavier Erro; imeli so 3 viš. nosače, postavili 2 viš. tabora in 2 bivaka, vrha niso dosegli; dosežena višina 7550 m.

Lhotse — južna stena — prvenstvena smer — jugoslovanska odprava, 28 članov, vodja Aleš Kunaver; 12 viš. nosačev in 6 viš. taborov; steno so preplezali (na višino 8150 m), vrha niso dosegli; sestopali so čez steno.

Makalu — zahodna stena — nova smer v alpskem stilu — poljsko-britanska-nepalska odprava, 6 članov, vodja Alexander McIntyre; viš. nosačev niso imeli, postavili so 4 viš. tabore, vrha niso dosegli; dosežena višina v zahodni steni 6800 m.

Makalu — severozahodna stran — avstrijska odprava, 4 člani, vodja Hanns Schell, imeli so 3 viš. nosače, postavili 4 viš. tabore; 25. aprila doseže vrh Robert Schauer.

Kangčuntse (Makalu II) — severozahodni greben — avstrijska odprava (iz Allgaua), 6 članov, vodja Bernhard Günter; viš. nosačev niso imeli, postavili so en viš. tabor in več bivakov; vrha niso dosegli; dosežena višina 700 m.

Manaslu — severovzhodna stena — normalna smer — nemška odprava, 31 članov, vodja Hans von Kaenl; imeli so 13 viš. nosačev, postavili so 5 viš. taborov; na vrh so se povzpeli v treh skupinah: 7. maja, 9. maja in 19. maja; skupaj je bilo na vrhu 13 članov odprave in dva Šerpa.

Nilgiri severni vrh — vzhodni greben — japonska odprava, 10 članov, vodja Nebue Shiraishi; imeli so 2 viš. nosača, postavili 6 viš. taborov; 7. maja dosegla vrh dva člana.

Nilgiri, južni vrh — južna stena — nova smer v alpskem stilu — japonska odprava, 6 članov, vodja Motoo Iwasaki; na vrh niso prišli; dosežena višina 5740 m.

Jalungkang — severna stena Kangčenzenge — ameriško-avstralska odprava, žepna, samo 2 člana; vrha nista dosegla; dosežena višina 8000 m.

Še povzetek:

V predmonsumskem obdobju 81 je v Himalaji bilo 32 odprav, od tega jih je 19 doseglo svoj cilj, 13 pa ni bilo uspešnih. Že na prvi pogled je razvidno, da je bilo »malo morje« japonskih odprav.

(Skrajšan slovenski prevod je pripravil Janez Bizjak.)

TITOVA SMER NA GRENLANDU

Vzhodnonemška revija »Der Tourist« poroča v svoji lanski 9.—10. številki, da je obiskala Grenland že tretja jugoslovanska alpinistična odprava, ki je osvojila 13 dotlej neosvojenih vrhov. Tako je poslej zarisana na Edvardbjergu tudi Titova smer. Revija dodaja, da je bil Josip Broz Tito, ki je

umrl v maju leta 1981, tudi sam navdušen planinec in je že leta 1935 postal član hrvatskega planinskega društva. Svoje planinske izkušnje je uporabil tudi pri organiziranju ilegalne partijske dejavnosti in med protifašističnim osvobodilnim bojem. Kot državni voditelj je Tito močno podpiral jugoslovanska planinska društva in pospeševal odprave jugoslovanskih alpinistov v tuja gorstva.

M. A.

ŽENSKÉ NAVEZE V ALPAH

Poljske alpinistke so v zadnjem času izvedle v Alpah znova vrsto podvigov. Anna Czerwinska in Krystyna Palmowska (obe sta se v letu 1979 udeležili vzpona na Rakaposhi) sta tako 29. 7. 1981 po 12-urnem plezanju v zelo slabih snežnih in vremenskih razmerah preplezali severno steno Les Courtes (3856 m) po švicarski smeri. Halina Krüger-Syrokomska in Anna Okopinska, obe sta bili leta 1975 na Gasherbrumu II, pa sta 30. 7. 1981 preplezali severni steber (Migot) v Aiguille du Chardonnet (3824 m). Oba vzpona sta po vsej verjetnosti za čisto ženske naveze prvenstvena.

Razen tega sta dve navezi, sestavljeni iz že omenjenih poljskih alpinistk, preplezali ostenje Brenva na Mont Blancu, tisoč metrov visoki osrednji severo-vzhodni steber Courtes kot tudi smer Contamine v zahodni steni Petites-Jorasses. Poskus vzpona na sloviti steber Walker (Czerwinska in Palmowska) je zaradi slabega vremena obtičal nad Rebuffatovo počjo.

M. A.

PLEZALSTVO Z RDEČO TOČKO — LE DRUGA OBLIKA OSVAJALSKEGA ALPINIZMA

Še v šestdesetih in sedemdesetih letih našega stoletja je bil najvišji cilj plezanja premagati steno, pri čemer je bilo docela vseeno s kakšnimi sredstvi, pomemben je bil zgolj uspešno zaključen vzpon. Ker pa so v istem času do tolikšne mere izpopolnili tehniške pripomočke, da je bilo mogoče z njihovo pomočjo premagati vsakršno težavo v Alpah, so se začeli plezalci znova in vse bolj odpovedovati tehničkim pripomočkom. Odločili so se za novo usmeritev, ki v okviru plezalskih težavnostnih stopenj ne priznava nikakršnih meja več. Prosto plezalstvo neprenehoma omogoča stopnjevanje zmogljivosti vse do izjemno visokih, morda celo utopičnih ciljev. V Yosemiteu in drugih plezalskih središčih se kot nova vera širi drzno upanje po premagovanju devete in desete težavnostne stopnje ter pogosto usmerja celotno življenjsko pojmovanje prenekaterega plezalca — vzorniki so predvsem nekateri

superatleti iz Amerike — v skupno prizadevanje. Ponos in hkrati nihilizem označujeta ameriške vrhunske športnike zadnjega desetletja. Gre za ponos nad lastnimi podvigi, ki jih obdajajo z obstretom popolnih izbrancev. Hkrati pa spremlja ta ponos nihilizem, kajti vsakodnevna enoličnost treninga ter prizadevanja po novih težavah in rekordih ne zadoščata več kot življenjski smoter, številnim plezalcem, tudi v območju Alp, ni več pomembno plezanje kot tako, ampak le idealni uspeh pri premagovanju težav.

Plezalstvo seveda ni šport kot nogomet, lahka atletika ali tenis, pri katerih je mogoče napete prizore filmsko ohraniti, marveč v največji meri skrivnost med razsežnostmi gora in med človekom. Plezalec je najtesneje povezan z naravnimi nevarnostmi in skrivnostmi; svoje znanje in izkušnje izmenjuje s fenomeni gora, le-teh pa ne doživlja kot objekte, marveč kot živo snov. Toda uglašenost med plezalcem in naravo uničuje naš osvajalski gon, ki nas zaslepljuje, da smo slepi za vse vrednote doživetja. Sten, grebenov in vrhov nočemo doživljati s prvinskim veseljem, marveč jih osvojiti, jih premagati in jih naposled narediti za objekt uresničenja naših smotrov. Tako je življenjska povezanost med plezalcem in naravo izgubljena, brž ko postanejo gore le protivrednost znanja in uspehov. Plezanci in gor se spreminjajo v stvari, njihova povezanost je mrtva.

Doživljaj kot takšen se v razvoju k športu spreminja v doživljaj uspeha. Veljavni ostajajo le še težave in rekordi, torej uspešnost posameznega vzpona. Zato je idealni uspeh največje doživetje. V takšnem procesu iskanja vedno novih težav se plezalec spreminja v človeka, ki so mu gore tuje. Išče si cilje, ki imajo le še komaj kaj opraviti s planinstvom, saj postajajo le del njegovih strasti. V nasprotju s tem zagotavlja pristno doživetje, ki je izraz uglašene občutka biti sam s seboj in z naravo, trajno zadovoljstvo in hkrati varnost. V športu pa prevladuje nenehno nevarnost; trenutno dosežen uspeh sicer vzbuja veselje, vendar je takšno veselje kaj kmalu porušeno z drugimi, še večjimi dosežki.

Pred desetimi leti se je pokazalo, da je zašlo tehnično plezanje na napačno pot. Ne zato, ker bi plezanje s klini ne bilo dovolj lepo, marveč zato, ker so bile s tem nadaljnjemu stopnjevanju dosežkov postavljene določene meje. Dandanes prevladuje plezalstvo z rdečo točko, torej absolutno prosto plezanje. Razlika do nekdanjega osvajalskega alpinizma je zgolj navidezna in zunanja, v načinu in izvedbi, ideja pa je vedno enaka. In kaj bi bilo, če bi nenadoma dosegli težavnostno območje, ki bi docela onemogočalo nadaljnje stopnjevanje (kar je sicer komaj verjetno), le kaj bi športniki tedaj počeli s samim seboj? Bodo mar iznašli nova pravila, ki bodo znova omogočila tekmovalnost?

(To je povzetek sestavka z istim naslovom, ki ga je za lansko oktobrsko številko revije »Alpinismus« napisal Heinz Grill.)

M. A.

SOVJETSKA ODPRAVA NA MT. EVEREST '82

Dobre dve leti skrbnih priprav je terjala sovjetska odprava, ki se bo letos poskušala povzpeti na Mt. Everest. Trening je začelo 50 kandidatov, do kraja pa jih je zdržalo 22. Lani pa so v taboru v Pamirju dokončno izbrali 12-glavo moštvo: Vladimir Balijberdin, Sergej Beršov, Valerij Kriščatij, Ervand Iljinski, Valentin Ivanov, Sergej Jefimov, Edvard Myslovski, Vadim Smirnov, Leonid Troščinjenko, Nikolaj Černij, Mihail Turkjevič in Kazbek Valijev. Vsi so izkušeni alpinisti in zmagovalci na prvenstvenih tekmovanjih. Poprečna starost je 35 let, najmlajšemu je 28 let, najstarejši pa šteje že 44 let. Vodja odprave je dr. Jevgenij Tamm, trener je prof. Anatolij Ovčnikov. Skupino spremljajo tudi zdravniki, znanstveniki in filmski snemalci; skupaj 25 ljudi. Za vstopno mesto so si izbrali levi steber, ki predstavlja enotno in dovolj izrazito zgradbo z realnimi, vendar vseskozi zahtevnimi možnostmi, ko bi po tej smeri dosegli vrh. Naklon je približno 60°, glavne težave so med 7200 in 8400 metri, tam kjer prehaja steber v Zahodni greben. Smer se potem nadaljuje še 450 m po jugoslovanski smeri do vrha.

Jozef Nyka

50 LET ALPINISTIČNEGA TABORA BAKSAN

V sovjetskih gorah ni planinskih zavetišč, kot jih poznamo pri nas, ampak imajo tako imenovane »alpinistične tabore«, ki omogočajo le organizirano alpinistično delovanje. Najstarejši med njimi je Baksan pod Elbrusom, ko je poleti 1981 praznoval svojo 50-letnico. Tabor so uredili moskovski planinci in je torej v njem začela prva alpinistična šola v Sovjetski zvezi. Tisoče mladih alpinistov je prav tu prejelo spričevalo »Alpinist SSSR«, tu so organizirali tudi prvo alpinado. Po vojni je tabor (leta 1947) spet oživel pod imenom »Rdeča fronta«.

Jozef Nyka

LHOTSE 1981 (8511 m)

V 3. št. La Montagne, str. 171 najdemo med drugim tudi natančen opis vzpona 8. JAHO po J. steni Lhotseja. V sestavku, ki mu je dodana tudi fotografija te gore, z naslovom »Pomlad 81 — poskus v Južni steni«, avtor ocenjuje to dejanje kot pomemben poskus jugoslovanskih alpinistov,

da bi preplezali južno steno Lhotseja in dodaja, da je to izreden športni uspeh močne ekipe, ki jo je vodil Aleš Kunaver, sestavljalo pa jo je 23 plezalcev in 12 šerp.

Jugoslovani so poizkušali izplezati smer ob upoštevanju šibkih točk v steni, ki pa so obenem tudi točke, kjer drse plazovi. Ta smer je razrešila problem, ki ga je predstavljala ta stena in za katerega so mnogi menili, da je nerešljiv.

Bazno taborišče so imeli na ledeniški moreni Lhotseja na višini 5200 m.

T(abor) I so postavili na 5800 m, T II na 6400 m, tretji višinski tabor so postavili 15. aprila na višini 6800 m, četrtega 22. aprila približno 7350 m (prostora za pet mož); T 5 1. maja v sredini slovečega »rumenega pasu«, ki razi ves masiv Eve-

resta in njegovih satelitov. Končno so dosegli 6. tabor 8. maja (prostora za tri može) v višini okrog 8050 m.

Poskus na vršni greben pa so 10. in 14. maja preprečili slabi vremenski pogoji.

Zadnji poskus sta opravila V. Matijevec (Matijevec) in F. Knez 18. maja; po 23 urah vzpona sta se vrnila v T 4.

Po tem zadnjem poskusu so se odločili, da bodo poskusili vzpon ne naravnost na vrh, ampak na greben po grapi levo od vrha. Oba moža sta morala odnehati. Menila sta, da bosta lahko sestopila po zahodni steni, kjer bi jima na drugi strani lahko pomagal helikopter, kar pa je bilo povsem nemogoče.

Ta drzni podvig je treba šteti za dejanje visoke plezalske ravni v letu 1981.

B. B.

razgled po svetu

JUŽNOALPSKA DALJINSKA POT 03 ODPRTA

Naši vrli avstrijski sosede so v dneh 19. in 20. septembra 1981 z veliki slovesnostmi odprli »južnoalpsko daljinsko pot 03«, ki drži od avstrijsko-štajerskega vinorodnega področja čez Karavanke pa vse do Karnijskih Alp. Slovesnost je bila namreč dvojna, najprej uradna v trški občini Köttschach-Mauthen, nato pa nekoliko bolj goriška še pri planinski koči Eduarda Pichla ob Wolayerskem jezeru.

Kot poročajo v lanskoletni novembrski številki Obvestil, ki so glasilo sekcije daljinskih pohodnikov v okviru avstrijskega alpskega združenja, so se na obeh slovesnostih zbrali številni ugledni ter tudi resnični prijatelji gora in pohodniki iz vse Avstrije, med njimi pa naj bi jih bilo veliko celo iz ZRN, ki se niso zbal niti dolge poti, samo da so se lahko udeležili tega pomembnega slavlja. Sicer pa so bile slovesnosti vsaj glede zunanega videza na moč razkošne: ni manjkalo niti godb na pihala, ki so urezale kar lepo število strumnih koračnic — te so za planinska popotovanja seveda kaj malo primerna! — niti pravcate množice slavnostnih govornikov, bilo jih je kar sedem, plesa in rodoljubnega petja. Slavje je zlasti ob planinski koči skazilo razmeroma slabo vreme, tiste nedelje je bilo namreč precej hladno in megleno. Glede govornikov je bilo celo nekaj zamere, saj vsi niti niso prišli na vrsto. V omenjenem zapisu pa si je mogoče prebrati tudi nekaj bridkih na račun prirediteljev, ki naj bi bili za to priložnost kar običajno navili cene za svoje storitve in usluge.

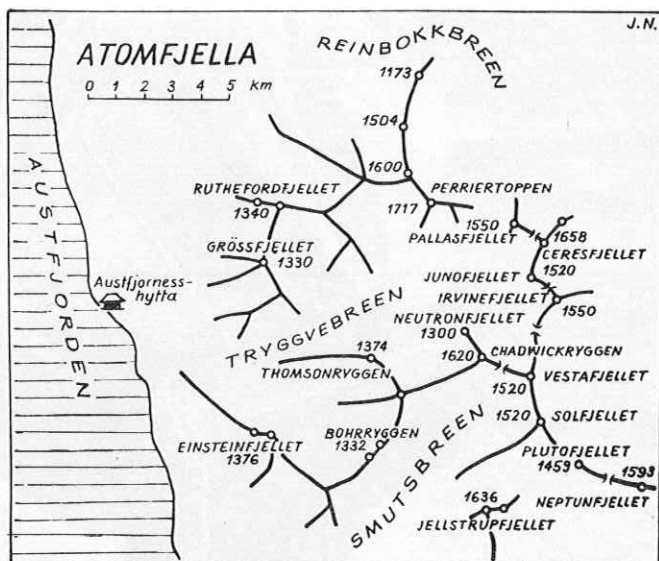
Morda bo priložnost nanesla, da bomo kdaj pozneje lahko stvarneje poročali o sami daljinski poti 03, predvsem še o njeni trasi, saj gre tudi po področjih, ki smejo in morajo zanimati tudi Slovence.

M. A.

SPITZBERGI: ATOMFJELLA

Vsakega alpinista, ki hrepeni po neosvojenih področjih, bi tukaj spreletel srh sreče: vse naokrog na stotine sten, stebrov, ledenih počti in grebenov — vse v velikosti zahodnih Alp in še nedotaknjenih od človeške noge... To je Atomske gorovje na severnem delu Spitzberških otokov (Ny Friesland). S kakšnim plenom je mogoče zapustiti te gore, priča vzhodnoslovaška odprava iz Košic, ki jo je vodil Andrej Futot. Moštvo so sestavljali: zdravnik Juraj Cenker, Matouš Melich, Jozef Kapral, Karol Juriček, Milan Veščičik, Štefan Brižek, Julius Valenta, Pavel Vaško, Anton in Peter Križo ter snemalec Ladislav Sidelsky. V komaj desetih dneh so možje opravili 13 prvenstvenih vzponov, med katerimi je bilo vsaj 10 takih, da jih je mogoče primerjati z zahtevnimi smermi v Zahodnih Alpah.

Največji uspeh je pomenil prvenstveni vzpon po že zdaj slovitem osrednjem stebri v severni steni Einsteinfjelleta, ki sta ga 17. 7. 1981 izvedla Brižek in Melich. Plezala sta 16 ur, 36 vrhnih dolžin deloma v čudoviti skali, težavnostna stopnja V in A₁. Severozahodni steber Thompsonryggena, ki sta ga 16. 7. 1981 preplezala Cenker in Kapral, je skoraj prav tako visok, višinska razlika 1300 m, toda pokazalo se je, da tehnično ni niti približno tako zahteven,

saj sta ga ocenila le z II in III, zmogla pa sta ga v štirih urah.

Sončni 23. julij je omogočil štiri nove impozantne smeri v zahodnem ostenju Pallasfjelleta, ki bi ga pravzaprav že morali šteti za samostojno gorovje. Valenta in Vaško sta preplezala markantni levi steber, VI in A₁, v 11 urah; Cenker, Futo in Kapral pa najširšo ledeno poč. Dve navezi sta se namenili na najvišji steber v ostenju, prva po njegovi osrednji steni, druga po levem žlebu. Kot prvi so preplezali tudi nekatere čudovite ledene grape, med njimi so bile kar štiri višje kot 1000 metrov, ledeni nagib pa je znašal od 40 do 65°.

Poročevalec Jozef Nyka zaključuje svoj dopis z ugotovitvijo, da je potemtakem za plezalce tudi v Evropi še vedno veliko dela.

M. A

KURIVO ZA SAHIBA

Po splošnem mnenju poznavalcev razmer so v državah v razvoju zelo narasli problemi, povezani z varovanjem človekovega okolja. Predvsem iz industrijsko razvitih držav prihajajo v odročne kraje sveta skupine organiziranih turistov, da bi uživali v še nedotaknjeni naravi. Dvoreznost potovanj v tako imenovano ubožnico sveta se še posebej kaže v treking potovanjih na Himalajo, v Nepal.

Zahodnonemška planinska zveza DAV prireja redna predavanja, na katerih opozarja svojih 350 000 članov na dobesedno uničevanje Alp, kajti tisti, ki organizirajo množične izlete v gore, niti ne pomislijo na to, da bi turiste seznanili s temeljnimi normami obnašanja v planinah. Kritiki so ob tem mnenja, da se tudi Himalaji ne obeta nič boljše prihodnost, kajti vse več

Atomfjella — sotočje ledenikov Tryggve in Sander — desno — Einsteinfjellet (1376 m)

Foto Jozef Nyka

Treking je lepa stvar, vendar nastaja vprašanje, kaj še poleg kruha prinaša domačim v državah tretjega sveta

je površno organiziranih izletov v Nepal z vsemi škodljivimi posledicami za naravo. Za leto 1981 so samo zahodnonemške turistične organizacije oziroma potovalne agencije organizirale 116 potovanj v planine zunaj Alp. Najmanjša skupina je štele 15 članov. Za Nepal se je odločilo 400 »trekerjev«. To sicer ni huda obremenitev za Nepal, vendar ne kaže pozabiti, da podobno zanimanje za izlete na Himalajo kažejo tudi v drugih bogatih državah. Nevarnosti se zaveda že tudi nepalska vlada, zato opozarja organizatorje izletov, naj pomislijo na škodo, ki jo utegne ob neprenehnem dotoku turistov trpeti država.

Nekdanji član ekipe za tehnično pomoč Nepal Reinhold Jahn se je takole pritoževal čez treking: »Večkrat sem opazoval, kako so treking skupine za zabavo in zato, da bi uživale v romantiki, kurile ta-

borne ognje in pri tem pokurilo toliko lesa, kolikor ga povprečna nepalska kmečka družina porabi v 14 dneh za pripravljanje hrane.« Izračunal je tudi, da je 10 000 trekerjev, kolikor jih je leta 1978 obiskalo Nepal, porabilo med povprečno desetdnevnim bivanjem v Nepalju skupno 2000 kubičnih metrov lesa.

»Nobena skrivnost ni, da državam tretjega sveta, Nepalju pa še posebej, že zelo primanjkuje lesa za kurjavo,« je zapisal švicarski znanstvenik Ruedi Baumgartner v obsežni študiji za univerzo v Konstanz. Problem je raziskovala tudi berlinska univerza in prišla do podobnih zaključkov. Njeni strokovnjaki obtožujejo trekerje, da kvarijo naravo. Tako Združeni narodi kakor tudi Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) ter Mednarodni inštitut za človekovo okolje in razvoj iz Londona ocenju-

jejo porabo lesa v Nepalju kot katastrofo. Vsako leto pokurijo 6,5 milijona ton lesa, zato je upravičena bojazen, da do konca tega stoletja Nepal ne bo imel nobenega gozda več.

Nekdanji predsednik Zahodnonemške planinske zveze Reinhard Sander utemeljuje uvedbo tako imenovanega ekološkega trekinga — prostovoljci naj bi svoj dopust v Nepalju kombinirali s planinstvom in pogozdovanjem! Sekcijski šef pri DAV je nakazal 10 000 mark iz društvene blagajne GTZ, Združenje za tehnično sodelovanje pa je dalo v ta namen enak znesek. Akcija teče že dve leti, vendar je še premalu, da bi že lahko pričakovali rezultate.

Večinoma potujejo dopustniki v Nepal še vedno »po starem«. Tisti, ki so najbolj občutljivi za onesnaževanje okolja, že govorijo o »neokolonializmu«. Kako naj bi sicer imenovali ta pojav, se sprašujejo tisti, ki opazujejo odnose med petičnim turistom in nepalskim nosačem. Prepoteni in utrujeni nosač mora mirno opazovati, kako dobro hranjeni turist v nekaj minutah zapravi njegov celodnevni zaslužek. Natančneje povedano: Nosač zasluži na dan — to takrat, ko dobi težak tovor in jo peš, bosonog ubere proti planinam — 24 rupij. Steklenica piva, ki jo turist morda popije ravno pred njegovimi očmi, pa stane prav tako 24 rupij.

Nosač navadno nosi na hrbtu dve mornariški vreči po 15 kg, torej skupaj 30 kg tovara. To je še v mejah dopustnega, predvsem pa dogovorjenega. Dejanski tovor je nekaj čisto drugega. Priznati je treba, da prinaša turistični promet, še posebej v deželah v razvoju, številne obveznosti, ki bi jih morali organizatorji upoštevati in izpolnjevati.

Srečanje dveh civilizacij ustvarja probleme, za katere smo mi kot njihovi povzročitelji odgovorni. Nepalski nosač, ki ugotavlja, kakšno udobje je za sodobnega planinca ali izletnika nekaj samo po sebi umevnega, se zanesljivo spreminja tudi sam, z njim pa okolje, ki ga obdaja. Dobro kosilo stane evropskega planinca od 100 do 130 rupij, toda nihče verjetno ne ve, da je ta znesek mesečna plača nepalskega natakara.

Drag spominek iz Nepala stane tisoč rupij ali še več, nepalski bančni uradnik pa dobi na mesec 600 rupij. Bolnišnica v Katmanduju dobi celo v najhujših primerih samo za tri ure na dan vodo, v bližnjem hotelu pa zahtevajo turisti nekajkrat na dan vročo ali mrzlo prho.

Kdo lahko v tem primeru še govori o prednostih sodobnega turizma za dežele v razvoju? Ni na mestu govorjenje o zagotavljanju novih delovnih mest, o dobrih stikih za pospeševanje trgovinske izmenjave, ko pa vidimo, da vdor tuje civilizacije destabilizira domače ljudi in načena njihove ekološke razmere. V interesu pla-

ninstva in turizma je, da si zagotovita prihodnost, zato je treba odkrivati negativne vplive sedanjega delovanja in jih sproti odpravljati.

-fl-

VARSTVO OKOLJA, ŠVICARSKI ALPINISTIČNI KLUB IN ŠPORTNO PLEZALSTVO

Znani švicarski gornik Hans Howald je v lanskim oktobrski številki revije »Die Alpen« objavil prispevek z gornjim naslovom, iz katerega povzemamo naslednje poglobitve misli:

Kot eden izmed raziskovalcev ostenij v Handeggu, še bolj pa kot več kot 15 let aktiven plezalec in visokogorski alpinist, se čutim izzvanega pa tudi upravičenega za nekatere pripombe. Zakaj uporabljate vedno znova udarno besedo »športni plezalec« (ali pa gre pri tem celo že za hujškaštvo)? Ali bi ne bilo veliko točneje in brez vrednotenja, če bi rekli kratkoma plezalec v skali?

Številni, med njimi celo gorski vodniki z njihovimi gosti, so v zadnjem času ugotovili, da je najti v Handeggu zelo veliko lepe plezarije. Seveda ima tolikšna priljubljenost tudi svoje senčne strani, samo po sebi umevno pa je tudi, da bi moral vsakter planinec zavestno izpolnjevati geslo: »Športni plezalci, ohranajte Švico čisto!«

Le bežen pogled v okolico posameznih gorskih postojank ali na vršac priljubljenega štiritisočaka pa nas kaj hitro prepriča, da gre pri tem za veliko bolj splošno težavo, ki nikakor ne zadeva le športnih plezalcev, čeprav tudi med njimi ne manjka črnih ovac. Vsega tega pač ne bo mogoče odpraviti zbolj z razglasi in odloki. Potrebni so učinkoviti ukrepi: kot so to ureditev parkirnih prostorov, namestitve posod za odpadke, ureditev umivalnic, stranišč in prostorov za kampiranje. Vse to bi celotno plezalsko dejavnost bistveno uredilo in tudi poenostavilo. Obremenjenost področja je v ekološkem smislu zaradi plezalskega predvsem v primerjavi z drugimi motilnimi dejavniki, skrajno minimalna. Vedeti je namreč treba, da so pri Handeggu velikanske elektrarniške naprave z lastnimi prometnimi sredstvi in nasisi, ki posegajo v daljno okolico, svoj delež pa k vsemu prispeva še gradnja nove ceste čez sedlo Grimsel. Na vsej tej trasi s prav umetnimi ovirami in prepovedmi dosledno onemogočajo parkiranje, ki hkrati tudi na velikanskih asfaltiranih parkiriščih elektrarne še nikoli ni bilo dovoljeno.

Vprašanje: »Mar hočejo zares odvrniti s tega področja vse obiskovalce?

Ali bi ne bila naloga Švicarskega alpinističnega kluba, da bi se zavzel za plezalce in vse druge planince? Kaj se bo zgodilo, če ne bo prišlo do pogovorov in

bodo plezanje urejali s prepovedmi, naj-
očitneje kažejo primeri v Calanquesu, v
dolini Donave in na sedlu Sella. Naj nam
bi bilo s tem v Handeggu in ob Gelmer-
skem jezeru prizaneseno, zato poskrbite
za to lepo plezalsko področje in upošte-
vajte tudi potrebe in zahteve domačinov!»
zaključuje svoje razmišljanje H. Howard.

M. A.

»ACONCAGUA ARGENTINA«

Pod gornjim naslovom je izdala založba
»Ediciones Dhaulagiri« velikopotezno mo-
nografijo o najvišji ameriški gori. Avtorja
— Alfredo Eduardo Magnani in Luis Al-
berto Parra — opisujeta v 17 poglavjih
celotne andske Cordiljere, še posebno
natančno področje Aconcague, njegove
zemljepisne posebnosti in dostopne smeri.
Pozabila nista niti na anekdote in spo-
minski razdelek niti ne na natančni zem-
ljevid vsega področja.

M. A.

SMUŠKI TURIZEM IN GRADNJE V ŠVICARSKIH ALPAH

Smučanje je postalo dandanašnji tako
širok ljudski šport, da vsekakor zahteva
urejeno infrastrukturo, ki bi jo smeli in jo
celo moramo zagotoviti. Vendar bi morali
pri tem upoštevati vodilno misel, da kaže
nekatera področja na široko odpreti, druga
pa strogo zaščititi. Če si smuško središče
pridobi dovoljenje za gradnjo nove žičnice
z utemeljitvijo, da je pokrajina na tem
področju že tako izgubljena, torej uniče-
na, tedaj je to gotovo skrajno hud zgled
in primer.

Če bi se hoteli izogniti takšnemu razvoju,
bi morali vsako delniško družbo v dolini
z zakonom prisiliti, da bo morala nameniti
5 do 10 % gradbenih stroškov za naravo-
varstvena dela kot tudi za ponovno ozele-
nitev in pogozditev. Prav tako bi morala
vsaka občina izdati še ostrejša zakonske
predpise za vse novogradnje. Prodaje
zemljišč tujcem bi ne kazalo tako kot do-
slej le omejevati, marveč bi jo bilo treba
v celoti onemogočiti. Vsaka občina bi
tudi morala biti pripravljena dajati sred-
stva za naprave, ki nimajo nič opraviti
z dobičkom, vendar koristijo turizmu in
ohranjanju sedanjega okolja: gre pred-
vsem za podobo vasi ter varstvo okolja in
pokrajine. Če želimo preprečiti popolno
pozidanost in zabetoniranost našega bi-
valnega prostora, je pač treba izpeljati
razumno načrtovanje za posamezna pod-
ročja in se tega tudi držati. V počitniška
področja nikakor ne sodijo avtomobilske
ali še celo večje ceste.

Z vso doslednostjo bi morali uveljaviti
naslednje pogoje:

— domačinom omogočiti reden zaslužek
v neposredni bližini;

— vsem tistim, ki iščejo počitek, ponuditi
vse možnosti;

— pokrajino vključiti v življenje, jo ne-
govati in ohraniti za prihodnost.

Gornji sestavek je bil objavljen v lanski
oktobrski številki švicarske revije »Die
Alpen«.

M. A.

RAJ ZA PODGANE V PLANINSKIH POSTOJANKAH

Andski klub v Ekvadorju je zgradil v višini
med 4500 in 5000 metri več visokogorskih
postojank, da bi tako olajšal vzpone na
zaledenele orjake Cotopaxi 5896 m, Chin-
borazo 6267 m in Illinizo. Takoj po do-
graditvi so te postojanke vključili v po-
nudbo trekinških podjetij, predvsem bi-
roja za pohode v visoka gorstva proti pla-
čilu. Vendar od tega še ni minilo veliko
časa in že so bile te postojanke tako one-
snažene z odpadki, razno navlako in praz-
nimi pločevinkami, da so postale zbira-
lišče velikih skupin podganje zalege. To
poroča W. St. v vzhodnonemški reviji »Der
Tourist«, in sicer v 9./10. številki 1981.

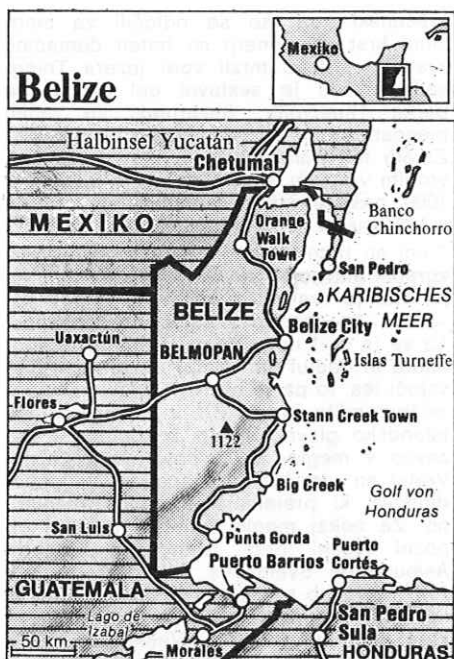
M. A.

KAM Z NAHRBTNIKOM V BELIZEJU

Starodavne ruševine kulture Majev niso
bile tisto, kar je pritegnilo pozornost sve-
tovne javnosti na Belize, države v Me-
hiškem zalivu, temveč časopisna poročila
v začetku novembra 1981, ko je ta bivša
britanska kolonija postala neodvisna in
živi v strahu pred mogočno sosedo Mehi-
ko in bojevitim manjšim sosedom Guate-
malo.

Doslej so Belize, državo, ki je zanimiva
predvsem zaradi nafte v Mehikem zalivu,
obiskovali pustolovci, ki so jim težave
vsakdanja potreba, tako kot drugim pla-
valni bazeni ob hotelih s klimatiziranimi
sobami. Zdaj je vsak dan opaziti popot-
nike z nahrbtniki na ramah, kako prihajajo
iz sosednje Mehike in Guatemale. In uži-
vajo v miru belizejskih plaž in se pri tem
otepajo prodajalcev, ki ponujajo poceni
marihuano.

Belize city je največje mesto države. Ima
okoli 50 000 prebivalcev, ki živijo značilno
življenje naseljencev v pristaniškem mestu.
Promet se razvija po polzevo po prašnih,
neasfaltiranih ulicah nekdanjega glavnega
mesta. Policija je na svojih mestih, kajti
zelo je še živ spomin na april in julij 1981,
ko je prišlo do hudih nemirov. Nihče ne
zaupa bojevitim sosedom, še posebno ne,
ker se britanski vojaki umikajo, sosednja
Guatemala pa rožlja z orožjem, češ da so
ozemlje Belizeja Britanci vzeli njej.

Tujci, ki prihajajo v Belize se sestajajo oziroma zadržujejo v pristaniških gostilnah. Te so središča za izmenjavo informacij vseh vrst, agencije, kjer je mogoče najeti čoln in vodnika, zamenjati denar in marsikaj prodati. Osebe in obiskovalci dajejo živahno podobo rasne mešanice te države: črnci, mulati, mešanci med črnci in indijanci, latini, mestici in belci. Ne sramujejo se nikakršnega, še tako nenavadnega oblačila. Njihova nacionalna jed je riž s črnim fižolom, govorijo pa karibsko angleščino, španščino in jezike turistov. Turisti se morajo ves dan otepati nadležnih žeparjev, ki se motajo okoli pivnic in ponujajo popotnikom marihuano, črne korable, vožnje s čolni ali spremstvo oziroma vodenje po razvpitih lokalih. Marsikateri turist je po obisku v Belizeju ostal brez denarja in brez dokumentov.

V eni od pivnic je opaziti skupino plavalasih in belopoltnih ljudi, ki so zelo redkobesedni in zadržani. Na tem kraju, ki kar kipi od življenja in veselja, je njihova zadržanost nenavadna. Moški nosijo do vratu zapete srajce in delovne hlače. Njihove žene imajo dolge lase. Ti redkobesedni ljudje govorijo neko staro nemščino. Sodijo v skupino 4000 menonitov, ki so pred desetletji dopotovali iz New Mexica v ZDA v Belize, da bi se izognili vojaščini, kajti vera jim prepoveduje nošenje orožja. Z neutrudnim delom so spremenili pragozd v rodovitno zemljo, sebe pa v pojave, kakršne je mogoče najti samo še v zgodovinskih knjigah. Strpnost in rasna ena-

kost sta v Belizeju nenapisani zakon, zato so menoniti v tej državi zelo cenjeni.

Chocolate, tako je ime simpatičnemu kapitanu majhnega motornega čolna, ponuja svoje usluge, kajti tudi v Belizeju poznajo konkurenco. Obiskovalce je pripravljen peljati na otok Cay Caulker, ki je resnični raj, dokler ga gledaš od daleč. Ko človek stopi na obalo, ga napadejo armade mušic. Razumljivo je, da španski zavojevalci ta del obale ni kaj prida zanimal. Španci so tudi Angležem radi dovolili, da so se leta 1638 naselili v teh krajih, kamor so menda prišli čisto po naključju kot brodolomci. Britanski pustolovci so najprej živeli od izvoza dragocenega lesa. Ker pa je bilo delo v tropskih gozdovih naporno in zanje nezdravo, so z Jamaice uvozili četo črnopoltnih sužnjev.

Nova naselja so se spremenila v obetajoče trgovske postaje, zato so se tam vse bolj naseljevali »klasični« poslovni ljudje in se pomešali med prvotne drvarje. Prišli so Libanonci, Arabci, Indijci, Kitajci, Sirci in Židje. Še kasneje so prišli poslovneži iz ZDA in nemški menoniti. Praprebivalci indijanci Maje so ta čas živeli in še živijo v notranjosti države, kjer nihče ne moti njihovih navad.

Edini čoln, ki zdaj vzdržuje zvezo z otoki, ima še eno nalogo: boj proti moskitom. Z ušesa parajočim ropotom vozi čoln ob obali in stresa na vse strani prašek DDT. Zavita v beli oblak insekticida se ob obali podi za ladjo kopica vriskajočih otrok. Nizozemec »Captain loco«, to je »prismojneni kapitan«, živi v teh krajih in uživa v samotni. Na vprašanje, če kaj misli na vrnitev v domovino, odgovarja, da se zanesljivo ne namerava nikoli več vrniti. Sredi gozdov, že blizu meje z Guatemalo se je naselil Mick s svojo ameriško ženo Susan. Z malo denarja, zato pa z veliko potrpljenja in ob podpori nekaj zvestih Indijancev sta si v divjini postavila hišo, izkrčila pragozd in začela živeti preizkušeno polno življenje farmarjev. Mick meni, da je danes Belize edina država, ki daje možnost za življenje ljudem, ki ljubijo svobodo. Samo 3% države je spremenjene v obdelovalno zemljo. Obiskovalci, ki zaidejo v te kraje, so njegov edini stik s svetom. Obiskovalcev pa je malo. Četudi tarife niso visoke, so le preveliki izdatki za prebivalce te nekdanje britanske kolonije, ki še ni mogla prav zaživeti v svoji neodvisnosti. Še vedno je Velika Britanija pristojna za izdajanje vizumov, še vedno dovoljuje tujcem, da se zadržujejo v tej vabljivi državi samo teden dni in nič več!

-fl-

ISLANDCI IMAJO RADI VROČE

Posebnost Islandije, dokaj oddaljenega, vendar zelo zanimivega otoka, so njegovi gejziri, vrelci vroče vode, s katerimi se znajo prebivalci dobro okoristiti in jih

spretno ponujajo tudi tujcem. Običajni cilj tujca na Islandiji je Laugarvatn, vroče kopališče, oddaljeno samo kilometer od Velikega gejzira in vodnih slapov Gullfoss. V Laugarvatnu se lahko človek na svoje oči prepriča, kako znajo domačini pripravljati čas, če termometer kaže temperature, ob katerih človek iz naših krajev potegne nase dva puloverja, volnene nogavice in kapo čez ušesa.

Na bregu jezera Laugarvatn je baraka iz valovite pločevine, na kateri je z minijem napisano »Gulfabad«. Ob njej se ustavljajo številni »landrowerji« in »chevysi« s pogonom na vsa štiri kolesa. Njihove posadke naglo izginejo v baraki, potem pa se pojavijo zunaj v kopalkah in skočijo v jezero. Poseg z roko v vodo pove, da je njena temperatura 25, morda celo 30 stopinj Celzija. V zraku plava duh po žveplu. »V vodo morate,« se je oglasila v ivje odeta postava, ki je imela na sebi samo rdečo čepico, sicer pa nič. Ker je treba nasvete domačinov skoraj vedno spoštovati in ubogati, tujcu ne ostane nič drugega, kot da se zgleduje po gostiteljih. »Islandci imamo radi vroče,« je še dejal sobesednik in pokazal resnično zadovoljstvo, ker je tujcu približal posebnost svoje dežele.

Res je, da Islandci ne pomenijo veliko na omrežju evropskih cest in v bistrojih z avtomati za kuhanje kave, imajo pa le neki rekord: Islandci so ljudje, ki se najraje kopajo med vsemi ljudmi na svetu. Prebivalstvo, 225.000 jih je, je navajeno na led in mraz, zelo pa se ogreje med kopanjem. Za ta užitek se morajo zahvaliti svojim na grobo prešteto 700 vročim vrelcem. Že imena krajev na zemljevidih pričajo o ne navadnem naravnem pojavu: »hver«, to so vroči vrelci, »laug« so topli, »volgra« pa so brbotajoči topli vrelci. Neskončnih zalog tople vode Islandci ne izkoriščajo samo za kopanje, temveč tudi za ogrevanje. Tri četrtine vseh islandskih gospodinjstev je priključenih na »centralno«, ki izkorišča naravne vrelce vroče vode.

Navdušenje za uživanje v vročih vrelcih ima tudi svoj družbeni pomen. Otočani preživljajo svoj prosti čas večinoma v družinskem krogu, med svojimi štirimi stenami, vendar pa se nič kaj radi ne kopajo sami. Na njihovem otoku so shajališča ljudi zelo redka. Gostilne, pivnice, je najti samo v hotelih in v velikih mestih, sicer pa jih nimajo. V tistih nekaj hotelskih barih pa je alkohol tako zelo obdavčen in drag, da bi se celo sam bog pijancev Bakh vpisal med abstinence. Ker s kleptom ob pijači ni nič, se ljudje srečujejo v mokrem elementu. Namesto v bar gredo v kad, namesto »mačka« pa imajo raje poživiljen krvni obtok.

Islandsko navdušenje za tople kopeli ima svojo tradicijo. Ko so prvi rimski misijonarji poskušali spreobrniti severnjake h

krščanski veri, so se odločili za množični krst. Misijonarji so hoteli domačine krstiti v ledeno mrzli vodi jezera Thingvallavatn, ki je sestavni del narodnega parka Thingvellir. Severnjaki so začeli mencati: krščanstvo že, nahod pa nikakor! Zaradi teh pomislekov so krst preselili k vročim vrelcem, potem pa se je okoli leta 1000 našega štetja Islandija spreobrnila h krščanstvu.

Tujci so hoteli vedeti, zakaj so prebivalci zgradili glavno mesto Reykjavik na območju, kjer je res veliko gejzirov. Pripovedovali so jim zgodbo o Ingolfurju Arnasonu. Ta se je uprl norveškemu Haraldu Schönhaaru in doplul tja, kamor ga je nosil plavajoči les, to pa je bil reykjaviški zaliv. To se je zgodilo že leta 870 in tako je ostalo. Islandsko glavno mesto že dolgo ni več zavito v meglo, ki jo povzročajo gejziri. Vrelci so ukročeni in napeljeni v gospodinjstva, ki prejemajo energijo brezplačno. Za nekaj megle v mestu poskrbi ob pozni jeseni dom islandskega kiparja Asmundurja Sveinsona v neposredni bližini mesta ob velikem avtokampu. Tam je največji islandski center za kopanje v vroči vodi na prostem. Velikanski bazen avtokampa je napolnjen z vročo vodo iz naravnih vrelcev. Kot takšen je skoraj nepremagljiv magnet za vsakega tujca, ki se zadržuje v tem delu Islandije. Poleti ima voda stalno 25 stopinj C. Pozimi pipe malo bolj odprejo, ko pa začne zmrzovati, dobi svojo veljavo islandski ponos, ki pravi, da se ni častno kopati v pokritem prostoru, če so na voljo vroči vrelci na prostem. Za izredne fanatike, takšne, ki preizkušajo svojo vzdržljivost v vreli vodi, so poleg velikega bazena sezidali več majhnih, okroglih bazenov, v katerih se temperatura dviga od 37 na 45 stopinj C. V teh kopališčih se zbirajo Islandci vseh starostnih dob in obeh spolov ter pri tem izgubljajo svojo ledeno zadržanost. Ko jim sega vroča voda do vratu postajajo razposajeni, šaljivi in za nordijske razmere predrzni. »Še malo ruma in sladkorja, pa bi se kopali v grogu,« je dejal islandski znanec in pri tem zanesljivo pomislil, kako popoln bi bil užitek, če bi k islandskim navadam dodali nekatere posebnosti s celine.

-fl-

SLOVAŠKA: 60 LET Z VRVJO IN CEPINOM

Slovaški alpinisti že 60 let uspešno delujejo na alpinističnem športnem področju. Njihova organizacija IAMES je začela delovati 14. 8. 1921, ko so jo tega dne ustanovili. Začetne črke imena tega kluba predstavljajo — I (idealizem), A (alpinizem), M (moral), E (entuziazem), S (solidarnost). Že od 1924. leta vsako leto

Jubilejni znak

Foto Jozef Nyka

pripravljajo plezalski teden v Tatrah. Od leta 1969 pa ta klub izdaja časopis IAMESAK. Klub organizira tudi odprave v tuja gorstva, bili so na številnih sedem in tudi osem tisočakih. Danes ima ta klub 50

sekcij z več kot 2000 člani in tako predstavlja enega najmočnejših alpinističnih združenj v ČSSR. Jubilej so počastili s posebno izdajo — IAMES 60 in s posebno spominsko značko.

NEPALSKA ŠOLA ZA GORSKE VODNIKE

Tretji tečaj je bil med 18. avgustom in 18. septembrom lani. Iz Jugoslavije so se tečaja udeležili trije instruktorji (Roman Robas, dr. Borut Belehar, Vako Schlamberger), poleg teh so bili instruktorji še iz Nepala (Partemba Sherpa), Poljske (Jacek Ruskiedicz), Zah. Nemčije (Robert Aschenbrenner), Švice (Edi Bohren), Kanade (Ivan Somlai). Tečaja se je udeležilo 46 tečajnikov. Glavni namen tega tečaja je bil naučiti udeležence plezalne in reševalne tehnike, varovanja in prve pomoči. V tem pogledu je tečaj dosegel svoj namen.

NARAVOSLOVNA FOTOGRAFIJA NA TEMO KRAS

25. november — X. razstava naravoslovne fotografije Kras — razstavna dvorana Prirodoslovnega muzeja Slovenije; to priložnost so prireditelji — THO Postojnska jama, Prirodoslovno društvo Slovenije, Prirodoslovni muzej Slovenije in Foto-kino zveza Slovenije — izkoristili tudi za ogled barvnih diapozitivov prof. dr. Franceta Habeta o Cerkniškem jezeru.

SIGNALI 19/81

Gradnja pomožnega objekta ob Poštarskem domu na Vršiču, ki je povezana tudi s prostovoljnim delom planincev, je osrednja vsebina sestavka s tem naslovom in zavzema tako rekoč dve tretjini 10. strani glasila. Ob njem je tudi poročilo Ciciban-

planinec, v katerem poročajo o izletniškem delu med najmlajšimi planinci. Jože Dobnik dodaja, da so v osmem in devetem mesecu planinci opravili 647 prostovoljnih delovnih ur, s čimer so prihranili kar polovico denarja, ki bi bil potreben, če bi za tako delo najeli gradbeno podjetje.

PTT NOVICE 17/81

Vsa osma stran in več kot polovico devete je tokrat posvečena planinskemu življenju. Priložnostni poštni žig pošte 66250 Ilirska Bistrica — sestavek govori o namenu in pomenu priložnostnih poštних žigov, objavlja pa tudi spisek vseh priložnostnih poštних žigov te pošte, ki so doslej izšli. Pregled je napravil Vojko Čeligoj. Drugi prispevek pa je posvečen partizanskemu maršu planincev PTT Jugoslavije. Avtor je Jože Dobnik, ki je prispeval tudi fotografijo: planinski svet v okolici Velega polja.

DIA Z VEL. GRINTAVCA

Walter Jäger iz Nemčije je na naslov Planinske zveze Slovenije poslal diapozitiv, ki je nastal ob srečanju z očetom in sinoma na Vel. Grintavcu. Diapozitiv je le-tem na voljo v pisarni Planinske zveze Slovenije.

Fotografija prikazuje, kako Adi Vimajer, predsednik Savinjskega MDO, izroča Stanetu Flandru plaketo ob 30-letnici delovanja PD Šentjur pri Celju.

FERRALIT 11/81

Glasilo delovnega kolektiva Ferralit iz Žalca je pozorno tudi na vsebino, kot jo narekuje planinsko življenje v tej delovni organizaciji. V rubriki »Kultura« najdemo tokrat vabilo za nakup knjige o Mount Everestu Kruta gora, ki jo je napisal Marijan Raztresen.

TREBA BO OBNOVITI MARKACIJE ZA BOHOR

piše naš dopisnik iz Zagreba Josip Sakoman, član PD Železničar. In nadaljuje: Z družbo sem se odpeljal dne 15. oktobra z vlakom do Brestanice. Potem smo šli do Senovega mimo lovske kočice, kjer se pot na vrh Bohorja odcepi, in tu ni bilo ustreznega planinskega kačipota. V planinskem domu so nas prijazno postregli. Potem smo šli naprej. Steza čez Petrovo skalo do bolnišnice je lepo označena, ni pa temu tako v smeri Blance in je težko ugotoviti, kje je treba zaviti proti Senovemu oziroma proti Blanci. Zagrebški planinci so vsekakor zainteresirani za Zasavsko planinsko pot, zato žele, da bi te pomanjkljivosti odpravili. To še posebej zato, da bi tako preprečili nepotrebna tavanja.

Josip Sakoman

ŽELEZAR 46/81

Glasilo delovnega kolektiva SOZD SŽ Železarne Jesenice je že po tradiciji naklonjeno tudi planinskim vsebinam, saj ob-

javlja kar precej novic iz planinskega življenja. V tej številki najdemo na primer kar troje tem o planinstvu: Tu je zapis o TNP, potem poročilo o urejanju pašnikov v Ratečah ter daljši zapis »Naši mladi alpinistični asi uspešni tudi v IX. JAHU«, v katerem je govora o uspehu te žepne odprave v J steno Daulagirija.

TAKOJŠNJA DIAGNOZA — NAJBOLJŠA POMOČ

Pri morebitni nesreči ob plezanju je najvažnejše, da ugotovimo naravo poškodbe in tudi stanje ponesrečenega. Francoski jamarski reševalci so izdali lično nalepko, ki jo lahko nosimo nalepljeno na čeladi, nahrbtniku in pomaga pri ugotavljanju vrste in težavnosti poškodbe: Ali poškodovani odgovarja na vprašanja, se lahko giblje, ima težave z dihanjem, mu je moč otipati srčni utrip, ima odprto poškodbo. Tak ukrep je glede na to, da je nesreč v gorah iz leta v leto več, kar umesten.

Jozef Nyka

RODNA GRUDA 12/81

Objavlja v rubriki Po Sloveniji novico o novem planinskem domu, ki so ga zgradili in letos odprli — celjski planinci. V rubriki Naši po svetu pa G. Teropšič poroča o jubilejnem pohodu na Triglav, ki so se ga letos udeležili nekateri člani SPD Triglav iz Švice.

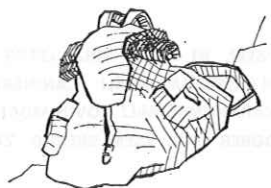

22. srečanje Treh dežel — Čedad — vrh Matajurja

Foto J. Dobnik

LETOS SO ZA PLANINSKI VESTNIK DAROVALI:

Matija Potočnik, Ljubljana	171,85	Matija Potočnik, Ljubljana	171,85
Matej Šurc, Ljubljana	274,55	Franci Savenc, Ljubljana	662,70
Stane Skubic, Ljubljana	572,00	Pavle Šegula, Škofja Loka	239,95
Miran Mihelič, Bovec	571,85	Erna Meško, Ivanjковci	403,90
Božo Jordan, Dobrteša vas	457,60	Dušan Vodeb, Maribor	811,25
Franc Ekar, Kranj	1143,30	Marko Čibej, Trbovlje	548,45
Srečko Pungartnik, Maribor	445,30	dr. Jože Andlovic, Šempeter pri	
Jože Gasparič, Ljubljana	205,35	Novi Gorici	1485,40
Janko Martinovič, Beograd	150,00	Franc Pahovnik	57,15
Tone Škrajnar, Ljubljana	150,00	PD Hotiza	150,00
Nevina Prevc, Ljubljana	150,00	Pavel Jurič, Ruše	150,00
Ivan Blažič, Solčava	50,00	Anton Andrejčič, Studenčice	776,95
Ivan Jenko, Bled	50,00		
Franica Brumen, Ljubljana	491,30	Skupaj v letu 1981 27 darovalcev, ki so	
Marijan Krišelj, Ljubljana	6192,90	darovali v korist Planinskega vestnika	
Jože Dobnik, Ljubljana	251,35	17 779,15 dinarjev.	
dr. Ervin Mejak, Celje	639,85	Uredništvo in uprava PV se jim iz srca	
		zahvaljuje.	

VSEM, KI BODO TUDI LETOS UBIRALI GORSKE POTI, SE TRUDILI ZA RAZVOJ IN SKUPNI USPEH PLANINSTVA, BRALI PLANINSKI VESTNIK IN V NJEM SE NAPREJ ALI NA NOVO SODELOVALI, SI V NARAVI NABIRALI NOVIH MOČI ZA DELO, SE SREČAVALI OB TISTEM, ŠE ŽIVEM IN PRISTNEM POZDRAVU: DOBER DAN! VSEM SREČNO, ZADOVOLJNO IN USPEŠNO LETO 1982!

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA PV

PLANINSKA ZALOŽBA

PRI PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE

61000 LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 9

Vam nudi.

STENSKI KOLEDAR 1982

jugoslovanske himalajske odprave v sliki in besedi

- Cena koledarja je 150 dinarjev
- Naročila sprejemamo pismeno ali po tel. št. (061) 312 553
- Koledar pa pošiljamo tudi po povzetju. (Na plačila po položnici pripišite »za koledar«.)
- Ob nakupu najmanj pet koledarjev dajemo 15% rabat.

Najnovejšo edicijo dr. Teodorja Tominška: »Trije Tominški planinci« po ceni 100 din.

Slikanico z zanimivim besedilom o prvih pristopih na Triglav — Štirje srčni možje. Slikanica je izšla v seriji Kurirčkovih zgodb. Cena pa je 78 dinarjev.

Na voljo je tudi: Nova izdaja Taborniškega priročnika »Igre«. Cena 80 dinarjev.

Prof. Janko Ravnik: Lepa si zemlja slovenska, 750 dinarjev.

Prof. Janko Ravnik in prof. Marjan Lipovšek: Odsevi in obličja, 700 dinarjev.

Nejc Zaplotnik: Pot, 110 dinarjev.

Tone Škarja: Everest 1979, 800 dinarjev.